

Bestuurlijk verantwoordelijk:
College van B & W Hof van Twente

Coördinatie en eindredactie:
Afdeling bedrijfsvoering & concernstaf

Datum behandeling raad
25 oktober en 8 november 2016

Samen aanpakken

Programma- Begroting 2017

Inhoud

Inleiding	3
------------------	---

Budgettair Perspectief	7
-------------------------------	---

Programma's

Programma 1 : Burger en bestuur	10
---------------------------------	----

Programma 2 : Veiligheid en regels	19
------------------------------------	----

Programma 3 : Wonen en werken	30
-------------------------------	----

Programma 4 : Leefomgeving	42
----------------------------	----

Programma 5 : Sociaal domein	54
------------------------------	----

Overzichten

Overzicht 1 : Algemene Dekkingsmiddelen	68
---	----

Overzicht 2 : Onvoorzien	71
--------------------------	----

Overzicht 3 : Overhead	73
------------------------	----

Overzicht 4 : Vennootschapsbelasting	75
--------------------------------------	----

Overzicht 5 : Resultaatbestemming	77
-----------------------------------	----

Paragrafen

Paragraaf 1 : Lokale heffingen	80
--------------------------------	----

Paragraaf 2 : Weerstandsvermogen	88
----------------------------------	----

Paragraaf 3 : Onderhoud kapitaalgoederen	100
--	-----

Paragraaf 4 : Financiering	106
----------------------------	-----

Paragraaf 5 : Bedrijfsvoering	112
-------------------------------	-----

Paragraaf 6 : Verbonden partijen	117
----------------------------------	-----

Paragraaf 7 : Grondbeleid	128
---------------------------	-----

Bijlage: overzicht beleidsindicatoren	134
---------------------------------------	-----

Inleiding

Samen aanpakken

2017 wordt het laatste volledige jaar van de huidige collegeperiode 2014-2018. En opnieuw wordt het een jaar van handen uit de mouwen en stevig aanpakken. Net zoals we in de afgelopen jaren plannen hebben gemaakt en in uitvoering hebben genomen op de drie hoofdpijlers uit het collegeprogramma *“Samen: economie, duurzaamheid en zorg voor elkaar”*. bouwen we hier volgend jaar enthousiast op voort.

In deze inleiding schetsen wij enkele speerpunten voor 2017 bij wijze van bloemlezing.

Met een Masterplan asbestverwijdering gaan we de ambitie waarmaken om in aanloop naar de wettelijke plicht in 2024 asbestdaken zoveel mogelijk uit onze leefomgeving te verwijderen. Dat doen we in nauwe samenwerking met eigenaren, bedrijven en de provincie Overijssel. De sanering van de wijk 't Gijmink in Goor wordt naar verwachting volgend jaar afgerond. Dat geldt ook voor de pilot waarbij bewoners van die wijk worden gestimuleerd om gelijktijdig asbestdaken te saneren.

We gaan door met onze ambitie om voortvarend vluchtelingen met een status te huisvesten, gespreid over de kernen in onze gemeente. De samenwerking op het gebied van integratie krijgt daarbij extra aandacht.

De uitvoeringsprogramma's van de sociaal economische visie worden uitgevoerd en gemonitord. Dit uit zich in de inzet van de retailmanager, de 'branding' van het merk Hof van Twente, de diverse initiatieven uit het actieplan vrijetijdseconomie, maar ook in acties die erop zijn gericht om de participatiegraad te verhogen, bijvoorbeeld door het netwerk van ondernemers te laten groeien (platform "Hofwerkt").

Nu de nieuwe taken voor zorg, werk en jeugd met succes zijn opgepakt, krijgt de transformatie in het sociaal domein een gezicht met diverse initiatieven, zoals de pilot praktijkondersteuner GGZ jeugd bij de huisarts.

Via een “*Kanpagne*” informeren we burgers en bedrijven over de vele mogelijkheden die er zijn om zelf nieuwe initiatieven te nemen op het gebied van bouwen en gebruik.

Het Plan van aanpak ondersteuning agrariërs vormt de basis om agrarische ondernemers, die door de marktontwikkelingen in moeilijkheden zijn gekomen, met adviezen en begeleiding te ondersteunen. De aandacht gaat hierbij niet alleen naar het bedrijf, maar ook naar mogelijke sociale problemen in het gezin, die hieruit voort kunnen komen.

Vanuit het programma duurzaamheid en onze Routekaart naar een duurzaam Hof van Twente in 2035 worden plannen gemaakt voor grootschalige duurzame energieproductie met wind en zon. Goede besluitvorming en draagvlak in de samenleving zijn hierbij belangrijke uitgangspunten. Investeringsinitiatieven vanuit de samenleving willen wij financieel faciliteren. En bij investeringen door de

gemeente zelf bieden we inwoners de mogelijkheid financieel te participeren.

Ter uitvoering van de Kadernota 2017 worden in deze programmabegroting budgetten beschikbaar gesteld: voor in de toekomst noodzakelijke vervanging van toplagen van kunstgrasvelden, investeringen in projecten voor de verkeersveiligheid en de reconstructie van de openbare ruimte.

BBV wijziging

De programmabegroting 2017 is aangepast aan de wijzigingen die het gevolg zijn van het nieuwe Besluit begroting en verantwoording (BBV). Hiermee wordt beoogd om de raad handvatten te bieden om beter te kunnen sturen en ontwikkelingen te monitoren. Over deze nieuwe regels hebben wij u via een raadsbrief geïnformeerd.

Maar belangrijker nog: we willen hierover graag met de raad het gesprek aangaan, om te zien hoe we bijvoorbeeld de beleidsindicatoren en kengetallen een goede plek in onze aanpak kunnen geven die van meerwaarde is voor de raad. In de verschillende programma's hebben wij, waar we dit passend vinden bij Hof van Twente, relevante beleidsindicatoren in de tekst verwerkt. Als bijlage is een overzicht van alle 39 beleidsindicatoren opgenomen.

Moties kadernota

In de raadsbehandeling van de Kadernota 2017 is een aantal moties aangenomen. Deze zijn door ons overgenomen en in uitvoering genomen. Waar dit van toepassing is zijn ze ook budgettair vertaald.

1. Starterslening	Rapporteren over mogelijkheden en behoeften nieuwe starterslening
2. Meerjarig budget transities	Afzien van aframen budget transities; preventie in gezondheidsbeleid
3. Stage- en werk-ervaringsplaatsen	In sociaal economisch plan opnemen en in gemeentelijke organisatie bieden
4. Schuldhulp-verlening	Voor eind 2016 onderzoek uitvoeren en zo nodig beleidsplan vernieuwen
5. Plan van aanpak agrarische sector	Financiële paragraaf opnemen in het voorstel aan de gemeenteraad
6. Budget economie/ leefbaarheid	Budget ingaande 2018 jaarlijks met € 5.000 verhogen tot € 25.000
7. Uitvoerings-agenda ICT	Eenmalig € 300.000 extra reserveren voor versnelling digitalisering
8. Marshallplan agrarische sector	Verkenning maken met fractie-deskundigen voor concretisering
9. Leefbaarheid Tuindorp	In begroting 2017 PM-post opnemen; inventarisatie overige wijken in 2017
10. Primaat lokale politiek	Bij samenwerking gemeenten kenbaar maken gebondenheid aan kaders raad
11. Subsidiescan	In 2017 inventarisatie externe subsidies actualiseren

Tabel 1: Moties aangenomen bij vaststelling kadernota 2017 op 13 juli 2016

Gildebor

Op 1 januari 2017 gaat de nieuwe beheerorganisatie Gildebor van start. Deze nieuwe, gezamenlijke uitvoeringsorganisatie van de gemeenten Hengelo, Hof van Twente en de SWB, wordt verantwoordelijk voor het beheer van de openbare ruimte (o.a. wegen en groen). Gildebor wordt ook een belangrijke partner om plek te bieden aan mensen die in het kader van de Participatiewet via arbeidsintegratie aan de slag kunnen komen. Onze (buitendienst-)medewerkers gaan over naar deze nieuwe organisatie. Voorlopig fungeren de bestaande werven als basis. Begin 2017 verwachten we een voorstel uitgewerkt te hebben voor een nieuw, centraal onderkomen voor dat deel van Gildebor dat het grondgebied van Hof van Twente bedient. In budgettair opzicht borduurt de programmabegroting 2017 voort op voorgaande jaren. Dit betekent dat het ontstaan van Gildebor vooralsnog geen effect heeft op de gemeentelijke begroting.

Budgettair perspectief

Uitgangspunt van de programmabegroting 2017 vormt het budgettair perspectief dat is gepresenteerd in de Kadernota 2017. De autonome ontwikkelingen die zich sindsdien hebben voorgedaan en in de 2e bestuursrapportage 2016 worden verantwoord, zijn hier aan toegevoegd. Conclusie is dat we een sluitende begroting met meerjarenperspectief presenteren. De onderwerpen van nieuw beleid uit de kadernota zijn verwerkt, evenals de financiële effecten van de moties die tijdens de raadsbehandeling zijn aangenomen. Met al deze informatie is het budgettaire perspectief voor onze gemeente weer geactualiseerd.

In de navolgende beleidsprogramma's zal blijken dat ons ook in 2017 weer veel te doen staat. Hof van Twente blijft een ambitieuze gemeente. Die ambities waarmaken kan alleen in een goede samenwerking en samenspraak met inwoners.

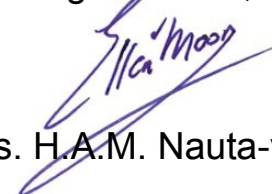
Kortom samen aanpakken.

Wij stellen uw raad voor om deze programma-begroting 2017 vast te stellen.

Burgemeester en wethouders van Hof van Twente,
de secretaris a.i., de burgemeester,

drs. B. Marinussen

drs. H.A.M. Nauta-van Moorsel

Budgettair perspectief

De onderstaande tabel biedt op hoofdlijnen het budgettair perspectief voor de komende jaren, inclusief het nieuwe beleid voor 2017.

Budgettair perspectief	2016	2017	2018	2019	2020
Programmabegroting 2016	0	713.809	648.524	777.899	567.601
Amendement begroting 2016: budget BOA	0	-35.000	-35.000	-35.000	-35.000
1e bestuursrapportage 2016	628.692	-193.781	-55.054	35.411	46.730
Nieuw beleid	-508.101	-479.674	-780.562	-582.924	-604.584
Dekkingsmaatregelen			215.000	215.000	215.000
Kadernota 2017	120.591	5.354	-7.092	410.386	189.747
Implementatie BBV-voorschriften 2017			-200.000	-200.000	-200.000
2e bestuursrapportage 2016	517.941	374.127	188.728	-45.963	213.346
Storting saldo in algemene reserve	-638.532	-379.481			
Programmabegroting 2017	0	0	-18.364	164.423	203.093
Waarvan incidentele lasten en baten	1.515.076	326.124	186.718	-83.000	-38.005
Structureel perspectief begroting 2017	1.515.076	326.124	168.354	81.423	165.088

Toelichting aansluiting (structureel) budgettair perspectief

Bij de begroting wordt als basis voor het budgettair perspectief uitgegaan van de totale lasten en baten. Dat geeft voor het lopende jaar 2016 en het begrotingsjaar 2017 een resultaat van € 0, omdat we het saldo van de totale lasten en baten in die jaren (€ 638.532 in 2016 en € 379.481 in 2017) storten in de Algemene reserve. In de doorrekening van de Algemene reserve is dat ook verwerkt. Tussen nu en de jaren na 2017 kan er nog zoveel gebeuren dat de saldi na 2017 nog te onzeker zijn om nu toe te voegen of te onttrekken aan de Algemene reserve. Vervolgens wordt een vertaling gemaakt naar het structurele budgettair perspectief, dat wil zeggen het saldo van baten en lasten exclusief de incidentele baten en lasten. Een specificatie van de incidentele baten en lasten is in het bijlagen-boekwerk opgenomen.

Budgettair meerjarig perspectief

Dit toont een gezond (structureel) budgettair meerjarenperspectief. Hierbij passen nog wel enkele opmerkingen:

- De septembercirculaire 2016 is op Prinsjesdag gepubliceerd, maar niet verwerkt in de begroting 2017. Het grootste voordeel uit deze circulaire,

namelijk de toewijzing van het tweede deel van het herverdeeffect op het cluster VHROSV, was voor de zomervakantie al aangekondigd door het ministerie en hebben wij al meegenomen bij de 2^e berap 2016. De septembercirculaire 2016 bevat verder met name ook een negatieve mutatie op het Sociaal Domein. Over het totale effect van de septembercirculaire zullen wij u met een afzonderlijke raadsbrief informeren.

- De in de Kadernota 2017 opgenomen dekkingsmaatregel betrof inzet van het overschot op het Sociaal Domein. De gemeenteraad heeft het college bij motie opgedragen dit terug te draaien. Dit is verwerkt in de 2^e bestuursrapportage 2016.
- Uitwerking van de nieuwe BBV-voorschriften met ingang van 2017 heeft in de begroting een budgettair effect van circa € 200.000. Daarbij is rekening gehouden met een verlaging van de rente over de eigen financieringsmiddelen als ook een daling van de te hanteren rente voor het aantrekken van nieuwe financiering. De vereenvoudiging van de kostenverdeling leidt tot enkele verschuivingen tussen de kostentoerekening naar de algemene middelen en kostendeckende tarieven, met name riolering en grondexploitatie. Het effect doet zich in 2017

nauwelijks voor, omdat er vanwege de inhaalslag riolering tijdelijk meer uren en overhead aan tarieven c.q. voorziening riolering worden toegerekend.

- In de nog buiten de reikwijdte van het budgettaire perspectief blijvende jaarschijf 2021 ontstaat budgettaire druk door een verdere daling van de uitkering Gemeentefonds (opschalingskorting).

1. Burger en bestuur

Visieblad

1.1 Samenwerking

De regionale samenwerking met gemeenten zal de komende jaren steeds belangrijker worden. Er wordt samengewerkt op het gebied van bedrijfsvoering, uitvoering, beleidsvoorbereiding en strategie. We staan open voor kansen om via samenwerking de kwaliteit van de dienstverlening te vergroten en kwetsbaarheid te verkleinen.

In de Regio Twente wordt samengewerkt om de sociaal economische structuur van Twente te verbeteren. In radenbijeenkomsten van de veertien Twentse gemeenten (Twenteraad) vindt overleg plaats over een mogelijke nieuwe regionale investeringsagenda, in vervolg op de Agenda van Twente die in 2008 is gestart en per 1 januari 2018 ten einde loopt.

Het Twentebedrijf biedt plaats voor samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering. Over de vorm en inhoud van het Twentebedrijf vinden gesprekken plaats.

De provincie houdt interbestuurlijk toezicht op de gemeente. Het belangrijkste uitgangspunt daarbij is (onderling) vertrouwen; het vertrouwen dat een bestuurslaag zijn taken goed uitoefent. En dat de horizontale verantwoording - van gemeentebestuur aan gemeenteraad- op orde is.

1.2 Participatie

De rol van de gemeente verandert. Steeds meer wordt de gemeente de samenwerkingspartner die initiatieven van anderen wil faciliteren. Ook wil de gemeente zoveel mogelijk samenwerken met anderen om nieuw beleid te maken en iets te realiseren. Participatie is daarbij onontbeerlijk. We doen dat door ons open en laagdrempelig op te stellen en samen met mensen in gesprek te gaan om te kijken wat de mogelijkheden zijn.

1.3 Dienstverlening

Daar waar mogelijk bieden wij onze dienstverlening digitaal aan, maar waar noodzakelijk nemen we de tijd voor een persoonlijk adviesgesprek. Door de ontwikkeling van de digitale dienstverlening de afgelopen jaren kunnen wij nu onze persoonlijke aandacht geven daar waar dat nodig is. De focus ligt op het verder ontwikkelen van onze dienstverleningsvisie voor de komende jaren.

1. Burger en bestuur

Programma

1.1 Samenwerking

Wat willen we bereiken?

Hof van Twente is een gemeente met bestuurskracht; een gemeente die weet wanneer bepaalde taken beter in samenwerking kunnen worden opgepakt, waarbij de aspecten kwaliteit, kosten en kwetsbaarheid in samenhang worden beschouwd.

1.1.1 Uitgangspunten

In Twente wordt er door de gemeenten samengewerkt op het gebied van bedrijfsvoering, uitvoering, beleidsvoorbereiding en strategie. Het is van belang om bij nieuwe initiatieven voor samenwerking een aantal uitgangspunten en doelstellingen voor ogen te houden. Hof van Twente wil een goed functionerende, zelfstandige organisatie zijn met voldoende draagkracht voor haar diverse takenpakket. Dit betekent dat we een optimale dienstverlening willen garanderen. Indien samenwerking hieraan kan bijdragen staan wij hier open voor. Als zich in 2017 een (nieuwe) kans voor samenwerking aandient, beoordelen we of Hof van Twente hierin gaat participeren.

1.1.2 Concrete samenwerkingsinitiatieven

In 2017 staat een aantal ontwikkelingen op het gebied van samenwerking centraal. De SWB, de gemeenten Hengelo en Hof van Twente gaan het beheer en onderhoud van de openbare ruimte bundelen in één nieuwe organisatie-eenheid, onder de naam “Gildebor”. De nieuwe organisatie gaat formeel van start op 1 januari 2017. Deze samenwerking biedt onder meer kansen om de doelstellingen van de Participatiewet beter te realiseren.

De samenwerking op het gebied van uitvoering milieutaken/wabo vindt zijn beslag in de Regionale Uitvoeringsdienst. Zie voor de ontwikkelingen hieromtrent programma 2.

1.1.3 Regio Twente en Twentebedrijf

Per 1 januari 2016 is een “gewijzigde regeling Regio Twente” van kracht. In dit samenwerkingsverband van de veertien Twentse gemeenten worden taken vervuld op het gebied van onder andere economische zaken, recreatie & toerisme en vrijetijdseconomie. In 2007 hebben de veertien Twentse gemeenten besloten een gezamenlijke investeringsagenda te starten. Deze Agenda van Twente heeft een looptijd van 2008 - 2018 en heeft tot doel de sociaal economische structuur van Twente duurzaam en substantieel te versterken. De Agenda van Twente is in 2016 geëvalueerd tijdens de eerste Twentse radenbijeenkomst (Twenteraad). Daarna is tijdens de tweede bijeenkomst door raadsleden over deze evaluatie en het vervolg gediscussieerd. Aan de veertien Twentse gemeenteraden zal instemming worden gevraagd om de verkenning te starten naar een nieuw investeringsprogramma. Vóór 1 januari 2018 wordt aan de veertien Twentse gemeenteraden gevraagd een definitief besluit te nemen over het vervolg.

Verder zijn de veertien Twentse gemeenten en de Regio Twente deelnemer geworden in de gemeenschappelijke regeling Twentebedrijf. Beoogd werd het Twentebedrijf, als landingsplaats voor bestaande en nieuwe samenwerkingen op het gebied van bedrijfsvoering, stapsgewijs te vullen met taken en onderdelen. In de zomer van 2016 heeft de bestuurlijk-ambtelijke conferentie Twentebedrijf echter een gewijzigd perspectief opgeleverd op de verdere ontwikkeling van het Twentebedrijf. Er zal minder nadruk worden gelegd op de vorm (“het construct”). Bestuurders wensen een nadrukkelijker oriëntatie op de bovenliggende bestuurlijke vraag hoe ambtelijke samenwerking ons helpt bij het realiseren van de strategische en maatschappelijke doelen, lokaal en op Twents niveau. Er is gekozen voor een geleidelijke en gefaseerde ontwikkeling van de samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering, waarbij tevens gebruik wordt gemaakt van reeds bestaande initiatieven.

1.1.4. Interbestuurlijk toezicht

In het kader van het interbestuurlijk toezicht houdt de provincie Overijssel toezicht op vijf beleidsdomeinen: Wabo, Wro, financiën, huisvesting statushouders en het archief. Tot op heden scoort Hof van Twente elk jaar een groen totaalbeeld en kennen wij een mild toezichtsregime. Wel volgt uit het totaalbeeld van

2016 dat de domeinen Wro en Wabo onze aandacht vragen. Bij die domeinen vraagt de provincie concreet om enkele verbeterpunten, waaronder het vaststellen van een nieuwe bedrijventerreinenvisie en het tijdig vaststellen van het uitvoeringsprogramma VTH-taken (vergunningverlening, toezicht en handhaving) en het daaraan gerelateerde jaarverslag.

Er wordt gewerkt aan de verbeterpunten en de verwachting is dat Hof van Twente in 2017 wederom een groen totaalbeeld ontvangt.

1.2 Participatie

Wat willen we bereiken?

Inwoners betrekken bij de beleidsvoorbereiding en – uitvoering. Ook willen we goed en tijdig informeren, we willen open communiceren met inwoners over het te voeren beleid en gebruik maken van hun inbreng.

1.2.1. Hofpanel

Beleidsmedewerkers, maatschappelijke partners en inwoners nemen steeds vaker het initiatief om samen beleid te maken.

Het Hofpanel is in het verleden ontwikkeld als participatie-instrument. In 2017 wordt het Hofpanel op een nieuwe manier ingezet, zodat het nog beter bijdraagt aan participatie. Naast digitale enquêtes kan het Hofpanel ook worden gevraagd om deel te nemen in groeps gesprekken of panel-discussies. Daarnaast worden de digitale kanalen die we inzetten voor interactieve communicatie verder uitgebreid, zodat we de inwoners en maatschappelijke partners zo goed mogelijk kunnen bereiken.

1.2.2. Internet en social media

De inwoners van Hof van Twente bezoeken onze website steeds vaker. De vindbaarheid van de informatie kan echter verbeterd worden. Daarom is

de website in 2016 opgefrist met een nieuwe indeling en een nieuwe lay-out. In 2017 wordt ook de inhoudelijke informatie verder aangescherpt. De social media die de gemeente inzet, worden steeds aangepast aan de trends. Daarbij wordt rekening gehouden met het social media gebruik van de inwoners. Naast Facebook en Twitter gaat de gemeente in 2017 o.a. verder bouwen aan het Instagram-account. Social media worden interactief ingezet: de media worden bijgehouden door een speciaal team van medewerkers publieksbalie, dat ook reageert op vragen en opmerkingen. Bovendien wordt er geëxperimenteerd met meer social media-accounts voor specifieke doelgroepen, zoals eigen accounts van het Ondernemersloket, specifiek gericht op bedrijven.

1.2.3. Hof van Twente als merk

Hof van Twente is een gemeente, maar ook een gebied dat veel te bieden heeft. Voor (potentiële) bewoners, toeristen en bedrijven is Hof van Twente een interessante gemeente met veel ambitie. Als we dat nog beter onder de aandacht kunnen brengen, is dat goed voor de economie, de werkgelegenheid, het welzijn en de toekomst van onze gemeente. In 2017 gaan we actief aan de slag met het 'vermarkten' van Hof van Twente als merk. Waar staat Hof van Twente voor? Wat willen we samen bereiken? En wat moeten we dan uitdragen? Dit overstijgt de gemeentelijke organisatie. Hoe meer mensen erbij worden betrokken, hoe breder het merk wordt gedragen. Daarom wordt het bepalen en communiceren van het 'merk' Hof van Twente een participatief traject. In dat kader is een aantal werkgroepen al aan de slag gegaan, onder andere in het kader van de sociaal economische visie. Gemeente Hof van Twente faciliteert hierin en begeleidt het proces.

1.2.4. Interne communicatie en intranet

Er komt een intern communicatieplan dat zowel ingaat op de communicatiestructuur als op de organisatiecultuur. Intranet vormt hierbij een belangrijke ondersteuning. In 2016 zijn de eerste stappen gezet richting een nieuw sociaal intranet.

Dat is een intranetomgeving waar de complete workflow in te vinden is en waar makkelijk informatie kan worden gedeeld en uitgewisseld. Het sociaal intranet zal in 2017 verder vorm krijgen.

1.3 Dienstverlening

Wat willen we bereiken?

Optimale en klantgerichte dienstverlening waarbij digitaal en persoonlijk contact elkaar versterken.

1.3.1 Uitrol MijnOverheid

In 2016 zijn wij als gemeente aangesloten bij de website www.MijnOverheid.nl. Dit is het digitale overheidsloket voor alle overheidsinstanties. In 2017 worden producten zoals de gemeentelijke belastingaanslagen en statusinformatie over aangevraagde reisdocumenten toegevoegd aan deze website.

1.3.2 Herontwikkelen visie op dienstverlening

We bieden waar dit mogelijk is onze dienstverlening digitaal aan. Maar voor persoonlijk advies zoeken we onze inwoners steeds meer (buiten het gemeentehuis) op. Het aantal baliecontacten voor de traditionele producten, paspoorten rijbewijzen en ID-kaarten zal de komende jaren behoorlijk afnemen. Door al deze veranderingen is het belangrijk om de visie op onze dienstverlening voor de komende jaren opnieuw te ontwikkelen. Deze visie moet o.a. antwoord geven op de vraag hoe, waar en wanneer

wij de dienstverlening in de toekomst het beste kunnen aanbieden.

1.3.3 Invulling hal gemeentehuis

De hal van het gemeentehuis wordt nog maar voor een klein deel gebruikt voor de baliedienstverlening. Een groot deel van de hal wordt nu niet gebruikt. We willen onderzoeken hoe we de hal van het gemeentehuis op andere manieren kunnen inzetten en benutten. Uiteraard mag dit niet ten koste gaan van de dienstverlening aan onze burgers.

1.3.4 Veranderingen stembureaus

Wij willen graag met een afvaardiging van uw raad in gesprek over de aanpassing van het aantal stembureaus in relatie tot de opkomst die bij een verkiezing wordt verwacht. Bij de verkiezingen voor het Europees Parlement kunnen bijvoorbeeld minder stembureaus worden ingericht dan bij verkiezingen voor de Tweede Kamer. Beschikbare middelen kunnen daardoor efficiënter ingezet worden.

1.3.5 Aanpak adres- en identiteitsfraude

Aan onze identiteits- en adresgegevens zitten zowel verplichtingen als rechten vast. Bijvoorbeeld de plicht om belasting te betalen of juist het recht op toeslagen en uitkeringen. Veel instanties betalen op basis van gegevens in de Basisregistratie Personen (BRP) voorzieningen uit. Daarom is het van groot belang dat we zorgvuldig met deze identiteits- en adresgegevens omgaan om misbruik te voorkomen. Er ontstaan echter steeds nieuwe mogelijkheden om fraude te plegen. Daarom is het noodzakelijk om voortdurend te anticiperen op mogelijke fraudevormen en om te blijven innoveren. Denk hierbij aan technische ondersteuning bij look-a-like fraude.

1.3.6 Verdere digitalisering burgerlijke stand

Na de digitalisering van de aangifte van overlijden staat voor 2017 de digitalisering van de geboorteaangifte en de aangifte van een huwelijk of geregistreerd partnerschap op de rol. Mede door het van kracht worden van de Wet elektronische dienstverlening burgerlijke stand is deze ontwikkeling in een stroomversnelling gekomen.

Wat mag het kosten?

Programma 1 : Burger en bestuur (bedragen x € 1.000)						
Totaal programmabegroting	Rek. 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lasten	8.252	5.245	3.574	4.051	3.990	4.101
Baten	2.598	725	774	765	746	703
Saldo	-5.654	-4.520	-2.800	-3.286	-3.244	-3.398

2. Veiligheid en regels

Visieblad

2.1 Integrale Veiligheidszorg

Hof van Twente zet in op verdergaande samenwerking met veel veiligheidspartners en burgers voor de lokale veiligheidsthema's die in onze gemeente echt belangrijk zijn. Zo geven we richting aan de aanpak van sociale veiligheid in ons omvangrijke Veiligheidsdomein.

2.2 Openbare Orde

Het openbare orde beleid wordt mede vorm gegeven in de (lokale) driehoek van burgemeester, politie en Openbaar Ministerie en uitgewerkt d.m.v. vergunningverlening, handhaving en het houden van toezicht in onze openbare ruimte. Centraal staan de lokale prioriteiten in Hof van Twente, die jaarlijks afgestemd worden met de gemeente en de politie van het Basisteam Midden Twente. Gezamenlijk zetten we ons in voor het verbeteren van de sociale veiligheid en de vermindering van criminaliteit en overlast van met name jeugdigen. Met de transities in het sociale domein staan sociale

calamiteiten, die tot maatschappelijke onrust kunnen leiden, nadrukkelijk op de agenda van de lokale driehoek en op de agenda van onze lokale zorg- en veiligheidstafel.

2.3 Veiligheidsregio Twente

In de Veiligheidsregio Twente bestaat het Algemeen Bestuur uit de burgemeesters van de Twentse gemeenten. Met de 14 gemeenten, de politie, de GHOR (geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen), het OM, Defensie en het Waterschap wordt samengewerkt aan een veilig Twente op het gebied van crisisbeheersing en brandweezorg. De bevolkingszorg in de crisisorganisatie is in Hof van Twente breed georganiseerd en er wordt structureel geoefend. De Veiligheidsregio ondersteunt de Twentse gemeenten onder meer met een evenementenkalender en advies over (grote) publieksevenementen. Vanuit het districtelijk veiligheidsoverleg van de Twentse burgemeesters is burgemeester Nauta portefeuillehouder voor het beleid gericht op voorkoming van mensenhandel/illegale prostitutie en het RIEC-ON.

De raad krijgt jaarlijks de mogelijkheid om zienswijzen in te dienen op de begroting van de Veiligheidsregio Twente.

2.4 Vergunningverlening

Uit oogpunt van dienstverlening zet Hof van Twente steeds meer in op digitaal werken. Vergunning-aanvragen worden tegenwoordig via het omgevingsloket online (OLO) in behandeling genomen. De taken op het gebied van vergunningverlening worden jaarlijks in het uitvoeringsprogramma VTH-taken gepland. De nieuwe Omgevingswet treedt in 2019 in werking. De wet gaat zorgen voor minder regels, meer aandacht voor de woonomgeving, een grotere keuzevrijheid voor ondernemers en kortere procedures. Er gaan 26 wetten op in deze wet die niet uitgaat van verboden, maar juist uitnodigt tot ontwikkeling. Hof van Twente zal anticiperen op de nieuwe regelgeving.

2.5 Integrale handhaving

Als wettelijke regels of vergunningvoorschriften niet worden nageleefd bieden de Gemeentewet en de Algemene wet bestuursrecht de mogelijkheden om sanctionerend op te treden met een last onder bestuursdwang en/of het opleggen van een last onder dwangsom. Het optreden is er altijd op gericht de illegale situatie ongedaan te maken en herhaling te voorkomen. Basis hiervoor is de Nota integrale handhaving.

Jaarlijks worden in het Uitvoeringsprogramma VTH-taken de prioriteiten bepaald en vindt verantwoording aan de raad plaats.

2.6 Regionale uitvoeringsdienst (RUD)

Door de RUD wordt uitvoering gegeven aan vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) voor het Wabo basistakenpakket. De gemeente Hof van Twente fungeert als gastheer van de RUD voor het Kennispunt Agrarisch IPPC Twente. Het doel van dit kennispunt is om adequaat uitvoering te geven aan VTH van de milieuregels bij agrarische IPPC bedrijven in alle gemeenten binnen RUD Twente. De RUD Twente moet zich uiterlijk op 1 januari 2018 hebben ontwikkeld tot een openbaar lichaam.

2. Veiligheid en regels

Programma

2.1 Integrale veiligheidszorg

Wat willen we bereiken?

Bevordering van een integrale, gezamenlijke aanpak van veiligheid met als doel de objectieve (meetbare) en subjectieve (gevoelde) veiligheid in de gemeente te vergroten.

2.1.1. Integraal veiligheidsbeleid 2017-2020

In 2017 starten we met een nieuw Integraal veiligheidsbeleid 2017-2020 waarvoor de raad de kaders vaststelt. De veiligheidsmonitor en actuele trends uit de gebiedsscan van de politie Midden Twente voor onze gemeente gebruiken we als input. Samen met de meest actuele politiecijfers bieden ze de onderbouwing voor onze beleidskeuzes.

Deze keuzes worden ieder jaar geactualiseerd in een uitvoeringsplan met speerpunten. De regionale/lokale speerpunten in 2017 zijn het verminderen van:

woonoverlast (bij psychisch kwetsbaren en verwarde personen); huiselijk geweld; jeugdoverlast (drugs- en alcoholmatigingsbeleid) en borging aanpak woninginbraken.

2.1.2. Integrale aanpak Veiligheidszorg

Onder regie van het Platform IVZ wordt op districtelijk niveau in Twente structureel en integraal samengewerkt tussen de 14 gemeenten en hun veiligheidspartners aan de bestrijding van criminaliteit en overlast. Daarbij werken we met name aan het versterken van de gemeentelijke informatiepositie om de kwaliteit van ons veiligheidsbeleid en onze aanpak te verbeteren. Bestuurlijk en ambtelijk zijn we vanuit Hof van Twente in de stuurgroep doorontwikkeling IVZ Platform direct betrokken bij het ontwikkelings-traject.

Maatschappelijke onrust (bijvoorbeeld rond de vluchtelingenopvang of gezinsdrama's) is een lokaal en regionaal thema. Lokaal zetten we in op het versterken van de keten van leefbaarheid, zorg en veiligheid tot aan het strafrecht waarvoor Justitie verantwoordelijk is.

2.2 Openbare orde

Wat willen we bereiken?

Goede en zorgvuldige waarborging van de openbare orde, waardoor de openbare ruimte een prettige plek is om te verblijven. Bij de handhaving van de openbare orde is de politie Twente één van de veiligheidspartners van het lokaal bestuur.

2.2.1 Openbare Orde doen we samen

Ook in 2017 zetten we in op het leefbaar houden van de openbare ruimte en het handhaven van de orde in die ruimte. Door de politie zal invulling gegeven worden aan de nieuwe visie (voortkomend uit de nationale politie) op het samenwerken tussen wijkagenten, taakagenten (jeugd, horeca en verwarde personen) en onze BOA's.

De gebiedsscan van de politie voor Hof van Twente biedt mede de onderbouwing voor beleidskeuzes die in het uitvoeringsplan 2017 en het 4-jarig integraal veiligheidsplan 2017–2020 zullen worden opgenomen.

2.2.2 Projecten bestrijding overlast

Projecten gericht op het bestrijden van overlast staan in 2017 als speerpunt op de agenda van de

gemeente, de politie en haar veiligheidspartners. Onder de noemer 'overlast' vallen allerlei zaken waar bewoners zich aan ergeren of last van ondervinden. Net als in andere gemeenten in Nederland, komen alle vormen van overlast voor in Hof van Twente zoals vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte), winkeldiefstal, drugsoverlast, jeugd(groepen)overlast, burenoverlast en overlast door psychisch kwetsbaren.

2.2.3 Beleidsindicatoren

De shortlist jongeren (lijst met groepen probleemjongeren) is vervangen door een aanpak met de zogenaamde groepsscan. Het doel is om hiermee samen met de politie nog effectiever de harde kern van overlastgevende jongeren in beeld te krijgen en te bestrijden.

Het aantal winkeldiefstallen is relatief laag ten opzichte van landelijke cijfers. Samenwerking tussen winkeliers, politie en gemeente binnen het Keurmerk Veilig Ondernemen is dus effectief.

Het aantal verwijzingen van jongeren naar het bureau Halt ligt in Hof van Twente boven het landelijk gemiddelde als gevolg van een actieve doorverwijzing. Wij willen hoog blijven inzetten om grensoverschrijdend gedrag bij jeugdige daders zo vroeg mogelijk te stoppen.

In 2017 zal de bestrijding van woninginbraken (onder landelijk gemiddelde) zich met name richten op een integrale aanpak zoals het stimuleren van inbraakpreventieadviezen aan inwoners, het bestrijden van heling en de donkere-dagen-aanpak. We zijn van mening dat het aantal inbraken nog altijd te hoog is en willen de veiligheidsbeleving van onze inwoners op dit punt daarom verbeteren.

Huiselijk geweld is en blijft een prioriteit. De preventieve inzet op het voorkomen van vernielingen en beschadigingen, met name rond uitgaansgelegenheden, festiviteiten en rond de jaarwisseling zal worden geïntensiveerd ondanks het feit dat we hier onder het landelijk gemiddelde scoren.

Verplichte beleidsindicatoren	Hof van Twente	Landelijk
Winkeldiefstal per 1.000 inwoners (cijfers 2015)	0,7	2.4
Geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners (cijfers 2015)	2.4	5.4
Diefstal uit woning per 1.000 inwoners (cijfers 2015)	2.6	3.9
Vernieling en beschadiging per 1.000 inwoners (cijfers 2015)	4.4	6.1
Verwijzingen Halt in 2014	184,3	139,7
Harde kern jongeren in 2014	0,8	1,3

2.3·Bevolkingszorg in de crisisorganisatie

Wat willen we bereiken?

De missie: 'Samen werken aan een veilig Twente' onderschrijven. Door vanuit Hof van Twente samen te werken in de Veiligheidsregio Twente een meer professionele organisatie voor veiligheid in Twente creëren en meer aandacht hebben voor veiligheidsrisico's.

2.3.1 Doorontwikkeling crisisorganisatie

In 2017 groeit Veiligheidsregio Twente naar een outputgerichte crisisorganisatie die de burger centraal stelt. We hebben als doel dat de crisisorganisatie sneller in staat is om de burger te helpen, flexibel op te schalen en daarmee maatwerk te leveren voor het oplossen van een incident. Bestuurlijk en ambtelijk zijn we betrokken bij de voorbereiding op deze doorontwikkeling door onze deelname aan oefeningen en trainingen.

2.3.2 Opleiden, Trainen en Oefenen

De crisisorganisatie dient opgeleid, getraind en geoefend te zijn. Zowel de eigen medewerkers bevolkingszorg als onze medewerkers die regionaal kunnen worden ingezet krijgen een training in 2017.

Zo werken we aan een flexibele, slagkrachtige en resultaatgerichte crisisorganisatie.

2.4 Vergunningverlening

Wat willen we bereiken?

Efficiënte vergunningverlening op basis van wetten en verordeningen, waarvoor de gemeente verantwoordelijkheid draagt, en het reguleren van de hiermee gemoeide algemene belangen.

2.4.1. Digitaal werken

De afgelopen jaren hebben wij gewerkt aan het digitaal afhandelen van vergunningaanvragen. Inmiddels kunnen de APV- en de omgevingsvergunningen (incl. meldingen) digitaal behandeld worden. Komend jaar wordt bij handavingsbezoeken gebruik gemaakt van digitale dossiers. Daarnaast wordt er digitaal gearchiveerd. Ook wordt er gewerkt aan het digitaal ter inzage leggen en digitaal publiceren. Eind 2017 is het doel om in het gehele proces geen papier meer te gebruiken, zodat wij volledig digitaal kunnen werken.

2.4.2. Pilot ambtelijke toets welstand

In 2017 gaan wij de pilot van het uitbreidingsplan De Marke III in Hengevelde evalueren. In dit project werd de toets aan het welstandsbeleid niet door professionals van Het Oversticht uitgevoerd, maar ambtelijk in eigen huis. Zodra er voldoende gegevens

zijn verzameld om een conclusie ten aanzien van deze wijze van toetsing te kunnen trekken, zal de gemeenteraad hierover worden ingelicht.

2.4.3. Omgevingswet

Begin 2019 zal de Omgevingswet in werking treden. Deze wet vervangt een groot aantal wetten op het gebied van vergunningverlening. In aanloop naar deze wetswijziging zullen diverse beleidskeuzes gemaakt moeten worden. Deze keuzemogelijkheden worden aan de gemeenteraad voorgelegd. In 2017 zullen wij hiermee gaan starten.

2.4.4. Actief informeren

De regelgeving over vergunningvrij bouwen is ingewikkeld geworden, waardoor veel burgers niet meer zelf kunnen beoordelen of het bouwplan zonder vergunning kan worden gerealiseerd. Ook de milieuregelgeving wordt steeds complexer.

Daarnaast biedt de verruiming van het Besluit omgevingsrecht diverse mogelijkheden om plannen snel te kunnen realiseren.

Wij werken klantgericht en zoeken samen met de initiatiefnemers naar de mogelijkheden voor het realiseren van hun plannen. Hiervoor gaan wij steeds vaker op locatie kijken en beoordelen of medewerking mogelijk en gewenst is.

2.4.5 Regionale uitvoeringsdienst (RUD)

In Twente wordt nu nog gewerkt vanuit een netwerkconstructie. Deze werkvorm zal eindig zijn. Vanaf 1 januari 2018 wordt de RUD een zelfstandige uitvoeringsorganisatie van de Twentse gemeenten en de provincie Overijssel. Inmiddels zijn hiervoor belangrijke uitgangspunten vastgesteld door de 14 gemeenten en is er een bedrijfsplan opgesteld. In 2017 wordt er gewerkt aan een inrichtingsplan en de uitvoering hiervan. Ook zal dan de overgang van medewerkers vorm moeten krijgen.

2.5 Integrale handhaving

Wat willen we bereiken?

Handhaving van regelgeving waar de gemeente verantwoordelijkheid voor draagt, op basis van de door de raad vastgestelde Nota integrale handhaving en de prioriteiten uit het jaarlijkse uitvoeringsprogramma VTH-taken (vergunningverlening, toezicht-, en handhavingstaken)

2.5.1. Uitvoeringsprogramma VTH taken

In het uitvoeringsprogramma VTH-taken zijn per taakveld operationele doelstellingen en prioriteiten opgenomen voor vergunningverlening, toezicht en handhaving. Het gaat hierbij om milieu- en bodemtaken, bouw- en woningtoezicht, ruimtelijke ordening, APV, bijzondere wetten en brandveiligheid.

2.5.2. Handhaving APV

De bijzondere opsporingsambtenaren worden ingezet op het toezicht en handhaving van verschillende wettelijke regelingen, waaronder de APV. De taakuitoefening van de BOA is direct gerelateerd aan leefbaarheid en indirect aan de veiligheid in de openbare ruimte. Verkeershandhaving beperkt zich hoofdzakelijk tot controles op parkeerexcessen.

2.5.3. Private kwaliteitsborging bouwtoezicht

In de toekomst zullen bouwpartners zelf hun kwaliteitsborging moeten regelen. Het bevoegd gezag kijkt naar welstand, ruimtelijke ordening en de veiligheid van derden; private partijen zorgen zelf voor het voldoen aan het Bouwbesluit.

Het wetsvoorstel Kwaliteitsborging voor het bouwen is in april 2016 naar de Tweede Kamer gestuurd. Naar verwachting zal het wetsvoorstel vanaf 2017 stapsgewijs ingaan. Begonnen wordt met eenvoudige nieuwbouw en seriematige verbouw. Later volgt uitbreiding van het systeem naar andere, meer complexe bouwwerken. In een overgangperiode van minimaal drie jaar mag een bouwpartij kiezen voor private kwaliteitsborging of het huidige toezicht door de gemeente.

In het gemeentelijk Bouwbeleidsplan is voor eenvoudige nieuwbouw en seriematige verbouw besloten geen capaciteit in te zetten voor de Bouwbesluit toets en toezicht, zodat er voor 2017 geen effecten te verwachten zijn. Mogelijke effecten van private kwaliteitsborging voor de volgende fasen zullen op termijn in beeld worden gebracht.

Wat mag het kosten?

Programma 2 : Veiligheid en regels						(bedragen x € 1.000)
Totaal programmabegroting	Rek. 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lasten	4.955	5.260	4.176	4.078	4.008	4.012
Baten	815	475	678	678	678	678
Saldo	-4.140	-4.785	-3.498	-3.400	-3.330	-3.334

3. Wonen en werken

Visieblad

3.1 Ruimtelijke ontwikkeling

De gemeente Hof van Twente is een overwegend landelijke gemeente met vitale kernen. Binnen de kernen en buurtschappen is sprake van een concentratie van wonen en werken.

De gemeente speelt in op maatschappelijke ontwikkelingen en het beleid van andere overheden. Samen met initiatiefnemers worden plannen gemaakt die een bijdrage leveren aan sociale en economische vitaliteit en de ruimtelijke kwaliteit. Individuele keuzevrijheid en verruiming van de mogelijkheden voor wonen en werken zijn uitgangspunt.

Ten aanzien van het grondbeleid geldt dat de gemeente actief meedenkt met ontwikkelingen in de markt en deze waar nodig faciliteert. Daar waar maatschappelijke vraagstukken een andere rol van de gemeente verlangen, wordt bekeken of en zo ja welke mogelijkheden er zijn.

In 2019 zal de Omgevingswet in werking treden. Vooruitlopend daarop stelt de gemeente een

omgevingsvisie op. In deze visie staan ruimtelijke ontwikkelingsperspectieven voor de kernen en het buitengebied. De Omgevingswet biedt volop kansen om processen te versnellen en de kwaliteit van initiatieven te verhogen.

3.2 Plattelandsontwikkeling

Door maatschappelijke ontwikkelingen en veranderingen in de landbouwsector heeft de gemeente de afgelopen jaren samen met particulieren, de provincie en Europa veel geïnvesteerd in de ontwikkeling van het platteland. Activiteiten zijn gericht op een leefbaar en economisch sterk landelijk gebied, met een goede schikking tussen de uiteenlopende functies als landbouw, diverse economische sectoren, natuur, water, wonen en recreëren. Door de verruiming van de planologische mogelijkheden en met inachtneming van de voorwaarde van ruimtelijke kwaliteit, ontstaat meer dynamiek in het buitengebied en kan deze zich met verschillende functies ontwikkelen.

De gemeente neemt actief deel aan het uitvoeringsprogramma de Groene Metropool. De gemeenteraad wordt hierover jaarlijks geïnformeerd. Landschap heeft grote intrinsieke waarde, de gemeente participeert altijd in Groene Diensten, indien deze worden aangeboden door de provincie.

3.3 Wonen

In de gemeente Hof van Twente is sprake van een gedegen balans tussen wonen-werken-zorgen. Gelet op de verwachte samenstelling van de bevolking zal de vraag naar levensloopbestendige woningen toenemen. Samen met marktpartijen wordt bekeken welke vormen van ontwikkeling worden ingezet (sloop, herstructurering, transformatie en nieuwbouw). Met de woningbouwcorporaties en de provincie Overijssel worden periodiek prestatie-afspraken gemaakt die bijdragen aan een goede woningmarkt. Op passende wijze wordt invulling gegeven aan bijzondere doelgroepen.

3.4 Werken

Hof van Twente is een gemeente met een gevarieerde economische structuur waar volop ruimte is voor bedrijven en ondernemers om zich te vestigen en te groeien. De gemeente zet in op nieuwe initiatieven en vooruitstrevende ideeën op het gebied van duurzaamheid, arbeidsparticipatie en vrijetijdseconomie. Daarnaast wordt inzet gepleegd om de reeds gevestigde bedrijven optimaal te faciliteren in hun bedrijfsvoering

3.5 Duurzaamheid

De doelstelling van de gemeenteraad om in 2035 energieneutraal te zijn is vertaald in een routekaart, die door de raad is vastgesteld. Speerpunten zijn energiebesparing en energie-opwekking. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld door de verduurzaming van eigen vastgoed.

Duurzaamheid biedt kansen voor de ontwikkeling van de lokale economie. Samenwerking en participatie van inwoners, ondernemers en gemeente zijn de sleutelwoorden. Ook als het gaat om het energiebedrijf Zuiver Hof van Twente, waarin de gemeente deelneemt.

3. Wonen en werken

Programma

3.1 Ruimtelijke ontwikkeling

Wat willen we bereiken?

We willen initiatieven vanuit de bevolking initiëren, aanjagen en faciliteren. Daarbij geldt dat de kwaliteit van de kernen richtinggevend is voor ontwikkelingsmogelijkheden.

De gemeente is een gesprekspartner bij het vormen van een goed plan en draagt mogelijkheden aan die een bijdrage leveren aan het plan en de omgeving. Gestreefd wordt naar het beperken van het aantal regels en bestemmingsplannen. Juist door maatwerk te leveren en een goede planvoorbereiding kunnen procedures verkort en kosten verlaagd worden. We bekijken de mogelijkheden om de verkoop van bouw kavels te stimuleren.

3.1.1 Omgevingsvisie Hof van Twente

In 2019 treedt de Omgevingswet in werking. Maar daarvoor gaan we al inspelen op de mogelijkheden uit de wet: meer interactieve planontwikkeling, meer marktwerking en flexibiliteit. Daarom stellen we dit jaar al een Omgevingsvisie Hof van Twente op. Daarin geven we de gewenste ontwikkelingsrichting aan op het gebied van wonen, werken, recreëren, mobiliteit etc. De visie nodigt initiatiefnemers uit om te komen met plannen. Gestreefd wordt naar vaststelling van de visie door de gemeenteraad eind 2016 – begin 2017.

3.1.2 *Kanpagne*

Er kan veel in de Hof van Twente. Ons beleid biedt ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. Alleen hebben we er nog niet veel over gecommuniceerd. Daarom is de *Kanpagne* gestart waarbij actief uitgelegd wordt wat er kan en dat er minder regels zijn waaraan voldaan moet worden. Samen met initiatiefnemers gaan we in gesprek om te komen tot nieuwe projecten. Dit in de stad en op het platteland. Hiertoe worden o.a. bijeenkomsten in 2017 georganiseerd.

3.2 Plattelandsontwikkeling

Wat willen we bereiken?

Uitvoering geven aan een programma om te komen tot een sociaal en economisch sterk platteland, aansluitend bij de nieuwe werkelijkheid van demografische veranderingen.

Vorbereidingen treffen om zo goed mogelijk aansluiting te vinden bij programma's van EU, Rijk en provincie. Een kwalitatief goed planologisch regime voor het buitengebied nastreven, waarin haar multifunctionaliteit zich kan ontwikkelen.

3.2.1 Thematische herziening buitengebied

Vorig jaar is het bestemmingsplan Buitengebied Hof van Twente in werking getreden. Na inwerkingtreding is het KGO-beleid (kwaliteitsimpuls groene omgeving) met verruiming van de mogelijkheden voor ontwikkelingen in het buitengebied vastgesteld. De KGO-onderdelen worden in het bestemmingsplan opgenomen. Bij deze actualisatie kunnen ondergeschikte planaanpassingen eveneens meegenomen worden.

3.2.2 Vitaal landelijk gebied

Komend jaar wordt de agenda agrarische sector uitgevoerd. Concreet wordt daarbij ingegaan op de projecten: inzet op verbetering condities van de

landbouwsector naar aanleiding van het onderzoek onder de zeugenhouders, erventransitie / functieverandering van het erf, sloop en vrijkomende agrarische bebouwing.

Daarnaast wordt actief ingespeeld op overige problematiek zoals asbest, mest en bodem. Deze projecten worden al dan niet in het samenwerkingsverband Groene Metropool Twente opgepakt.

3.3 Wonen

Wat willen we bereiken?

Met behulp van de Woonagenda Hof van Twente, het woningbouwprogramma en afspraken met belangrijke stakeholders zorgen voor een adequaat beleid op het gebied van wonen, zodat op basis hiervan voldoende en kwalitatief goede woningen worden gerealiseerd voor alle doelgroepen.

3.3.1 Woonlocaties (de Esch III, Bentelo en schoollocaties Markelo)

Dit jaar worden verkennende onderzoeken naar ontwikkeling van de genoemde gebieden opgestart. Bekeken wordt welke noodzaak tot ontwikkeling er is, welke prioriteit wordt gegeven en voor welke doelgroep ruimte geboden wordt. Ook de ruimtelijke inpassing is een belangrijk punt. Na de verkenning zal het college een besluit nemen over het vervolg.

3.3.2. Marktverkenningen

Het is wenselijk om als gemeente in te kunnen spelen op ontwikkelingen in de woningmarkt. Dit vraagt inzicht in de woningmarkt en flexibiliteit in plannen. Om deze reden zal in samenspraak met corporaties en marktpartijen onderzoek verricht worden naar vraag en aanbod op de woningmarkt.

Door de demografische ontwikkeling zal de zorgvraag groter worden, hetgeen effect heeft op de kwaliteit en aanpasbaarheid van woningen. Dit biedt ook kansen. Zo is er sprake van een toename van meergeneratie-erven in het buitengebied waarmee ingespeeld wordt op de toenemende vraag naar mantelzorg en vrijwilligerszorg.

Nieuw gebouwde woningen:

In het voorjaar van 2016 zijn 52 appartementen aan de Peperkampweg in Delden afgerond en opgeleverd aan de bewoners. In Goor zijn 12 appartementen aan de Bleekstraat gerealiseerd. In totaal worden dit jaar (2016) naar verwachting 130 woningen opgeleverd.

Demografische druk:

Het aantal inwoners zal naar verwachting tot 2030 dalen tot 34.320. Daarbij is de landelijke trend van de stijging van het aantal huishoudens ook in onze gemeente zichtbaar. Het aantal huishoudens zal tot 2020 stijgen met ongeveer 700. Vervolgens zal het aantal huishoudens tot 2025 stabiliseren. De demografische ontwikkeling sluit aan op de Woonafspraken Twente. Er is geen overcapaciteit in het woningbouwprogramma.

3.4 Werken

Wat willen we bereiken?

Na vaststelling van de Sociaal-economische visie ligt het accent op de uitvoering daarvan. Wij zetten ons in voor een economisch klimaat met een sterke detailhandelsstructuur, vergroting van de vrijetijdseconomie, een ondernemend buitengebied, hoogwaardige bedrijventerreinen, de versterking van het duurzame karakter en verbetering van arbeidsparticipatie. Hierdoor blijft de gemeente aantrekkelijk voor inwoners, waardoor voorzieningen op peil kunnen blijven.

3.4.1 Actualisatie bedrijventerreinenvisie

De bedrijventerreinenvisie wordt geactualiseerd om zo in te kunnen spelen op de veranderende marktomstandigheden. Regionaal in Twente is gesproken over de wijze waarop met (over-)aanbod van de werklocaties wordt omgegaan. Binnen de actualisatie van de bedrijventerreinenvisie wordt hierop ingegaan. De visie krijgt een sterk uitvoerend karakter, waarbij de Hof van Twente fors inzet op groeimogelijkheden voor lokaal gevestigde bedrijven. Tevens zal Zenkeldamshoek beschikbaar blijven voor groeiende en nieuw te vestigen bedrijven.

3.4.2 Vrijetijdseconomie

In de Sociaal Economische Visie (SEV) is de doelstelling opgenomen om in 2030 5% meer overnachtingen te hebben ten opzichte van 2015. Deze doelstelling is opgenomen in het, uit de SEV voortkomende, actieprogramma vrijetijdseconomie. De actiewerkgroep vrijetijdseconomie bestaande uit ondernemers, VVV en gemeente zetten in op een continu marketingproces Toerisme en recreatie.

Samen met de nieuwe opzet van Twente marketing moet dit leiden tot meer bezoekers die komen voor het moois van (Hof van) Twente.

In november 2015 heeft de gemeenteraad een motie aangenomen om de meeropbrengsten toeristenbelasting, in samenwerking met de actiegroep vrijetijdseconomie, in te zetten ter versterking van de kwaliteit van het toeristisch product Hof van Twente. Het college meent met de binnen de Reserve ESP gereserveerde € 300.000 voor uitvoering van het Actieplan vrijetijdseconomie tegemoet te zijn gekomen aan de intentie van deze motie.

3.5 Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?

Uitvoering geven aan de Routekaart naar een energieneutrale gemeente in 2035. Dit geschiedt door uiteenlopende projecten en initiatieven te starten, te faciliteren en te stimuleren. Samenwerking en participatie van inwoners, ondernemers en gemeente zijn de sleutelwoorden.

3.5.1 Werkgroepen duurzaamheid

In 2017 stimuleren we het ontstaan van werkgroepen duurzaamheid per kern/buurtschap om samen projecten uit te voeren voor besparing en opwekking. Gedacht kan worden aan een gezamenlijk project op het gebied van zonnepanelen.

3.5.2 Realisatie productielocaties

In 2017 realiseren we via Zuiver Hof van Twente BV en lokale werkgroepen een aantal productielocaties door de uitvoering van postcoderoosprojecten (zonnepanelen op daken agrariërs en bedrijven). In 2017 willen we de ruimtelijke procedures voor zonnepark Waterlanden en een gemeentelijk windpark aan de raad voorleggen. Qua productie aan hernieuwbare elektriciteit is er

aan zon in 2015 bijna 5 miljoen kWh opgewekt. Volgens de doelstellingen in de Routekaart is het streven om dit eind 2018 uitgebreid te hebben naar 21,5 miljoen kWh. Deze opwekking wordt gerealiseerd in de vorm van zon op daken en via zonneparken.

3.5.3 HofPower

In het schooljaar 2016/2017 is het educatieprogramma voor de scholen uitgebreid met het thema Afval en is begonnen met het thema Water.

3.5.4 Voorbeeldfunctie

In 2017 willen we in Markelo het zwembad, samen met de tennisclub en de manage verder verduurzaamd hebben.

In 2017 wordt een plan gemaakt hoe de gemeentelijke gebouwen verduurzaamd worden.

3.5.5 Realisering biomassaplein

Na vaststelling van de warmtevisie en het oogstplan eind 2016, dient er medio 2017 een biomassaplein gerealiseerd te zijn met een inzamelstructuur voor houtige biomassa, verwerking en teruglevering naar inwoners en ondernemers van pellets en snippers.

3.5.6 Faciliteren investeringen duurzaamheid

In de Kadernota hebben wij geconcludeerd dat gemeentelijke betrokkenheid bij de financiering van investeringen duurzaamheid noodzakelijk is om de ambitieuze doelstelling te realiseren om in 2035 energieneutraal te zijn. Anders dan we in de Kadernota aankondigden, denken wij hierbij niet meer aan een Investeringsfonds duurzaamheid. Onze duurzaamheidsdoelstellingen kunnen we optimaler financieel faciliteren vanuit een benadering waarbij we onderscheid maken in 3 soorten investeringen:

A. Financieel rendabele investeringen door postcoderooscoöperaties

Als college hebben wij ingestemd met het voorbereiden van een pilot om te onderzoeken wat een grotendeels met gemeentelijke garanties te

financieren postcoderooscoöperatie kan bijdragen aan het bereiken van onze lokale duurzame energiedoelstellingen. Als er daadwerkelijk een aanvraag van een lokale coöperatie van burgers komt voor garantstelling van een lening ter financiering van investeringen in productie van roene stroom, dan bekijken we die vanuit een positieve grondhouding en betrekken we de gemeenteraad hierbij.

B. Financieel rendabele investeringen in groene energie door gemeente zelf

Het gaat hier om investeringen waarvan de baten in de vorm van besparing op de energierekening en eventuele ontvangst van (SDE-)subsidies hoger zijn dan de kapitaallasten en eventuele exploitatiekosten van de installatie.

C. Financieel onrendabele investeringen

Als de uitgaven vallen onder het Programma duurzaamheid brengen we deze ten laste van de Reserve duurzaamheid. De uitgaven van dit programma zijn op dit moment tot en met 2018 gedekt (€ 575.250). Het staat ons voor ogen deze uitgaven structureel te dekken door eventuele te ontvangen provisies bij garantstellingen en/of voordelen in de exploitatiekosten (zoals genoemd bij onderdelen B. en C.)

Wat mag het kosten?

Programma 3 : Wonen en werken (bedragen x € 1.000)						
Totaal programmabegroting	Rek. 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lasten	7.593	7.147	3.814	3.780	3.786	3.790
Baten	4.122	1.988	1.757	1.757	1.759	1.763
Saldo	-3.471	-5.159	-2.057	-2.023	-2.027	-2.027

4. Leefomgeving

Visieblad

4.0 Algemeen

De kwaliteit van de openbare ruimte is een samenspel tussen de gemeente en haar inwoners, maar ook tussen inrichting, aanleg, onderhoud en gebruik. Investerings in de openbare ruimte richten zich met name op de taakvelden wegen en riolering. Bij aanbestedingen worden lokaal en regionaal gevestigde ondernemers betrokken. Bij het beheer van het gemeentelijk vastgoed is investeren in duurzaamheid speerpunt.

Vanaf januari 2017 werkt Gildebor als gezamenlijke uitvoeringsorganisatie van Hengelo, SWB en Hof van Twente aan het onderhoud van de openbare ruimte. De basis voor het onderhoud zijn de vastgestelde gemeentelijke beheer- en onderhoudsplannen voor in ieder geval de komende 3 jaar. Jaarlijks worden de door Gildebor te leveren prestaties opgenomen in een dienstverleningsovereenkomst (DVO) met de gemeente.

Medewerkers van de buitendienst van onze gemeente krijgen een functie in het nieuwe bedrijf. Gildebor biedt bovendien arbeid en leerwerkplaatsen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

4.1 Milieu

Milieunormen (water, bodem, geluid, etc.) beschermen generiek de volksgezondheid en de natuur en het milieu. Lokaal worden normen binnen gegeven wettelijke bandbreedtes in overleg met burgers en bedrijven nader ingekleurd voor behoud en ontwikkeling van een sociale en economisch duurzame samenleving voor huidige en toekomstige generaties. Milieunormen worden ingebed in de gemeentelijke omgevingsvisie (en omgevingsplan).

4.2 Bodem en asbest

De aanpak van bodemverontreiniging staat hoog op de agenda. De Wet bodembescherming wordt gewijzigd en in 2019 opgenomen in de Omgevingswet. De wijzigingen houden onder meer in een verschuiving van 'saneren' naar 'beheren' en een overheid die terugtreedt als het gaat om bodemsaneringen. Van de markt wordt een grotere inspanning gevraagd door initiatief te nemen en bij te dragen in de kosten. Dit met uitzondering van bodemverontreinigingen met grote risico's voor de volksgezondheid. Vanaf 2024 is het verboden om

asbestdaken voorhanden te hebben. Dit vraagt om een planmatige aanpak van het asbestvraagstuk.

4.3 Wegen, mobiliteit en verkeersveiligheid

Uitgangspunt van het gemeentelijk wegenbeheer is het op een sobere, maar verkeersveilige wijze zorg dragen voor het in stand houden en uitbreiden van het gemeentelijk wegennet door functiegericht wegbeheer, afwaardering en revitalisatie. Het wegenbeleid- en beheerplan geven hiervoor richting. Daarnaast zijn ook de verkeersvisie Goor, de structuurvisies en het Gemeentelijke Mobiliteitsplan richtinggevend voor de ontwikkelingen op het gebied van mobiliteit en infrastructuur.

Het beleidsplan openbare verlichting geeft richting aan het beheer en onderhoud van de openbare verlichting. Speerpunten in dit beleid zijn o.a. het verminderen van de hoeveelheid licht en het besparen van energie (planmatige vervanging door energiezuinige systemen zoals LED).

4.4 Groen

Voor het openbaar groen is een lange-termijn beheerplan opgesteld waarbij de afgesproken kwaliteit in samenhang is gebracht met de beschikbare middelen. Afgelopen jaren is een weg ingeslagen waarbij de inrichting van de groene openbare ruimte wordt aangepast aan de

verminderde beschikbare middelen. Dit is concreet zichtbaar in het aanpassen van maaifrequenties en het omvormen van plantsoenvakken van heesters naar grasachtige vegetaties.

4.5 Riolering en water

Water speelt een belangrijke rol in de openbare ruimte, zowel onder- als bovengronds. Het is als ordenend element van belang en zichtbaar c.q. beleefbaar oppervlaktewater levert een positieve bijdrage in de ervaring van de openbare ruimte. Het gemeentelijke waterbeleid is vastgelegd in het vernieuwde verbrede gemeentelijke rioleringsplan (vGRP). Het geeft een opsomming van maatregelen en de daarvoor benodigde middelen om te voldoen aan functionele eisen van het (afval)watersysteem.

4.6 Afval

Een ander belangrijk aandachtsveld voor de kwaliteit van de leefomgeving is het afvalbeheer. Dit bestaat grotendeels uit het georganiseerd inzamelen van huishoudelijk afval van particulieren. De gemeente draagt hiervoor een zorgplicht. Centraal staat de gescheiden huisvuilinzameling op basis van Diftar ingaande 2017. Het afvalstoffenbeleidsplan vormt hierbij de basis.

4. Leefomgeving

Programma

4.1 Milieubeleid

Wat willen we bereiken?

Een gezonde veilige woon-/leefomgeving met ontwikkelingsperspectief voor economische activiteiten.

4.1.1 Milieuregels fysieke leefomgeving

Gemeentelijke milieunormen worden met inachtneming van ontwikkelingen in wet- en regelgeving (Omgevingswet en aanvullingswetten) opgenomen, ingebed in de gemeentelijke omgevingsvisie en/of het omgevingsplan.

4.1.2 Externe Veiligheid

Gedurende de looptijd van het programma wordt jaarlijks voor 1 december (vanuit het meerjaren programma externe veiligheid 2015 – 2018) een verzoek gedaan bij het kennispunt Externe Veiligheid van de Regionale Uitvoeringsdienst voor af te nemen diensten als bijvoorbeeld het uitbrengen van een advies over een bestemmingsplan of omgevingsvergunning.

4.1.3 Gebiedsgericht geurbeleid

In het tweede kwartaal van 2017 wordt een voorstel voor gebiedsgericht geurbeleid voorgelegd aan de gemeenteraad. In het voorstel wordt ingegaan op bescherming van burgers en het bieden van ontwikkelingsmogelijkheden voor veehouderijen.

4.2 Bodem- en asbestbeleid

Wat willen we bereiken?

Een samenhangende aanpak van bodemverontreinigingen en het voorkomen van nieuwe verontreinigingen. Een duurzaam beheer van de bodem en ondergrond. Een asbestarme gemeente mede met het oog op het komende asbestdakenverbod in 2024.

4.2.1 Asbestaanpak

De Integrale aanpak asbestproblematiek (Masterplan) heeft tot doel om tot een totaal overzicht van de resterende asbestopgave in bodem, daken, erven en wegen te komen en hier een integrale aanpak voor te stellen. Voor de asbestdaken wordt dit mede ingegeven door het verbod hierop in 2024. In nauwe samenwerking met de provincie Overijssel worden in 2017 enkele pilots uitgevoerd waarbij gekeken wordt naar koppelkansen. Het Masterplan wordt verder ontwikkeld en uitgewerkt. De koppelpilot Gijmkink B is de eerste pilot.

4.2.2 Koppelpilot Gijmkink B

Door het aanstaande asbestdakenverbod en de huidige uitvoering van de asbestbodemsanering is het nú het moment om dit te koppelen en als

pilotproject, samen met de provincie, uit te voeren. Door alle uitpandige asbest in de wijk Gijmkink B nu te verwijderen wordt herverontreiniging van de gesaneerde bodem voorkomen en kan ervaring worden opgedaan met een integrale aanpak en wordt meer inzicht verkregen in de omvang van aanwezig asbesthoudend materiaal in een wijk.

4.2.3 Bodem- en asbestbeleid

In regionaal verband wordt de samenwerking op het gebied van bodembeleid geïntensiveerd. Dit betreft beleid voor grondverzet, bouwen, ruimtelijke ontwikkelingen en bodeminformatie. Daarnaast is Hof van Twente namens de Regio Twente kartrekker van het lobbydossier asbest.

In 2016 is gestart met de verkenning wat de opname van de Wet bodembescherming in de Omgevingswet voor gemeenten gaat betekenen. Dit zal gepaard gaan met extra taken voor gemeenten wanneer de Omgevingswet in werking treedt. In 2017 wordt dit gezamenlijk met de Provincie Overijssel verder uitgewerkt.

4.2.4 Structuurvisie Ondergrond (STRONG)

Naar verwachting zal de landelijke Structuurvisie Ondergrond/Structuurvisie Schaliegas eind 2016 of begin 2017 van kracht worden. Vooralsnog blijven wij van mening dat we een schaliegasvrije gemeente moeten zijn, conform de door de raad aangenomen motie.

4.2.5 Concrete bodemsaneringen

De grootschalige asbestbodemsanering in het Gijmink in Goor wordt grotendeels in 2017 uitgevoerd (zie projectrapportage Nieuwe bodemsanering 't Gijmink). De provincie Overijssel rondt in 2017 het project 'Asbest in tuinen' af. In de laatste fase wordt opnieuw een aantal particuliere tuinen gesaneerd.

4.3 Wegen, mobiliteit en verkeersveiligheid

Wat willen we bereiken?

Een sobere, verkeersveilige instandhouding van het gemeentelijke wegennet, gemeentelijke havens en vaarwegen met zorg voor bereikbaarheid, milieukwaliteit, leefkwaliteit en duurzaamheid.

4.3.1 Wegen

In 2017 wordt het beheer en onderhoud van de gemeentelijke wegen uitgevoerd volgens het wegenbeleid- en beheerplan. In 2017 zal daarom bij rioolrenovatie gelijktijdig geïnvesteerd worden in vervanging van wegen. Ook wordt 1 miljoen euro extra geïnvesteerd. Hierdoor wordt een inhaalslag gemaakt in het achterstallig onderhoud.

Evenals in 2016 wordt in 2017 de onkruidbestrijding uitgevoerd door toepassing van borstel- en heetwatertechniek.

4.3.2 Mobiliteitsplan

Bij het vaststellen van het GMP 2016-2020 is tevens een jaarlijks budget van € 300.000 beschikbaar gesteld, waarvan projecten worden bekostigd die bijdragen aan het optimaliseren van de leefbaarheid,

verkeersveiligheid en bereikbaarheid in Hof van Twente. In 2017 zal de planvorming en voorbereiding plaatsvinden van de projecten die opgenomen zijn in het door de gemeenteraad vast te stellen Uitvoeringsprogramma 2017 van het GMP. De fysieke uitvoering zal eind 2017 starten. Waar mogelijk wordt de samenhang gezocht met de uitvoering van groot onderhoud wegen en rioleringsprojecten.

4.3.3 Verkeersveiligheid

Het beleid met betrekking tot educatie verkeersveiligheid wordt in 2017 voortgezet.

Voor verkeersveiligheid is een tweetal beleidsindicatoren genoemd, gebaseerd op gegevens uit de landelijke basisregistratie ziekenhuiszorg. Over 2014 zijn voor Hof van Twente de volgende cijfers te zien, waarbij het percentage het aandeel aangeeft van het totaal aantal ziekenhuisopnamen van inwoners van Hof van Twente als gevolg van geweldpleging of een ongeval (niet alleen verkeersongevallen, maar ook in de huiselijke omgeving):

- Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig 15%
- Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser 9%

Hierbij moet wel een belangrijke kanttekening worden gemaakt. In de periode 2007 t/m 2013 is de landelijke registratie van ongevallen slecht geweest. Sinds 2014 wordt er landelijk gewerkt aan een verbetering ervan. Dat betekent dat de komende paar jaar in de statistiek het aantal ongevallen kan toenemen alleen al doordat er beter wordt geregistreerd.

4.3.4 Kunstwerken

Voor het onderhoud aan kunstwerken wordt in 2017 een beheerplan kunstwerken opgesteld.

4.3.5 Openbare verlichting

In 2017 wordt conform de vastgestelde beleidsnotitie verduurzamen de vervanging van openbare verlichting door ledarmaturen voortgezet. Er wordt hierbij ook gekeken naar vermindering van lichtvervuiling in het buitengebied evenals naar alternatieven en verduurzaming van de openbare verlichting.

4.3.6 Vaarwegen en havens

Het Twentekanaal wordt vanaf 2017 door Rijkswaterstaat verruimd, zodat het geschikt wordt voor grotere schepen klasse Va. In verband met de verbreding van het kanaal zal de haven Delden naar achteren verplaatst worden en uitgevoerd worden in klasse Va. Hiermee zijn alle havens van Hof van

Twente (Markelo/Goor/Delden) geschikt voor grotere schepen. Hof van Twente participeert in het samenwerkingsverband gemeenschappelijk havenbeheer Twentekanalen.

4.3.7 Bruggen Twentekanaal

In vervolg op het in 2015 getekende bestuursconvenant tussen Rijk, Provincie Overijssel en Hof van Twente worden in 2017 door Rijkswaterstaat versterkingsmaatregelen uitgevoerd aan de Markelosebrug, Dorrebrug en de Warmtinkbrug.

4.3.8 Aanleg glasvezel

Cogas is gestart met de verglazing van haar verzorgingsgebied. Eind 2016/begin 2017 zal naar verwachting het totale buitengebied van onze gemeente worden verglaasd. Voor onrendabele gebieden die door de markt niet worden ontsloten heeft de gemeente (beperkt) middelen beschikbaar als bijdrage, indien marktpartijen de businesscase niet sluitend krijgen.

4.4 Groen

Wat willen we bereiken?

De groene ruimte speelt een belangrijke rol in de beleving van de inwoners van Hof van Twente. Het juiste groen op de juiste plaats met de juiste beheer kwaliteit levert een belangrijke bijdrage aan het welbevinden en een prettige leefomgeving.

4.4.1 Openbaar groen

In 2017 wordt het groenonderhoud uitgevoerd volgens het vastgestelde Groenbeheerplan. Dit plan omvat het uitvoeringskader van het beleidsplan 'Beheren op beeldkwaliteit'. In 2017 wordt het onderhoud daarmee functioneel, duurzaam en planmatig uitgevoerd. Ook worden initiatieven van onze inwoners en instanties nadrukkelijker gefaciliteerd. Denk daarbij aan het onderhoud van, door de gemeente geleverde, bloembakken in de openbare ruimte door particulieren.

In 2017 wordt ook uitvoering gegeven aan het Bomenbeheerplan dat in 2016 werd vastgesteld. Dit plan omvat het beheerkader voor de gemeentelijke bomen en draagt bij aan het duurzaam, veilig en gezond houden van het bomenbestand.

4.4.2 Speelvoorzieningen

In 2017 wordt het noodzakelijk klein onderhoud aan speeltoestellen uitgevoerd op basis van uit te voeren wettelijke inspecties. Onherstelbare speelvoorzieningen worden verwijderd (en niet vervangen). In wijkbeheerplannen wordt verder onderzocht waar herverdeling en eventueel opheffing van locaties voor speeltoestellen mogelijk is.

4.4.3 Begraven

In 2017 worden, in lijn met het plan "Optimalisering begraafplaatsen", graven geruimd op de algemene begraafplaatsen in Goor en Delden. Hierdoor ontstaat nieuwe ruimte voor begraven. In 2017 zal het geruimde deel in Markelo in gebruik genomen worden. Verder zal gestart worden met de verbetering van de paden.

4.5 Riolering en water

Wat willen we bereiken?

Een duurzame, toekomstbestendige- en klimaatbestendige voorbereiding op en uitvoering van de zorgplichten voor grondwater, afvalwater, hemelwater en bescherming van drinkwater.

4.5.1 Planvorming en onderzoek

In 2016 is het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) geactualiseerd voor de periode 2017-2020. Het GRP geeft richting aan de uitvoering van de gemeentelijke watertaken. In 2017 zal de grondwateroverlast in de wijk Rupertserf te Delden nader worden onderzocht. Er zal een communicatietraject (Waterloket) worden gestart om de burgers en bedrijven over de gemeentelijke watertaken te informeren, o.a. via de website. Er zal een vervolg gegeven worden aan goed rioolgebruik door op ongewenste (hemelwater)lozingen te handhaven.

4.5.2 Projecten

In 2017 worden de resterende projecten van het uitvoeringsprogramma GRP 2015 gerealiseerd. Voor de periode 2017 en 2018 wordt een uitvoeringsprogramma 2017-2018 vastgesteld op basis van het GRP. De rioolprojecten worden getoetst aan de

aspecten duurzaamheid, klimaatbestendigheid en afgestemd met opgaven vanuit andere openbare disciplines, zoals wegen en groen.

4.5.3 Beheer en onderhoud

Het beheer en onderhoud aan de gemeentelijke watervoorzieningen wordt in 2017 uitgevoerd volgens het Beheer-en onderhoudsplan (2015).

4.5.4 Samenwerking

Het bestaande samenwerkingsverband Twents waternet wordt voortgezet. Met de waterschappen Rijn en IJssel en Vechtstromen worden afspraken gemaakt over het gezamenlijk beheer in de waterketen. Ook wordt deelgenomen aan bijeenkomsten binnen het stroomgebied Rijn-Oost in het kader van de brede wateropgave op het gebied van waterkwaliteit, waterkwantiteit, overstromingsrisico en klimaatadaptatie.

4.6 Afval

Wat willen we bereiken?

Een afvalloze leefomgeving waarbij afvalstoffen worden gezien als grondstoffen die geld genereren in plaats van geld kosten door afvalstoffen in te zetten voor de opwekking van duurzame energie.

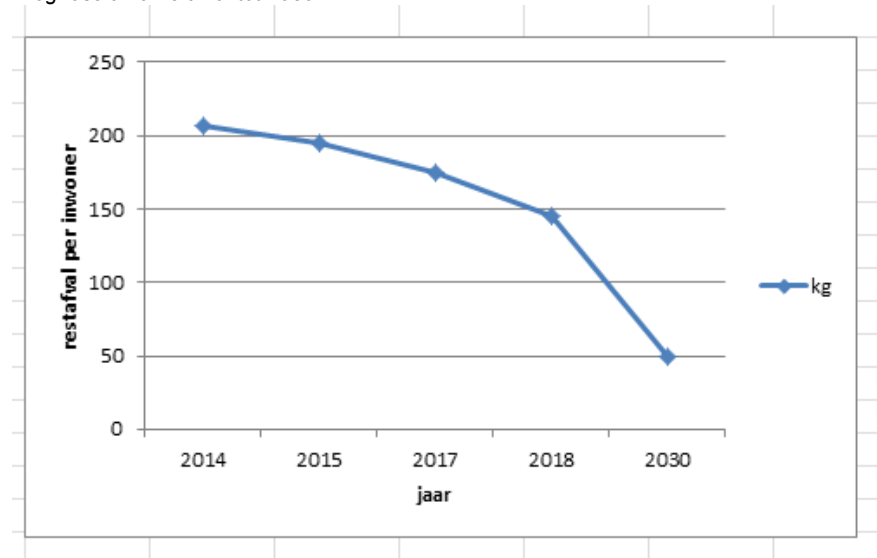
4.6.1 Vermindering huishoudelijk restafval

De ambitie van Hof van Twente is om in 2030 maximaal 50 kg restafval per inwoner te produceren. Dit heeft invloed op de beleidsindicator: 'omvang huishoudelijk restafval'.

Vanaf 2017 wordt Diftar ingevoerd en betalen inwoners voor restafval per aanbieding. Ze hebben daardoor zelf invloed op de kosten. Hierdoor zal de hoeveelheid restafval in 2017 minder worden.

Inwoners ontvangen in februari 2017 een factuur voor het vaste tarief, in juli en januari daaropvolgend een afrekening op basis van het aantal werkelijke aanbiedingen.

Prognose afname afval tot 2030

Wat mag het kosten?

Programma 4 : Leefomgeving						(bedragen x € 1.000)
Totaal programmabegroting	Rek. 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lasten	17.365	19.895	16.065	15.735	15.856	16.137
Baten	10.259	10.727	10.170	9.977	10.148	10.309
Saldo	-7.106	-9.168	-5.895	-5.758	-5.708	-5.828

5. Sociaal domein

Visieblad

5.1 Algemeen

Binnen het sociaal domein staat de verantwoordelijke inwoner die regie voert over zijn leven centraal. De gemeente stimuleert, faciliteert en levert ondersteuning op maat wanneer een inwoner de eigen verantwoordelijkheid niet kan nemen.

Multifunctionele accommodaties zijn de spil in zowel sport- als sociaal-culturele activiteiten. Ze leveren een bijdrage aan zelfredzaamheid, participatie en versterken van de kracht van de samenleving.

5.2 Sport

De nadruk ligt op de beoefening en ondersteuning van breedtesport. Sport wordt als middel ingezet om een positieve bijdrage te leveren aan gezond leefgedrag van mensen. Bestrijding van overgewicht en het terugbrengen van bewegingsachterstand zijn daarvan voorbeelden. Extra aandacht gaat uit naar jeugd, ouderen en gehandicapten. Gerichte (jeugd-)

sportstimuleringssubsidies en buurtsportcoaches worden ingezet om mensen meer te laten sporten.

5.3 Cultuur

Cultuur verbindt en levert een bijdrage aan het in staat stellen van burgers hun leven lang deel te nemen aan de samenleving. Inwoners krijgen kansen om in overeenstemming met eigen aanleg, interesse en mogelijkheden te participeren in de samenleving. Door ook in te zetten op breedtecultuur: toegankelijke voorzieningen, betaalbaar cultuuronderwijs en breed gedragen festivals wordt cultuur dichterbij de mensen gebracht. Doelstelling is dat zoveel mogelijk mensen kennismaken met cultuur en kunst en actief deelnemen aan culturele activiteiten.

5.4 Zorg

Het doel van de Wmo is: meedoen! Meedoen door iedereen; jong en oud, met beperking of juist niet, autochtoon en allochtoon, met en zonder problemen. Eigen verantwoordelijkheid, zelfredzaamheid, samenhang en samenwerking, maatschappelijke participatie, ondersteuning en een activerende omgeving, zijn kernbegrippen in de Wmo. Instrumenten als dagbesteding, begeleiding of een woon- of vervoersvoorziening kunnen worden ingezet om een beperking te compenseren.

5.5 Jeugd en onderwijs

Preventie staat centraal in het jeugdbeleid van Hof van Twente. Een goed aanbod aan voorzieningen draagt in positieve zin bij aan het welzijn van de jeugd.

In de zorg voor de jeugd zetten we in op het versterken van de eigen kracht en leggen we nadruk op preventie en vroegsignalering. Ondersteuning die geboden wordt organiseren we zo dichtbij mogelijk en integraal (één gezin, één plan). We bieden de ondersteuning zo intensief en zo lang als nodig en bieden het vraaggericht.

Nieuwe onderwijsvormen moeten op een verantwoorde wijze toegepast kunnen worden in daarop aangepaste gebouwen. Zowel de Scholenvisie Hof van Twente 2022/2032 als de aanpak om de vorming van integrale kindcentra (IKC's) te stimuleren en te faciliteren vormen hiervoor uitgangspunt.

5.6 Re-integratie

Door de invoering van de Participatiewet en de focus op arbeidsparticipatie vanuit de sociaal-economische visie komt de nadruk steeds meer op werk en meedoen te liggen. Door middel van een goed

digitaal systeem worden vraag en aanbod steeds beter gematcht.

5.7 Sociale participatie en minimabeleid

Ook het minimabeleid richt zich op het kunnen meedoen in de maatschappij. Door ondersteuning op maat wordt bereikt dat mensen die minder financiële draagkracht hebben toch kunnen participeren.

5. Sociaal domein

Programma

5.1 Algemeen welzijnsbeleid

Wat willen we bereiken?

Een samenleving waarin onze inwoners optimale kansen krijgen om zich te ontwikkelen en te ontplooiën, waarbij zij zich op een waardevolle manier met elkaar kunnen verbinden en waarbij wederkerigheid van toepassing is; het versterken van de kracht van de samenleving.

5.1.1 Brede welzijnsinstelling

Het jaar 2016 is als overgangsjaar gebruikt om de brede welzijnsinstelling Salut vorm te geven en taken daar naartoe over te dragen. Vanaf 1 januari 2017 gaat de brede welzijnsinstelling voluit van start, onder andere door te fungeren als preventief voorportaal en het bieden van integrale cliëntondersteuning.

In 2017 wordt de nieuwe beleidsnotitie welzijn 2018 – 2022 vastgesteld.

5.1.2 Accommodaties

In het laatste jaar van de beleidsnotitie accommodaties is het streven nog steeds de privatisering van de gemeentelijke accommodaties. Zowel in Goor (Heeckeren) als in Delden (De Mors) wordt gewerkt aan vernieuwing en samenvoeging van sportcomplexen. In 2017 wordt besloten of en hoe de gemeente hier een bijdrage aan levert.

5.1.3 Subsidies

Het Beleidskader welzijn wordt in 2017 ter vaststelling voorgelegd. Dit vormt de basis voor de verdere uitwerking in 2017. Op deze manier hebben we een solide basis staan voor de subsidies voor de jaren 2018 en verder.

5.2 Sport

Wat willen we bereiken?

Sport wordt ingezet om een positieve bijdrage te leveren aan een gezond leefgedrag van mensen. Bestrijding van overgewicht en het terugbrengen van bewegingsachterstand, waarbij extra aandacht en ondersteuning uitgaat naar jeugd, ouderen en gehandicapten.

5.2.1 Sportbeleid

In het laatste jaar van de beleidsnotitie sport ligt de focus op het stimuleren van sportdeelname. In Hof van Twente ligt het percentage niet-sporters op 49,2%. Dit is een fractie beter dan het landelijk gemiddelde van 49,9%. Omdat wij sportbeoefening zien als een instrument om onze inwoners en vooral de jeugd gezond te houden is het streven om nog meer mensen te laten sporten. Hiervoor zetten wij onze buurtsportcoaches nadrukkelijk in.

In 2017 wordt de nieuwe beleidsregel sport 2018 - 2022 vastgesteld.

5.3 Cultuur

Wat willen we bereiken?

Een kleinschalig kerngericht cultuurbeleid, dat aansluit bij de wensen en de behoeften uit de kern. Voor de grotere culturele voorzieningen wordt aangesloten bij bovenlokale en/of regionale voorzieningen.

Culturele organisaties leveren een bijdrage aan cultuureducatie en het stimuleren van cultuurparticipatie onder de mensen.

5.3.1 Culturele activiteiten

In het laatste jaar van de beleidsnotitie cultuur wordt aandacht besteed aan zowel de breedtecultuur, door bijvoorbeeld in te zetten op de Cubahof, als aan de culturele top. Met culturele top worden kwalitatief hoogwaardige kunst en gespecialiseerde voorzieningen voor selectieve liefhebbers bedoeld.

In 2017 wordt de nieuwe beleidsregel cultuur 2018 - 2022 vastgesteld.

5.4 Maatschappelijke ondersteuning

Wat willen we bereiken?

Een goed voorzieningenarrangement ter bevordering van de eigen kracht, zelfredzaamheid, maatschappelijke participatie van mensen en het benutten van de kracht van de samenleving. Zo wordt een (groter) beroep op betaalde zorg voorkomen.

We willen inwoners optimaal ondersteunen in zelfredzaamheid en deelname aan de maatschappij. Hierbij wordt een beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid, de eigen kracht en de sociale omgeving van mensen.

5.4.1 Transformatie

In 2017 werken we verder aan de transformatie. Dit gebeurt lokaal en in regionaal verband. We maken gebruik van wat er regionaal wordt ontwikkeld, bijvoorbeeld op het terrein van inkoop en overgang van jongeren die 18 worden en daardoor niet meer onder de Jeugdwet vallen. Lokaal kijken we naar hoe we voorzieningen eenvoudiger kunnen vormgeven, meer gebruik makend van het informele circuit, met de nadruk op de preventie. De in 2017 op te stellen

beleidsregels Zorg (op basis van het beleidskader Welzijn) worden hierop aangepast.

5.4.2 Algemene voorzieningen

In 2017 gaan we verder op de ingezette weg voor het opzetten van algemene voorzieningen. Een goed voorbeeld hiervan is de inloop-GGZ. Voortaan kunnen de inwoners van onze gemeente hiervoor in Goor terecht.

Op verschillende plekken in onze gemeente overleggen we met partners en inwoners om initiatieven op dit vlak verder te ontplooien. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de vraag of we een informele dagbesteding kunnen opzetten. De achterliggende gedachte hierbij is om eenvoudige zorgvragen ook eenvoudig op te lossen, zodat er ruimte blijft voor zwaardere zorgvragen waar intensievere ondersteuning nodig is.

Algemene voorzieningen zijn gericht op preventie, mensen in staat stellen thuis te blijven wonen en actief te blijven. We streven er naar om meer vragen te kunnen oplossen in het voorveld, meer voorzieningen die voor iedereen beschikbaar zijn, zodat een beroep op een maatwerkvoorziening kan worden voorkomen of uitgesteld (bijvoorbeeld informele dagopvang).

5.4.3 Mobiliteit / Vervoer

In februari 2016 is de Twentse visie op vervoer vastgesteld. Deze gaat uit van drie hoofdlijnen:

- 1) inzetten en stimuleren van eigen kracht van inwoners en lokale initiatieven,
- 2) maximaal gebruik maken van openbaar vervoer
- 3) gezamenlijk inkopen van een maatwerkvoorziening voor alle vormen van geïndiceerd vervoer.

Komend jaar vindt de overgang plaats van het oude naar het nieuwe systeem. De Regiotaxi in haar huidige vorm vervalt per 1 juli 2017. Wij willen het vervoer zo dichtbij mogelijk organiseren, er zorg voor dragen dat het vervoer kwalitatief goed is en dat er korte lijnen zijn tussen vervoerder, gebruikers en gemeente. Zo mogelijk willen we innovaties doorvoeren (al dan niet in de aanbesteding).

Onze eerste focus is gericht op een goede en zorgvuldige overgang na 1 juli 2017: we zorgen ervoor dat er niemand tussen wal en schip valt.

De eigen kracht en “samenredzaamheid” in onze gemeente is groot. In aanvulling op deze eigen kracht en samenredzaamheid kijken we gericht verder op welke wijze we het vervoer in de komende jaren verder ontwikkeld kan worden en met welke lokale en/of regionale partners.

5.4.4 Statushouders

Ons huidige en nog te ontwikkelen beleid geldt ook voor statushouders die immers “gewoon” inwoner van onze gemeente zijn. Specifiek voor deze doelgroep wordt ingezet op adequate huisvesting waarbij spreiding bijdraagt aan integratie. Hierover en over de mogelijkheden van huisvesting van extra statushouders wordt overleg gevoerd met woningcorporaties. Verder zetten wij samen met (maatschappelijke) partners extra in op intensieve begeleiding van statushouders zodat zij zo goed mogelijk kunnen integreren en participeren.

5.5 Jeugd en Onderwijs

Wat willen we bereiken?

Jongeren een leef- en leeromgeving met optimale ontwikkelingskansen bieden, zodat ze veilig en gezond kunnen doorgroeien naar volwassenheid.

5.5.1 Preventie

Binnen het jeugdbeleid ligt de focus op preventie. Door het bieden van een breed aanbod aan voorzieningen en activiteiten kunnen jongeren veilig en gezond opgroeien en kunnen ze hun talenten ontplooiën. De jeugdgezondheidszorg is een belangrijke partner in het preventieve jeugdstelsel.

In het nieuwe jeugdbeleid, dat in 2017 wordt vastgesteld (beleidsnotitie jeugd), wordt aandacht besteed aan vier specifieke onderdelen, namelijk gezond opgroeien, ontwikkeling en onderwijs, veiligheid en vrije tijd.

In Hof van Twente woont bijna 3% van de kinderen in een uitkeringsgezin. Dit ligt aanzienlijk lager dan het landelijk gemiddelde van 5,7%. Via het minimabeleid en het jeugdsportfonds en het jeugdcultuurfonds wordt extra aandacht besteed aan deze groep

kinderen, zodat ook zij volop kunnen meedoen in de maatschappij.

5.5.2 Transformatie jeugdzorg

In 2017 wordt gewerkt aan het verder inbedden van de jeugdzorg binnen de gemeente. Een belangrijk aandachtspunt is de overgang van jongeren die de leeftijd van 18 jaar bereiken. Hierbij is tijdige, integrale samenwerking op een diversiteit aan terreinen nodig (binnen en buiten de gemeentelijke verantwoordelijkheid).

In samenwerking met de overige Twentse gemeenten wordt onderzocht hoe de inkoop van jeugdzorgproducten per 1 januari 2018 vorm gegeven kan worden, zodat het een bijdrage levert aan de transformatieopgave. Hierna kan het inkoopproces daadwerkelijk van start gaan.

Ook lokaal wordt gewerkt aan transformatie. De onderwerpen zijn opgenomen in een transformatie-agenda. Voorbeelden zijn de pilot praktijk-ondersteuner GGZ jeugd bij de huisarts en het project MEE op weg als alternatief voor het gebruikelijke leerlingenvervoer.

5.5.3 Beleidsindicatoren

Op grond van de beleidsindicatoren blijkt dat het relatief goed gaat met de jeugd in Hof van Twente. Van onze jongeren ontvangt 6% een vorm van jeugdzorg (landelijk 7,7%), heeft 0,8% van onze jongeren te maken met een jeugdbeschermingsmaatregel (landelijk 1,1%) en heeft 0,2% te maken met de jeugdreclassering (landelijk 0,4%). Toch zien we ook in Hof van Twente zware problematiek voorbij komen. Ook in deze casuïstiek bieden we de ondersteuning die nodig is en zoeken we actief de samenwerking op met bijvoorbeeld Veilig Thuis.

5.5.4 Onderwijs

Planning is dat in 2018 basisscholen De Zwaluw en De Welp in Markelo, in combinatie met andere kindgebonden voorzieningen, in het Kindcentrum Markelo gehuisvest worden.

Ook in Delden zijn verregaande ontwikkelingen. Drie schoolbesturen onderzoeken om de scholen Rannink, Toonladder en Twickelo onder te brengen in één nieuw gebouw, ook in combinatie met andere voorzieningen. Daarnaast wordt ook de (inhoudelijke) samenwerking gezocht met het voortgezet onderwijs: Twickel Delden.

Samen met overige scholen wordt onderzocht hoe bestaande gebouwen aangepast kunnen worden zodat ook zij door kunnen ontwikkelen naar Integrale kindcentra.

In 2017 wordt nieuw beleid voor de Voor- en vroegschoolse educatie (VVE) ter besluitvorming voorgelegd aan de raad.

5.5.5 Leerplicht

In Hof van Twente hebben we een koppeling aangebracht tussen leerplicht en zorg. Op die manier kunnen signalen van schoolverzuim snel gekoppeld worden met eventuele zorgvragen en wordt verzuim

zo veel mogelijk voorkomen. Deze succesvolle aanpak wordt voortgezet.

In onze gemeente is geen sprake van absoluut schoolverzuim (niet ingeschreven) en het relatieve schoolverzuim (spijbelen) is laag namelijk 2,8% ten opzichte van landelijk 6%. Ook het percentage achterstandsleerlingen is relatief laag namelijk 3,65% ten opzichte van landelijk 11,61%. Indien er daadwerkelijk sprake is van een leerachterstand wordt door de school, in samenwerking met Plein Midden Twente, naar een maatwerkoplossing gezocht.

Beleid en uitvoering met betrekking tot het voortijdig schoolverlaten worden regionaal opgepakt door het Regionaal meld- en coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten. Enschede is centrumgemeente voor de regio Twente. Het percentage vroegtijdige schoolverlaters is in Hof van Twente 2,7% ten opzichte van 3,2% landelijk.

5.6 Re-integratie

Wat willen we bereiken?

Zoveel mogelijk mensen vanuit de bijstand duurzaam aan het werk. Vergroten van de arbeidsparticipatie.

5.6.1 Participatiewet

Mede als gevolg van de crisis is het aantal bijstandsuitkeringen in Hof van Twente toegenomen. Van de inwoners boven de 18 jaar heeft in Hof van Twente minder dan 2% een bijstandsuitkering (landelijk bijna 4%). Het doel is om het aantal te stabiliseren en waar mogelijk naar beneden bij te stellen. Dit doen we door samen te werken met lokale ondernemers en via het Werkplein.

Inzet van effectieve re-integratie draagt bij aan een verhoging van de arbeidsparticipatie. Inzicht in ons bestand uitkeringsgerechtigden en hun afstand tot de arbeidsmarkt is noodzakelijk. Op basis van de bestandsanalyse uitgevoerd in 2016, wordt per cliënt een plan van aanpak gemaakt. Per cliënt wordt in beeld gebracht of betaald werk mogelijk is en op welke manier dit gerealiseerd kan worden. Voor sommigen geldt dat vrijwilligerswerk het maximaal haalbare is.

Zo kan ook goed in beeld worden gebracht of het bestaande instrumentarium aan re-integratievoorzieningen voldoende is of dat aanvullende voorzieningen moeten worden ingezet. Denk aan voorzieningen voor specifieke doelgroepen als statushouders of oudere bijstandsgerechtigden. Bij het ontwikkelen van nieuwe re-integratievoorzieningen wordt uitdrukkelijk gekeken op welke wijze lokale bedrijven en organisaties kunnen worden betrokken. Overigens ligt het aantal re-integratievoorzieningen in onze gemeente iets boven het landelijk gemiddelde van 2,5%.

5.6.2 Arbeidsparticipatie

Speerpunt binnen de sociaal-economische visie is arbeidsparticipatie. Dat ziet niet alleen op de mensen die in de bijstand zitten maar op de hele beroepsbevolking. De netto participatiegraad ligt op dit moment op 67% (landelijk 65,4%).

In de Hof van Twente is de betrokkenheid onder lokale ondernemers groot. Samen met de gemeente zetten zij de schouders eronder om zoveel mogelijk mensen aan het werk te krijgen. Deze betrokkenheid is vertaald naar een ambitie: de participatiegraad verhogen zodat wij in 2030 in de top 10 van Nederland staan qua netto-arbeidsparticipatie. In Hof van Twente zijn bijna 705 banen per 1.000 inwoners. Dit ligt iets onder het landelijk gemiddelde van 722. Door de verkoop van bouw kavels proberen we bedrijven die voor werkgelegenheid zorgen naar Hof van Twente toe te halen.

5.7 Sociale participatie en minimabeleid

Wat willen we bereiken?

Als regulier werk niet haalbaar is, stimuleren we uitkeringsgerechtigden om vrijwilligerswerk te verrichten.

We willen de financiële positie van de minima verbeteren als onderdeel van de maatschappelijke ondersteuning. Doelstelling: het leveren van maatwerk en aandacht voor schrijnende situaties en het voorkomen van sociaal isolement.

5.7.1 Sociale participatie

Wanneer de afstand tot de arbeidsmarkt te groot is om voor werk of re-integratie in aanmerking te komen, worden mensen actief begeleid richting een andere activiteit zoals vrijwilligerswerk. Ook hiervoor wordt in 2017 op basis van de bestandsanalyse 2016 een plan van aanpak opgesteld waarbij ook aandacht wordt besteed aan vrijwilligerswerk en tegenprestatie.

5.7.2 Minimabeleid

In 2016 is een evaluatie uitgevoerd naar het minimabeleid. Hierbij is gekeken naar het gebruik en

effectiviteit van de verschillende onderdelen van het minimabeleid. Ook is onderzocht wat de ervaringen zijn van de gebruikers. In onze gemeente valt armoede relatief gezien mee. In Hof van Twente ligt het percentage lage inkomens (tot 120% van het sociaal minimum) op 5%, ten opzichte van 12% landelijk. Tegelijkertijd maken inwoners die gebruik kunnen maken van het minimabeleid hier onvoldoende gebruik van. De ambities zijn gericht op het terugdringen van het niet gebruik. Naar aanleiding van de evaluatie is een actieplan opgesteld dat in 2017 wordt uitgevoerd (bijvoorbeeld voorlichting en eenvoudigere procedures).

Wat mag het kosten?

Programma 5 : Sociaal domein (bedragen x € 1.000)						
Totaal programmabegroting	Rek. 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lasten	41.477	42.920	38.956	38.069	37.825	37.333
Baten	9.594	8.240	7.702	7.704	7.706	7.707
Saldo	-31.883	-34.680	-31.254	-30.365	-30.119	-29.626

Overzicht 1:

Algemene dekkingsmiddelen

Het programma Algemene dekkingsmiddelen omvat de lokale heffingen (OZB, baatbelasting, forensenbelasting, toeristenbelasting), de algemene uitkering uit het gemeentefonds, de dividenden uit nutsbedrijven en andere deelnemingen en overige algemene dekkingsmiddelen (o.a. rente verstrekte geldleningen en rente eigen financieringsmiddelen). Deze inkomsten kennen in tegenstelling tot de rioolheffing of afvalstoffenheffingen geen vooraf bepaald bestedingsdoel en zijn vrij besteedbaar. In de bijlage programmabegroting op taakniveau zijn de ramingen per onderdeel weergegeven. Het hoofddoel/beoogd maatschappelijk effect is het voeren van een doelmatig financieel beleid dat leidt tot structureel sluitende begrotingen.

Lokale heffingen

Een nadere toelichting wordt in de paragraaf lokale heffingen gegeven.

Algemene uitkering gemeentefonds

De raming van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is gebaseerd op de meicirculaire

2016 aangevuld met de verwerking van de tweede tranche herverdeling cluster Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en StadsVernieuwing (VHROSV) binnen het Gemeentefonds. De omvang van de algemene uitkering uit het gemeentefonds bedraagt daarmee voor 2017 € 41,1 miljoen. De meicirculaire 2016 laat meerjarig een positieve bijstelling zien. De mutaties in het sociaal domein zijn daarbij budgettair neutraal opgenomen.

Dividenden

De gemeente ontvangt jaarlijks dividenduitkeringen als rendement uit hoofde van haar deelname in maatschappelijk kapitaal van instellingen en ondernemingen. Zie de paragraaf verbonden partijen. Op basis van de resultaten uit het verleden en afspraken over mogelijke winstuitkering (dividendbeleid) is bij een aantal deelnemingen een structurele dividenduitkering opgenomen in de begroting. Daartegenover staat een last van € 44.000 in verband met de rentetoerekening door de activering van de deelnemingen. De structureel geraamde dividendopbrengst bedraagt € 2.103.000.

Overige algemene dekkingsmiddelen

De overige algemene dekkingsmiddelen bevat de rente eigen financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen).

Voor zover de rente niet wordt toegevoegd aan de bestemmingsreserves wordt het ingezet als dekkingsmiddel in de begroting. Bij de afschrijvingsreserves dient de rente ter dekking van de rentelasten van de betreffende investeringen.

In 2017 € 2,3 miljoen.

In relatie met de nieuwe BBV voorschriften is de te hanteren rente over de eigen financieringsmiddelen met ingang van 2017 verlaagd van 3% naar 2%.

Wat mag het kosten?

Overzicht 1 : Algemene Dekkingsmiddelen						(bedragen x € 1.000)
Totaal programmabegroting	Rek. 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lasten	226	218	144	134	124	84
Baten	55.805	55.024	52.579	51.994	51.614	51.315
Saldo	55.579	54.806	52.435	51.860	51.490	51.231

Overzicht 2: Onvoorzien

In dit programma is een stelpost onvoorzien opgenomen voor uitgaven welke niet zijn begroot.

Omvang € 25.000.

Het college kan tot maximaal € 10.000 per keer van deze stelpost gebruik maken zonder goedkeuring vooraf van de raad. Wel wordt de raad hierover geïnformeerd.

Wat mag het kosten?

Overzicht 2 : Onvoorzien						(bedragen x € 1.000)
Totaal programmabegroting	Rek. 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lasten		25	25	25	25	25
Baten						
Saldo		-25	-25	-25	-25	-25

Overzicht 3: Overhead

Wat willen we bereiken?

Het doel van dit overzicht Overhead is het op een effectieve en efficiënte manier ondersteunen van de beleidsprogramma's.

Vernieuwing BBV-voorschriften 2017

Een van de veranderingen van de nieuwe voorschriften in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is dat met ingang van de begroting 2017 de kosten van overhead centraal begroot en verantwoord worden op het taakveld Overhead. De directe kosten en opbrengsten dienen op de taakvelden in de programma's inzichtelijk te worden gemaakt.

Met deze nieuwe werkwijze is de verwachting dat er meer inzicht ontstaat in de totale kosten van overhead, in omvang en samenstelling, en zijn ze beter vergelijkbaar met die van andere gemeenten.

Wat gaan we daarvoor doen

De overhead wordt gedefinieerd als het geheel van functies gericht op sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces. Het stelt

overhead min of meer gelijk aan de bedrijfskundige PIOFACH-functies.

Het betreft zowel de fysieke componenten zoals het gemeentehuis, de gemeentewerven, automatisering als de personele inzet, zoals grotendeels de afdeling bedrijfsvoering en alle leidinggevende functies.

Toerekening overhead aan heffingen en tarieven

De wijzigingen van het BBV betekenen een andere manier van het toerekenen en presenteren van overhead in de begroting in relatie tot de heffingen en tarieven. Extracomptabel dient het aandeel overhead in de heffingen en tarieven te worden berekend. Conform de uitgangspunten van het BBV is voor 2017 een opslagpercentage gehanteerd als algemeen geldende verdeelsleutel voor overhead. In de paragraaf lokale heffingen wordt de overhead meegenomen bij de berekening van de kostendekkendheid van de tarieven.

Grondexploitaties

Voor de rendabele activiteiten van de grondexploitaties is er nog wel sprake van een intracomptabele kostentoerekening. Daarbij is dezelfde verdeelsleutel als bij de heffingen en tarieven gehanteerd.

Wat mag het kosten?

Overzicht 3 : Overhead (bedragen x € 1.000)						
Totaal programmabegroting	Rek. 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lasten		2.951	10.993	9.988	9.840	9.769
Baten		46	390	389	387	387
Saldo		-2.905	-10.603	-9.599	-9.453	-9.382

Overzicht 4:

Vennootschapsbelasting

Nederlandse overheidsondernemingen zijn vanaf 1 januari 2016 in principe belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. Het wetsvoorstel beoogt een gelijk speelveld te creëren tussen overheidsondernemingen en private ondernemingen. De vanaf 1-1-2016 geldende vennootschapsbelastingplicht voor overheidsondernemingen raakt in onze gemeente alleen de grondexploitaties. Bij lopende exploitaties is de fiscale winst relatief beperkt, omdat de voor 2016 gerealiseerde resultaten buiten beschouwing blijven. De fiscale winst wordt bepaald ten opzichte van een per 1 januari 2016 op te stellen fiscale openingsbalans. Dat ligt anders bij eventueel nieuw in exploitatie te nemen bouwgronden. In principe ligt daar de vennootschapsbelasting op 25% van de fiscale winst gedurende de totale exploitatieperiode. Op dit moment is de interpretatie van de regelgeving voor wat betreft de vennootschapsbelasting nog volop in beweging. Op basis van huidige inschattingen zou de totale belastingdruk voor de

lopende grondexploitaties uit kunnen komen op circa € 320.000 (maximaal € 30.000 per jaar). Verlaging van kosten, verhoging van opbrengsten of ander realisatietempo kan die cijfers nog doen veranderen. Ten aanzien van Zenkeldamshoek is op dit moment niet duidelijk of dit ook gaat gelden voor Zenkeldamshoek. Echter ook hiervoor geldt de verwachting dat de mogelijk te betalen vennootschapsbelasting beperkt zal zijn.

Over de interpretatie van de regelgeving vennootschapsbelasting voor overheidsbedrijven bestaat veel onzekerheid. Jurisprudentie zal hier en daar de nodige duidelijkheid moeten scheppen. Volledige zekerheid over de juistheid van onze interpretatie van de Vpb-regelgeving is er pas na acceptatie van de eerste belastingaangifte over 2016. Die aangifte vindt op zijn vroegst plaats tweede helft 2017, duidelijkheid is er dan wellicht pas in 2018.

Gezien al deze onzekerheden hebben wij hier geen bedrag geraamd. De eventueel te betalen vennootschapsbelasting over grondexploitaties brengen we ten laste van de Reserve grondexploitatie.

Wat mag het kosten?

Overzicht 4 : Vennootschapsbelasting						(bedragen x € 1.000)
Totaal programmabegroting	Rek. 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lasten						
Baten						
Saldo						

Overzicht 5:

Resultaatbestemming

De toevoegingen en onttrekkingen van de reserves gaan via het taakveld resultaatbestemming. De raad besluit over alle toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. Een nadere specificatie van de reserves is opgenomen in de bijlagen.

Wat mag het kosten?

Overzicht 5 : Resultaatbestemming						(bedragen x € 1.000)
Totaal programmabegroting	Rek. 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Lasten	15.567	20.078	4.996	1.379	2.316	1.313
Baten	13.999	26.514	8.693	3.957	4.896	3.905
Saldo	-1.568	6.436	3.697	2.578	2.580	2.592

Paragrafen behorend bij de programmabegroting 2017

Paragraaf 1:

Lokale heffingen

Onroerende zaakbelasting (OZB)

Gemeenten kunnen in beginsel zelf de hoogte van de OZB-tarieven bepalen. Het Rijk kan ingrijpen wanneer blijkt dat dit leidt tot onevenredige lastenstijgingen. Daarvoor geldt een macronorm OZB-tarieven. De macronorm OZB voor 2016 is 1,57%. De werkelijke landelijke ontwikkeling OZB-opbrengst in 2016 was 2,32%. De overschrijding van de norm wordt in mindering gebracht op de macronorm voor 2017, deze komt daarmee uit op 1,97%.

In deze programmabegroting 2017 wordt uitgegaan van een inflatoire opbrengststijging van 1,00%. De feitelijke tariefontwikkeling is afhankelijk van de waarde wijziging van de onroerende zaken in de gemeente. Definitieve voorstellen worden zoals gebruikelijk gedaan bij de behandeling van de verordening OZB in de raadsvergadering van november of december.

Rioolheffing

Naast de zorg voor inzameling en transport van afvalwater, hebben gemeenten ook een taak voor de

inzameling van regenwater evenals de zorg voor de grondwaterstand. De kosten die hiervoor worden gemaakt, worden met de rioolheffing verhaald op gebruikers van woningen en niet-woningen.

Momenteel wordt er gewerkt aan het opstellen van een nieuw VGRP voor de periode 2017-2020. Op basis van berekeningen is gebleken dat voor het jaar 2017 volstaan kan worden met een inflatoire stijging van de rioolheffing met 1,00%. Op basis van het nieuw vast te stellen VGRP zullen de tarieven voor de jaren na 2017 conform het dekkingsplan worden vastgesteld.

Tarief rioolheffing:	2015:	2016:	2017:
Basistarief (t/m 500 m³):	€ 296,20	€ 307,70	€ 310,80

Afvalstoffenheffing

In 2017 wordt Diftar in onze gemeente ingevoerd. In dit systeem wordt naast het vaste basisbedrag per perceel een bedrag per inzamelmiddel en een bedrag voor het ter lediging aanbieden van restafval in rekening gebracht.

Het aanbieden van GFT-afval en verpakkingsmateriaal is kosteloos. Voor de

verpakkingencontainer worden ook geen kosten in rekening gebracht als inzamelmiddel.

Uit ervaringscijfers van omliggende gemeenten is gebleken dat de grijze restafvalcontainer jaarlijks gemiddeld tien keer ter lediging wordt aangeboden. Uitgaande van deze cijfers zijn de onderstaande (voorlopige) tarieven voor afvalstoffenheffing berekend. Voor de vaststelling van deze tarieven volgt een afzonderlijk raadsvoorstel.

Tarieven afvalstoffenheffing:	2016	2017
Basisbedrag:		
- Eenpersoonshuishouden	€ 117,55	
- Meerpersoonshuishouden	€ 134,00	
- Vast bedrag per perceel		€ 105,30
Containers:		
- 140 liter grijze container	€ 52,55	
- 240 liter grijze container	€ 85,10	
- 140 liter GFT-container	€ 32,50	
- Per inzamelmiddel (*)		€ 30,00
Aanbieding ter lediging:		
- 140 liter grijze container		€ 4,80
- 240 liter grijze container		€ 8,25
- Ontgr. verz. cont 60 ltr.		€ 2,05
- Ontgr. verz. cont 30 ltr.		€ 1,02
- 140/240(**) liter GFT-container		€ 0,00
- verpakkingencontainer		

(*) Voor de verpakkingencontainer worden geen kosten in rekening gebracht.

(**) In 2017 wordt een 240 liter GFT-container als inzamelmiddel ingevoerd.

De omvang van de reserve afvalstoffen is door diverse meevallers de afgelopen jaren fors toegenomen. De gemeenteraad heeft er destijds mee ingestemd dat de egalisatiereserve maximaal € 250.000 mag bedragen. Bij het vaststellen van de begroting 2014 is besloten de egalisatiereserve te verlagen tot het maximum van € 250.000. Dit wordt gerealiseerd door in een periode van vier jaar (2014 t/m 2017) een korting van 5% op de afvalstoffenheffing te verlenen.

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting is een algemene belasting waarvan de opbrengst ten goede komt aan de algemene middelen. Toeristenbelasting wordt geheven van degene die tegen vergoeding gelegenheid tot nachtverblijf biedt.

In onze gemeente hebben we een gedifferentieerd tarief. Er wordt onderscheid gemaakt naar het soort accommodatie. Naar aanleiding van de raadsvergadering van 30 september 2014 is aangegeven dat de tarieven over 2015 t/m 2017 gelijk blijven.

De gemeenteraad heeft in 2015 een motie aangenomen over de inzet van de meeropbrengsten toeristenbelasting. Zie daarvoor onderdeel 3.4.2 in programma 3 van deze begroting.

Tarief toeristenbelasting:	2015	2016	2017
Per overnachting voor hotel, pension of bed en breakfast	€ 1,50	€ 1,50	€ 1,50
Per overnachting voor overige accommodaties	€ 1,05	€ 1,05	€ 1,05

Forensenbelasting

De forensenbelasting is een algemene belasting waarvan de opbrengst ten goede komt aan de algemene middelen van de gemeente. De belasting wordt geheven van natuurlijke personen die, zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, op meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zich of hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden. Voor het jaar 2017 wordt voorgesteld de tarieven met het inflatoire percentage van 1,00% te verhogen. Door afronding op gehele euro's wordt het tarief € 313.

Tarief forensenbelasting:	2015	2016	2017
Per gemeubileerde woning:	€ 308	€ 310	313

Lijkbezorgingsrechten

De lijkbezorgingsrechten worden in rekening gebracht om de kosten van instandhouding van de

begraafplaatsen te dekken. Voor het jaar 2017 wordt voorgesteld de tarieven met het inflatoire percentage van 1,00% te verhogen.

Marktgelden

Marktgelden zijn rechten ter zake van het innemen van standplaatsen op de markt of andere als zodanig aangewezen plaatsen. Het voornemen was om de markten te privatiseren, de gesprekken daarover zijn echter nog gaande. De verordening Marktgelden is sindsdien niet meer geactualiseerd. Waarschijnlijk zal de privatisering in 2017 nog niet in werking treden. Aangezien de gemeente haar diensten inzake de markten in de tussentijd verleent, dienen de tarieven hierop aangepast te worden. Daarom wordt voor 2017 een nieuwe verordening Marktgelden vastgesteld. Daarvoor ontvangt de raad eind 2016 een afzonderlijk voorstel. Uitgangspunt is om de gemiste verhogingen van 2015 en 2016 met respectievelijk 2% en 0,5% in het tarief van 2017 mee te nemen. Voor 2017 wordt een inflatoire verhoging van 1,00% voorgesteld.

Haven-, kade- en opslaggeld

Haven-, kade- en opslaggeld kunnen worden geheven voor het gebruik van water, havens, kaden, sluizen, bruggen, kranen, dokken, enz. die in beheer of in onderhoud zijn van de gemeente of voor het

genot van door de gemeente verleende havendiensten. Wettelijk is geregeld dat het kostendekkingspercentage maximaal 100% mag zijn.

In het Bestuurlijk Havenoverleg is voor 2017 afgesproken om duurzame scheepvaart te stimuleren. Dit kan gerealiseerd worden door de tarieven te differentiëren op basis van het Green Award certificaat.

Het basistarief havengeld wordt verhoogd van € 0,12 naar € 0,135 per m3 waterverplaatsing. Voor schepen met een bronzen, zilveren of gouden Green Award certificaat gelden kortingspercentages van respectievelijk 5%, 7,5% en 10% op het basistarief.

De kade- en opslagelden worden rond de 2% verhoogd.

Omdat de vijf samenwerkende (haven) gemeenten één uniforme verordening havengelden hebben wordt afgeweken van de geldende inflatiecorrecties in die gemeenten.

Leges

Leges zijn vergoedingen voor individueel bewezen diensten of producten van de gemeente. Het totaal van de gevorderde leges mag niet hoger zijn dan de

kosten die de gemeente in zijn geheel hiervoor maakt.

Voor 2017 wordt voorgesteld de tarieven met het inflatoire percentage van 1,00% te verhogen.

Lastendruk Hof van Twente

De gemiddelde woonlasten bestaan uit OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing. De gemiddelde woonlasten voor een eenpersoons- en een meerpersoonshuishouden komen voor 2017 uit op respectievelijk € 750 en € 785.

Voor de berekening van de OZB is gebruik gemaakt van het gemiddelde in onze gemeente. Dit is € 189.000 voor 2016 (waardepeildatum 2015). Hierbij dient voor 2017 1,00% aan inflatoire verhoging gerekend te worden.

In de tabel hieronder is weergegeven hoe de gemiddelde lastendruk is opgebouwd.

Lastendruk 2017	2016 eenp	2016 meerp	2017 eenp	2017 meerp
OZB	€ 224	€ 224	€ 226	€ 226
rioolheffing	€ 308	€ 308	€ 311	€ 311
Afvalst.heffing	€ 203	€ 252	€ 213	€ 248
totaal	€ 735	€ 784	€ 750	€ 785

Uit de Atlas van de Lokale Lasten 2016 (COELO-atlas) blijkt dat het gemiddelde OZB-percentage voor woningen landelijk op 0,1256% van de WOZ-waarde ligt. In Hof van Twente is deze 0,1186%.

Met betrekking tot de afvalstoffenheffing zit de Hof van Twente in 2017 voor een éénpersoons-huishouden op € 213,30 en voor een meerpersoonshuishouden op € 247,80. De landelijke gemiddelden voor 2016 zijn respectievelijk € 209 en € 263. Hierbij dient een kanttekening te worden gemaakt dat, voor het berekenen van het tarief, er uit is gegaan van gemiddeld 10 aanbiedingen per jaar van de restafvalcontainer.

Met betrekking tot de rioolheffing voor huishoudens ligt het aanslagbedrag in 2017 met € 310,80 boven het landelijk gemiddelde van € 193 over het jaar 2016.

Kwijtschelding

Het kwijtscheldingsbeleid dat in de gemeente Hof van Twente is vastgesteld kent de volgende uitgangspunten. Het kwijtscheldingspercentage voor de inkomensnorm is vastgesteld op 100% van de bijstandsnorm. Kwijtschelding kan uitsluitend worden verleend voor:

- OZB woningen (maar dat komt na afschaffing van het gebruikersdeel nog maar zelden voor);
- rioolheffing voor het basisbedrag;
- afvalstoffenheffing voor basisbedrag met twee inzamelmiddelen en voor maximaal € 82,50 aan ledigingen.

Rond de 140 belastingplichtigen zullen in 2017 ambtshalve kwijtschelding krijgen. Dit zijn er aanzienlijk minder dan vorig jaar. De reden hiervoor is dat de regelgeving om ambtshalve in aanmerking te komen voor kwijtschelding is aangescherpt. Daarnaast is de verwachting dat er tussen de 425 - 450 belastingplichtigen na het invullen van het aanvraagformulier gehele of gedeeltelijke kwijtschelding zal worden verleend.

In 2016 is de mogelijkheid geïntroduceerd om met een eenvoudig aanvraagformulier kwijtschelding aan te vragen. Na invulling van een gering aantal gegevens vindt via het inlichtingenbureau een geautomatiseerde toets plaats of de burger in aanmerking komt voor kwijtschelding.

In 2017 zullen de aanvragen voor kwijtschelding meer dan verdubbelen. Dit is een gevolg van de invoering van Diftar waarbij afvalstoffenheffing

halfjaarlijks, voor het variabele deel van de aanslag, achteraf in rekening zal worden gebracht.

In de tabel op de volgende pagina wordt een totaaloverzicht gegeven van de opbrengsten die door belastingen en rechten worden gegenereerd.

Daarna volgt een, op grond van het besluit begroting en verantwoording (BBV), verplichte tabel met de geraamde baten en lasten van rechten die in onze gemeente geïnd worden.

Geraamde inkomsten belastingen en rechten

bedragen in euro's X 1000

Soort Heffing:	Werkelijk 2015:	Raming 2016:	Raming 2017:
Algemene Belastingen:			
Onroerende-zaakbelastingen	6.431	6.438	6.523
Baatbelastingen	1	1	1
Toeristenbelasting	0	408	408
Forensenbelasting	80	72	73
Totaal:	6.512	6.919	7.005
Heffingen:			
Afvalstoffenheffing	3.402	3.375	3.378
Rioolheffingen	4.685	4.831	4.886
Marktgelden	35	40	35
Scheepvaartrechten	70	46	71
Lijkbezorgingsrechten	274	245	247
Totaal:	8.466	8.537	8.617
Leges:			
Leges Burgerzaken	301	339	376
Leges WABO	620	900	728
Overige Leges	108	108	127
Totaal:	1.029	1.347	1.231
Totaal :	16.007	16.803	16.853

(toeristenbelasting is voor 2015 nog niet geïnd)

Geraamde baten en lasten van rechten die in onze gemeente worden geïnd

Rechten	Directe kosten	Inkomsten	Netto kosten	Overhead	BTW	Totale kosten	Baten begroot	Dekkings-percentage
Reinigingsheffingen	€ 2.670.078	€ -	€ 2.670.078	€ 190.186	€ 518.000	€ 3.378.264	€ 3.378.108	100,00%
Rioolheffing	€ 4.393.367	€ 5.500	€ 4.387.867	€ 745.637	€ 235.000	€ 5.368.504	€ 4.885.915	91,01%
Lijkbezorgingsrechten	€ 190.441	€ -	€ 190.441	€ 85.962	€ -	€ 276.403	€ 247.071	89,39%
Marktgelden	€ 51.453	€ 13.000	€ 38.453	€ 1.662	€ -	€ 40.115	€ 35.026	87,31%
Havengelden	€ 283.729	€ -	€ 283.729	€ 3.982	€ -	€ 287.711	€ 70.700	24,57%
Leges - Titel 1 - Burgerzaken	€ 374.922	€ -	€ 374.922	€ 428.900	€ -	€ 803.822	€ 375.600	46,73%
Leges - Titel 1 - APV	€ 52.673	€ -	€ 52.673	€ 60.256	€ -	€ 112.930	€ 88.998	78,81%
Leges - Titel 1 - Totaal	€ 427.596	€ -	€ 427.596	€ 489.156	€ -	€ 916.752	€ 464.598	50,68%
Leges - Titel 2 - Totaal	€ 469.007	€ -	€ 469.007	€ 536.530	€ -	€ 1.005.537	€ 728.414	72,44%
Leges - Titel 3 - Totaal	€ 41.722	€ -	€ 41.722	€ 47.729	€ -	€ 89.451	€ 38.328	42,85%

Paragraaf 2: Weerstandsvermogen en risicobeheersing

2.1 Algemeen

Volgens de BBV dient in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een vaste set financiële kengetallen opgenomen te worden. De bedoeling is dat deze kengetallen meer inzichtelijk maken over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om extra structurele of incidentele lasten op te kunnen vangen. Ze kunnen door de gemeenteraad en externe toezichthouders, vanuit hun kaderstellende en controlerende rol, in hun beoordeling van de financiële positie van de gemeente betrokken worden. De tabel met de financiële kengetallen en de toelichting daarop is in onderdeel 2.2. opgenomen.

Uiteraard blijven een sluitend budgettair perspectief en het vrij besteedbare saldo binnen de reserves de

belangrijkste graadmeters voor de beoordeling van de financiële positie van de gemeente.

Naast de kengetallen wordt in deze paragraaf in onderdeel 2.3 het risicoprofiel opgenomen. In vergelijking met vorig jaar is het risicoprofiel in een afgeslankte vorm weergegeven. Dit in verband met de uitbreiding van deze paragraaf met de kengetallen.

2.2. Kengetallen

Kengetallen	Rek. 2015	2016	2017	2018	2019	2020
a. Netto schuldquote	34%	32%	63%	66%	68%	68%
b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	27%	26%	56%	59%	62%	62%
c. Solvabiliteitsratio	67%	66%	57%	56%	55%	55%
d. Grondexploitatie	14%	14%	14%	14%	14%	15%
e. Structurele exploitatieruimte	6,5%	0,3%	2,4%	2,2%	2,2%	2,3%
f. Belastingcapaciteit	109%	109%	107%	107%	107%	107%

In de bovenstaande tabel zijn de kengetallen samengevat weergegeven. De kengetallen hebben we beoordeeld aan de hand van de in de VNG uitgave “Houdbare Gemeentefinanciën” opgenomen normeringen. In deze uitgave wordt een beoordeling van de kengetallen in relatie tot de financiële positie van de gemeente aanbevolen.

Dat hebben wij hieronder summier gedaan. Voor een uitgebreidere beoordeling wachten wij de ontwikkelingen af. Hierbij valt te denken aan vergelijking met andere gemeenten, normeringen door provincie Overijssel en ervaringscijfers over meerdere jaren.

a/b. Netto schuldquote / netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Dit kengetal is de netto schuld ten opzichte van de totale inkomsten, in ons geval voor 2017:

€ 47 miljoen / € 74 miljoen. Deze netto schuldquote geeft een indicatie van het aandeel rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Hoe hoger de schuld, des te meer rente en aflossing. Daardoor wordt een begroting minder flexibel.

De VNG hanteert een norm tot 100% als voldoende. Voor onze gemeente betekent dit dat wij hier ruim onder blijven.

In 2017 doet zich een trendbreuk voor ten opzichte van voorgaande jaren.

In 2016 is de berekende schuldquote het resultaat van € 24 miljoen netto schuld / € 75 miljoen inkomsten.

Belangrijkste verklaringen zijn de afname van de Algemene reserve met € 10 miljoen en een toename van de netto schuld met € 23 miljoen, waarbij niet alleen de aanwezige schuld maar ook het verwachte financieringstekort wordt meegenomen. Deze wijziging is ontstaan doordat we de netto schuld baseren op de vanaf 2017 verplichte geprognosticeerde balans.

De quote onder b. houdt rekening met het feit dat een deel van de schuld van de gemeente is aangetrokken om leningen van de gemeente aan derden mee te financieren.

c. Solvabiliteitsratio

Dit is het eigen vermogen ten opzichte van het totaal vermogen van de gemeenten. In 2017 is dat € 81 miljoen / € 142 miljoen. De solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. De VNG beschouwt een norm > 50% als voldoende. De gemeente kan dus als voldoende solvabel worden aangemerkt. Overigens wordt opgemerkt dat de BNG Bank niet

naar deze ratio kijkt bij het verstrekken van geldleningen aan de gemeente. De daling van de ratio in 2017 ten opzichte van 2016 wordt verklaard door de toename van het vreemd vermogen met ruim € 20 miljoen.

d. Grondexploitatie

Het financiële kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (boekwaarde) is ten opzicht van de jaarlijkse baten. Daarmee is het indicatie van de gevoeligheid van de gemeentebegroting voor eventuele tegenvallende grondexploitaties. Een norm bepalen voor het kengetal grondexploitatie is lastig. De boekwaarde van de gronden in bezit zegt namelijk nog niets over de relatie tussen de vraag en aanbod van grond voor woningbouw dan wel bedrijventerrein, waardoor het dus niet zeker is of de grond ook daadwerkelijk voor die waarde verkocht zal worden. Hierdoor is geen norm verbonden aan dit kengetal.

e. Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal is het saldo van de structurele baten en lasten ten opzichte van de totale inkomsten. In 2017 gaat het dan om € 1,8 miljoen / € 74 miljoen. Als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten

is een gemeente in staat om zonder beleidswijzigingen (structurele) tegenvallers op te vangen. Op basis van het kengetal kan geconcludeerd worden dat de gemeente in staat is (echter in geringe mate) om structurele tegenvallers op te vangen.

f. Belastingcapaciteit

Dit percentage geeft inzicht in de lokale lastendruk voor gezinnen (onroerendzaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing) ten opzichte van de landelijk gemiddelde woonlasten voor meerpersoonshuishoudens. In 2017 is dit € 785 / € 731. In 2016 was dit € 783 / € 716. Met name door het feit dat de landelijke lastendruk harder stijgt dan de lokale lastendruk wordt het cijfer voor Hof van Twente iets gunstiger.

De belastingcapaciteit is daardoor naast andere criteria een afwegingsfactor bij de (politieke) beoordeling omtrent eventuele verhoging van gemeentelijke belastingen. Uit dit kengetal blijkt dat de gemiddelde woonlasten voor een gezin in 2017 en verder hoger liggen dan het landelijk gemiddelde.

2.3 Risicoprofiel

In het risicoprofiel, weergegeven in de tabellen op volgende pagina's, worden de onderscheiden risico's onderverdeeld in de risicocategorieën strategische risico's, marktrisico's, schaderisico's en operationele risico's. Binnen het totaal van deze risico's zijn 13 risicosoorten onderscheiden. Deze bestaan elk uit 1 of meerdere dossiers. Per dossier is het risico geanalyseerd en beoordeeld. In het overzicht bestaat de beoordeling uit het inschatten van de omvang van het risico. Dit wordt gedaan door de kans (25%, 50%, 75%) te vermenigvuldigen met het gevolg (mogelijk financieel effect). In enkele gevallen is de omvang bepaald door gedifferentieerde percentages te gebruiken, voor bepaalde aspecten die betrekking hebben op een risico. In de tabel is dit in de kolom kans aangegeven met G%.

Indien er al bestaande maatregelen zijn, zoals een voorziening die is getroffen of een verzekering die geldt, dan wordt hier rekening mee gehouden.

Ontwikkelingen

Ten opzichte van het risicoprofiel ten tijde van de jaarrekening hebben zich enkele ontwikkelingen voor gedaan. De belangrijkste ontwikkelingen (verschillen met overzicht risico's jaarrekening 2015) worden

hieronder kort toegelicht (zie ook tabel op de volgende pagina's).

Nr. 1.4 Vennootschapsbelasting

De vanaf 1-1-2016 geldende vennootschapsbelastingplicht voor overheidsondernemingen raakt alleen onze grondexploitaties. Berekeningen op basis van de huidige ramingen wijzen uit dat we mogelijk € 318.000 vennootschapsbelasting moeten afdragen. Dit risico was ten tijde van de jaarrekening al onderkend. Nu brengen wij deze mogelijke kostenpost ten laste van de Reserve grondexploitaties. Het risico vervalt dus onder 1.4.

Nr. 3.3 Zenkeldamshoek

Het risico voor Zenkeldamshoek wordt lager ingeschat, doordat de vordering van de gemeente is betaald. Daarnaast is er een extra voorziening opgenomen, waardoor het risico lager wordt.

Nr. 7.1 Bouwleges

In 2015 betrof het veelal kleine aanvragen, waardoor de inkomsten gedaald zijn. Deze daling zet zich voort in 2016 en 2017. In de 2e berap 2016 is € 150.000 als autonome ontwikkeling opgenomen voor 2017 en

verder, waardoor de financiële omvang van het risico ingeschat wordt op nagenoeg € 0.

Omvang risico's

De omvang van de gekwantificeerde risico's (exclusief grondexploitaties) wordt als volgt ingeschat:

Strategische risico's:	c.a.	€ 2.163.000
Marktrisico's:	c.a.	€ 504.000
Schade risico's:	c.a.	€ 750.000
<u>Operationele risico's:</u>	<u>c.a.</u>	<u>€ 500.000</u>
Totaal risico's:	c.a.	€ 3.917.000

De omvang van de gekwantificeerde risico's betreffende de gemeentelijke grondexploitaties bedraagt circa €1.393.000.

Omvang weerstandscapaciteit

Voor de bepaling van de weerstandscapaciteit richten we ons op de stand van eind 2020, omdat op die manier rekening wordt gehouden met de onttrekkingen c.q. toevoegingen die in de meerjarenbegroting worden voorzien. Hierdoor ontstaat een zo reëel mogelijk beeld.

Het totaal van de weerstandscapaciteit is ultimo 2020 circa € 6,9 miljoen (Algemene reserve € 6,9 miljoen, Reserve majeure projecten € 0 miljoen, Reserve bovenwijkse voorzieningen € 0 miljoen. De reserve grondexploitaties heeft een omvang van circa € 1,5 miljoen.

Ratio weerstandsvermogen

De ratio weerstandsvermogen algemeen komt op grond van het voorgaande uit op 1,8 (€ 6,9 miljoen : € 3,9 miljoen).

De ratio weerstandsvermogen grondexploitaties komt uit op een ratio van 1,1 (€ 1,5 miljoen : € 1,4 miljoen).

Risicoprofiel

In de tabel op de volgende pagina is het risicoprofiel van de gemeente Hof van Twente weergegeven. De cursieve risico's vervallen. De bedragen tussen haakjes (in het blauw) betreffen de bedragen uit de jaarrekening 2015.

Strategische Risico's					
Nr.	Risicosoorten	Dossiers	Kans (P)	Netto omvang risico (P x G) minus getroffen financiële maatregel	Toelichting
1	RIJKSBEZUINIGINGEN/ NIEUWE WETGEVING	De uitkering uit gemeentefonds wordt beïnvloed door meerdere ontwikkelingen, o.a. door:	50%	€ 600.000 (Jaarrekening 2015: € 600.000)	Deel van de herijkingen en kortingen zijn in 2015 genomen. Daarom is het risico bijgesteld.
		1.1 Kortingen op uitkering gemeentefonds			
		1.2 Herijking verdeelmaatstaven gemeentefonds			
		1.3 Kortingen op specifieke uitkeringen			
		1.4 Vennootschapsbelasting:	50%	€ 0 (Jaarrekening 2015: €190.000)	Evt. kostenpost ten laste van Reserve grondexploitatie.
2	BESTUURLIJKE DOELEN	2.1 Taakstellingen worden niet gerealiseerd. ¹	25%	€ 170.000 (Jaarrekening 2015: € 234.000)	Analyse tijdens begroting.
		2.2 Realisatie bestuurlijke projecten ²	G%	€ 140.000 (Jaarrekening 2015: €110.000)	
		2.3 Risico's reorganisatie:	75%	€ 480.000 (Jaarrekening 2015: € 480.000)	Egalisatiereserve reorganisatie en monitor.
3	VERBONDEN PARTIJEN	3.1 Regio Twente (2% van € 1.500.000)	50%	€ 15.000 (Jaarrekening 2015: € 15.000)	Reactief volgen verbonden partijen, evalueren beleid en rapporteren beraps
		3.2 Veiligheidsregio Twente (2% van € 2.300.000)	50%	€ 23.000 (Jaarrekening 2015: € 23.000)	
		3.5 Zenkeldamshoek	25%	€ 575.000 (Jaarrekening 2015: € 642.000)	Ontwikkelingen volgen.
		3.6 Overige aandeelhouderschappen.	25%	€ 160.000 (Jaarrekening 2015: € 165.000)	Ontwikkelingen volgen.
4	KRIMP	4.1 Op de lange termijn zal het voorzieningen/ accommodatie niveau onder druk komen te staan.	p.m.	p.m.	Continu beleid evalueren en bijstellen.
Subtotaal Strategische risico's				€ 2.163.000	

¹ De omvang wordt bepaald o.b.v. de openstaande taakstellingen van de afgelopen jaren en worden gemonitord d.m.v. een bezuinigingsmonitor.

² Op basis van de projectrapportages van de bestuurlijke projecten wordt een inschatting gemaakt van de netto omvang van de risico's.

Markt Risico's					
Nr.	Risicosoorten	Dossiers	Kans %	Netto omvang risico (P x G) minus getroffen financiële maatregel	Toelichting
5	GROND-EXPLOITATIES	5.1 MvA (voorheen NIEGG)	G%	€931.601 (Jaarrekening 2015: €644.387)	Zie paragraaf grondbeleid en perspectiefnota
		5.2 Gronden in exploitatie	G%	€461.152 (Jaarrekening 2015: € 811.734)	
Totaal risico's grondexploitaties				€ 1.392.752	
6	RENTE/ TREASURY	6.1 Beleggingen/ uitzetting/aantrekken gelden.	50%	€ 55.000 (Jaarrekening 2015: 55.000)	
		6.2 Verstrekte leningen aan verenigingen en stichtingen.	25%	€ 53.000 (Jaarrekening 2015: € 53.000)	Periodiek evalueren
		6.3 Gegarandeerde leningen.	25%	€ 180.000 (Jaarrekening 2015: € 180.000)	Periodiek evalueren
7	ECONOMISCHE RECESSIE	7.1 Dalende inkomsten bouwleges.	75%	€150.000 (Jaarrekening 2015: € 43.000)	Sturen op opbrengsten.
8	OPENEINDE REGELINGEN	8.1 Participatiewet / periodieke uitkeringen en re-integratie kosten: Risico door volumegroei.	25%	€ 140.000 (Jaarrekening 2015: € 135.000)	
		8.2 WMO: Risico door volumegroei.	Er is een reserve transitiekosten. Deze bedraagt na storting van het rekeningoverschot sociaal domein 2015 ruim € 5,8 miljoen. Hiermee lijkt de reserve voldoende om meerjarig overschrijdingen op te vangen.		
		8.3 Jeugdwet: Risico door volumegroei.			
		8.4 Stijging opvang statushouders.	25%	€ 12.000 (Jaarrekening 2015: € 38.000)	Sturen op zo kort mogelijke begeleidings-trajecten en waar mogelijk gezinnen i.p.v. alleenstaanden huisvesten.
		8.5 Toename gebruik minimabeleid	50%	€ 50.000 (Jaarrekening 2015: € 0)	
		8.6 Leerlingenvervoer. Er wordt gerekend met 5% volumegroei.	25%	€ 12.000 (Jaarrekening 2015: € 12.000)	
Subtotaal markt risico's (exclusief grondexploitaties)				€ 654.000	

Schade Risico's					
Nr.	Risicosoorten	Dossiers	Kans %	Netto omvang risico (P x G) minus getroffen financiële maatregel	Maatregelen
9	ASBEST- VERONTREINIGING	9.1 Sanering bodemverontreiniging	Nb	Uit ervaringen van de afgelopen jaren blijken de gemeentelijke lasten van onverwachte saneringen/uitvoering asbestconvenanten binnen het beschikbare budget te blijven.	Projectbudget
10	FRAUDE		Nb	Risico en omvang wordt laag ingeschat.	Hiervoor is een verzekering ingesteld.
11	EIGENDOM	11.1 Brand-, storm-, fraude- en diefstal	Nb	Risico en omvang wordt laag ingeschat i.v.m. dekking door verzekeringen.	- Verzekeringen - Hufterproof investeren - Watermanagement - Meerderjarige onderhoudsplannen
12	CONTRACTUELE VERPLICHTINGEN/ AANSPRAKELIJK- HEIDSTELLINGEN	12. 1 Aansprakelijkheidstellingen.	G%	€ 750.000 (jaarrekening 2015: € 750.000)	- Verzekeringen - Inkoopbeleid, incl. juridische toetsing - Controle schade afwikkeling - Naleven inkoopbeleid.
Subtotaal schade risico's				€ 750.000	

Operationele Risico's			
Nr.	Risicosoorten	Dossiers	Maatregelen <i>extra maatregelen</i>
13	BEDRIJFS- VOERING	13.1 Rechtmatigheid legesheffing	- Interne controle/ VIC/ - Functiescheiding - Procesbeschrijvingen.
		13.2 Debiteurenbeheer	
		13.3 Verplichte betaling dwangsommen bij niet tijdig beslissen.	
		13.4 Oninbare vorderingen	
		13.5 Vergoedingen bijzondere begraafplaatsen	
		13.6 Stroomuitval, storing	Er zijn inmiddels middelen gereserveerd voor structurele oplossing van dit risico. Nieuw noodaggregaat is aangeschaft en getest in 1e en 2e kwartaal 2015.
		13.7 Wegvallen medewerkers op kwetsbare posities	- Afspraken taakoverdracht - formaliseren vervangingsmaatregelen
		13.8 fouten	- Interne controle/ VIC/ functiescheiding - Procesbeschrijvingen - Regionale samenwerking
			13.9 Toename loonkosten (Fuwa, premiestijging)
		13.10 Stijging kosten door marktontwikkelingen	- Voordelen gezamenlijk inkopen.
		13.11 Langdurige uitval ziekte (door o.a. Agressie burgers, werkdruk)	- VCA certificering - Opleiding agressie en geweld - RIE
		13.12 Niet afdragen van belasting waar dat wel had moeten (Loonheffing, BTW)	Horizontaal toezicht
		13.13 Extra personeel door o.a. herindicaties in 2015	Opgevangen met reserves (o.a. reserve transities)
		13.14 Beëindiging huurcontracten gemeentehuis en niet opnieuw kunnen verhuren.	Contracten lopen nog enkele jaren. Continue contact met huurders.
Subtotaal operationele risico's (vast bedrag)			€ 500.000

Specificatie reserves in relatie tot de weerstandscapaciteit

(bedragen x € 1.000)

Algemene Reserve	Rek 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Stand per 1 januari	9.556	9.904	8.051	6.860	6.860	6.860
Saldo onttrekkingen en toevoegingen	347	-1.853	-1.191	0	0	0
Stand per 31 december	9.904	8.051	6.860	6.860	6.860	6.860
Totaal risico's conform berekening weerstandsvermogen	4.235	3.917	3.917	3.917	3.917	3.917
Nader te besteden	5.669	4.134	2.943	2.943	2.943	2.943

Grondexploitatie	Rek 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Stand per 1 januari	1.472	1.534	1.534	1.534	1.534	1.534
Saldo onttrekkingen en toevoegingen	62	0	0	0	0	0
Stand per 31 december	1.534	1.534	1.534	1.534	1.534	1.534
Totaal risico's conform berekening weerstandsvermogen	1.455	1.393	1.393	1.393	1.393	1.393
Nader te besteden	79	141	141	141	141	141

Reserve Majeure Projecten	Rek 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Stand per 1 januari	8.334	7.115	446	-945	-964	0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen	-1.218	-6.669	-1.391	-19	964	0
Stand per 31 december	7.115	446	-945	-964	0	0

Reserve Bovenwijkse Voorzieningen	Rek 2015	2016	2017	2018	2019	2020
Stand per 1 januari	1.488	1.618	558	0	0	0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen	130	-1.059	-558	0	0	0
Stand per 31 december	1.618	558	0	0	0	0

Paragraaf 3: Onderhoud kapitaalgoederen

De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen gaat in op de duurzame instandhouding van de gemeentelijke fysieke infrastructuur. De opzet is volgens de eisen uit het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten en het overleg met de Provincie Overijssel. Uitgangspunt voor het begrotingsjaar 2017 is een sobere en doelmatige aanpak.

Start Gildebor

Vanaf 1 januari 2017 werkt Gildebor als gezamenlijke uitvoeringsorganisatie van Hengelo, SWB en Hof van Twente aan het onderhoud van de openbare ruimte. Een groot deel van het tractieplan (uitgezonderd 3 auto's van wijkbeheer) wordt overgedragen aan Gildebor inclusief de budgetten voor vervangingen, aanschaf en de bijbehorende voorziening. Daarnaast wordt het klein onderhoud van een tweetal gebouwen (gemeentewerven) overgedragen aan Gildebor.

Beleids- en beheerplannen 2017

Voor de verschillende deelterreinen zijn plannen opgesteld waarin de beleidskaders openbare ruimte, functie en samenhang kwaliteitsniveau met financiële consequenties zijn opgenomen. De financiële gevolgen zijn één op één vertaald in de begroting. De bedragen genoemd in het financieel overzicht zijn exclusief interne uren en kapitaallasten.

Beleidsplan	Door de raad vastgesteld	Looptijd t/m
Integrale beheervisie	2013	2017
Gebouwen	2015	2023
Openbare Verlichting	2013	2018

Beheerplan	Vast-gesteld	Looptijd t/m	Financieel vertaald in begroting	Achter-stallig onderhoud
Wegen	2014	2017	Ja	Ja *
Bruggen	2017**			
Bermen & sloten	2016**			
Verlichting	2016	2026	Ja	Nee
Groen	2015	2025	Ja	Nee
Bomen	2016**			
Riolering	2016	2020	Ja	Nee
Gebouwen	2015	2022	Ja	Nee
Tractie	2014	2023	Ja	Nee

* Volgens de nieuwste inspecties voorjaar 2016 bedraagt het achterstallig onderhoud wegen € 5,2 miljoen.

Door de extra investering van jaarlijks één miljoen in 2017, 2019 en 2020 zal het achterstallig onderhoud naar verwachting dalen tot 2,7 miljoen in 2020. Eén en ander is wel afhankelijk van het resultaat van de inspecties komende jaren en werkelijke uitvoeringskosten.

Bij de actualisatie van het beheerplan wegen in 2017 zullen de kwaliteit van de wegen en bijbehorende financiële middelen opnieuw in beeld worden gebracht.

** Voor het onderhoud aan kunstwerken wordt in 2017 een beheerplan kunstwerken opgesteld.

** Voor het onderhoud aan berm en sloten en het onderhoud aan bomen worden in 2016 beheerplannen opgesteld.

Kerncijfers begroting 2017

Beheercategorie	Indicator	Hoeveelheid
Wegen	Aantal kilometers weg inclusief fietspaden	768 km
	Oppervlakte wegnnet	3.197.521 m ²
Water	Lengte watergangen	444 km
Openbare Verlichting	Aantal lichtmasten	8.226
Groen	Oppervlakte openbaar groen	372 ha
	Aantal bomen	31.073
Riolering	Aantal rioolaansluitingen	15.500
Gebouwen	Aantal woningen, sportfaciliteiten, zwembaden, cultuur- en welzijnsaccommodaties in eigendom en/of beheer	26
Tractie	Auto's	20
	Vrachtauto, tractoren	12
	Overige machines, aanhangers, rioolspuiten etc.	54

Beleidskader Wegen

Voor het onderhoud van wegen beschikt de gemeente Hof van Twente over een in 2014 vastgesteld wegenbeheerplan. Op basis van dit

beheerplan en wegeninspecties wordt jaarlijks een onderhoudsprogramma opgesteld voor beheer en groot onderhoud.

Financieel overzicht Wegen

Onderwerp	Omschrijving	2015 R	2016 B	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B
Vegen/onkruidbestrijding	Klein onderhoud	100.379	137.069	137.069	137.069	137.069	137.069
Bermen en sloten	Klein onderhoud	354.536	394.640	239.640	239.640	239.640	239.640
Verharding en deklagen	Klein onderhoud	371.182	469.049	469.049	469.049	469.049	469.049
Verharding en deklagen	Groot onderhoud	940.494	737.786	737.786	737.786	737.786	737.786
Verharding en deklagen	Vervanging		1.000.000	1.000.000		1.000.000	1.000.000
	Totaal	1.766.291	2.738.544	2.583.544	1.583.544	2.583.544	2.583.544

Stand reserve onderhoud wegen per 1-1-2017: € -878

Beleidskader Bruggen

Voor het onderhoud van bruggen wordt in 2017 een beheerplan opgesteld. Vanaf 2017 wordt het

onderhoud uitgevoerd volgens het nog vast te stellen beheerplan.

Financieel overzicht Bruggen

Onderwerp	Omschrijving	2015 R	2016 B	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B
Bruggen	Klein onderhoud	2.662	4.306	4.306	4.306	4.306	4.306
Bruggen	Groot onderhoud	208.678					
	Totaal	211.340	4.306	4.306	4.306	4.306	4.306

De post groot onderhoud betreft gemeentelijke bijdrage aan Rijkswaterstaat t.b.v. uitvoering werkzaamheden versterking Dorrebrug en Warmtinkbrug.

Beleidskader Openbare Verlichting

In 2013 is het Beleidsplan openbare verlichting 2013 – 2018 vastgesteld. In 2015 is de beleidsnotitie 'verduurzaming openbare verlichting' vastgesteld.

Onderhoud en vervangingen geschieden volgens deze plannen.

Financieel overzicht Openbare Verlichting

Onderwerp	Omschrijving	2015 R	2016 B	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B
Lichtmasten	Klein onderhoud	154.062	144.834	110.834	111.404	111.404	111.404
Lichtmasten	Vervanging	434.753	201.750	201.750	201.750	201.750	201.750
	Totaal	588.815	346.584	312.854	313.154	313.154	313.154

Stand reserve openbare verlichting per 1-1-2017: € 317.313

Beleidskader Openbaar Groen

Voor het beheer van openbaar groen is in 2013 een beeldkwaliteitsplan vastgesteld. Het groenonderhoud wordt in 2017 uitgevoerd volgens het in 2015

opgestelde Groenbeheerplan. Het onderhoud aan bomen wordt uitgevoerd volgens het nog vast te stellen Bomenbeheerplan 2016.

Financieel overzicht Openbaar Groen

Onderwerp	Omschrijving	2015 R	2016 B	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B
Groen	Onderhoud	1.007.649	1.027.503	1.027.503	1.027.503	1.027.503	1.027.503
	Totaal	1.007.649	1.027.503	1.027.503	1.027.503	1.027.503	1.027.503

Beleidskader Riolering

In 2016 is het geactualiseerde gemeentelijke rioleringsplan (GRP) 2017-2020 vastgesteld. De verbeter- en vervangingsmaatregelen worden uitgevoerd volgens dit plan.

Het onderhoud aan riool- en watervoorzieningen wordt uitgevoerd volgens het in 2015 vastgestelde beheer- en onderhoudsplan. De dekking vindt plaats door het innen van rioolheffing.

Financieel overzicht Riolering

Onderwerp	Omschrijving	2015 R	2016 B	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B
Onderzoek en advies	Klein onderhoud	93.781	157.500	107.500	82.500	82.500	82.500
Zorgplicht afvalwater	Klein onderhoud	543.097	525.000	590.000	550.000	560.000	560.000
Zorgplicht hemelwater	Klein onderhoud	60.724	60.000	60.000	60.000	60.000	60.000
Zorgplicht grondwater	Klein onderhoud	8.876	22.500	22.500	22.500	22.500	22.500
Onderhoud riolering	Groot onderhoud	2.589.284	5.777.717	2.306.405	2.600.000	2.600.000	2.600.000
	Totaal	3.295.762	6.542.717	3.086.405	3.315.000	3.325.000	3.325.000

Het verschil tussen groot onderhoud 2016 en 2017 wordt veroorzaakt door overheveling kredieten vorige jaren in verband nog uit te voeren projecten.
Stand voorziening riolering per 1-1-2017 € 1.333.533

Beleidskader Gebouwen

In 2015 is de Gebouwenbeheervisie 2015-2019 vastgesteld. Dit plan is het beleidskader op basis waarvan jaarlijkse uitvoeringsprogramma's worden opgesteld. Gebouwenbeheervisie is in overeenstemming met de accommodatievisie 2014-2023. Het onderhoudsniveau voor de gebouwen is in de komende jaren in overeenstemming met het huidige niveau (sober en

doelmatig) en de beschikbare onderhoudsbudgetten. In 2013 is het Meerjaren OnderhoudsPlan (MJOP) Gebouwen vastgesteld. In dit plan is voor de jaren 2014 tot 2024 de onderhoudsbehoefte gemeentelijke gebouwen bepaald. Vanaf 2017 wordt een beperkt deel van het budget klein onderhoud van de begroting structureel ingebracht bij Gildebor.

Financieel overzicht Gebouwen

Onderwerp	Omschrijving	2015 R	2016 B	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B
Gebouwen	Klein onderhoud	246.991	203.573	203.573	203.573	203.573	203.573
Gebouwen	Meerjarig onderhoud	226.847	216.436	216.436	216.436	216.436	216.436
	Totaal	473.838	420.009	420.009	420.009	420.009	420.009

Stand voorziening groot onderhoud gebouwen per 1-1-2017: € 1.028.886

Beleidskader Tractie

In 2014 is het Tractieplan 2014-2023 vastgesteld. Dit plan is het beleidskader op basis waarvan jaarlijkse vervangingen worden gedaan. Het uit te voeren onderhoud aan tractiemiddelen is in overeenstemming met het huidige niveau en de beschikbare onderhoudsbudgetten.

Bij de betreffende Jaarrekening zal op basis van werkelijke cijfers de mutatie in de reserve plaatsvinden.

Vanaf 2017 wordt het grootste deel van het budget tractie van de begroting structureel ingebracht bij Gildebor.

Financieel overzicht Tractie

Onderwerp	Omschrijving	2015 R	2016 B	2017 B	2018 B	2019 B	2020 B
Tractie	Klein onderhoud	106.738	111.869	86.869	86.869	86.869	86.869
Tractie	Vervangingen	105.133	176.813	176.813	176.813	176.813	176.813
	Totaal	211.871	288.682	263.682	263.682	263.682	263.682

Stand reserve vervanging tractie per 1-1-2017: € 292.625

Paragraaf 4: Financiering

Geldstroombeheer van de gemeente

Algemeen

De treasuryfunctie omvat de financiering van de beleidsvoornemens en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. Het beleid van de gemeente voor de treasuryfunctie is vastgelegd in het Treasurystatuut. Dit statuut is eind 2015 geactualiseerd. De belangrijkste punten, naast de voorschriften uit de Wet Financiering decentrale overheden (Wet fido), zijn dat de gemeente alleen leningen of garanties uit hoofde van de “publieke” taak aan door de gemeenteraad goedgekeurde derde partijen verstrekt. Deze uitzettingen dienen een prudent karakter te hebben en niet gericht te zijn op het genereren van inkomsten door het lopen van overmatig risico.

Schatkistbankieren

Sinds de invoering van het schatkistbankieren in 2014 dienen decentrale overheden hun tegoeden aan te houden bij het Ministerie van Financiën in plaats van bij een bank. Doel van het schatkistbankieren is het verlagen van de EMU-schuld.

De randvoorwaarden voor het verstrekken van leningen of garanties uit hoofde van de “publieke” taak blijven wel een gemeentelijke afweging en vallen niet onder het schatkistbankieren.

Wet HOF (EMU-saldo)

Op grond van de Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet HOF) dienen decentrale overheden een gelijkwaardige inspanning te leveren in het kader van de gestelde Europese begrotingsdoelstellingen. Het Nederlandse begrotingstekort dient beperkt te blijven tot de gestelde 3%-norm op macroniveau. Het EMU-tekort van de medeoverheden mag daarin maximaal -0,5% BBP bedragen (waarvan gemeenten -0,34%). De gemeenten (en provincies) worden niet individueel beoordeeld maar als collectief. Bij mogelijke overschrijding van de macronorm van het EMU-saldo wordt van gemeenten, provincies en waterschappen verwacht dat zij op basis hiervan maatregelen nemen. Bijvoorbeeld door temporisering van investeringen. De individuele referentiewaarde biedt hiervoor een aanknopingspunt.

De indicatie van het EMU-tekort voor Hof van Twente komt voor de begroting 2017 uit op € 1.042.000 ten opzichte van een geschatte referentiewaarde van € 3,2 miljoen.

Renterisicobeheer

Renterisico is het gevaar van ongewenste veranderingen van de financiële resultaten van de gemeente door rentewijzigingen. Er zijn twee normeringen vastgesteld om het renterisico te kunnen becijferen dat als richtlijn geldt om de renterisico's te beperken. Dat zijn de kasgeldlimiet voor de korte termijn financiering, en de renterisiconorm voor de lange termijn financiering. De wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet is gesteld op 8,5% van de jaarbegroting bij aanvang van het jaar. De kasgeldlimiet voor 2017 bedraagt € 6,6 miljoen.

Als de omvang van de vlottende schuld deze limiet structureel benadert wordt overgegaan tot het aantrekken van een langlopende lening. Afhankelijk van de geldbehoefte wordt eerst gekeken naar de mogelijkheden op de geldmarkt.

Bij een positief saldo in rekening courant wordt het 'automatisch' bij de schatkist uitgezet.

De renterisiconorm heeft betrekking op het beperken van de gevolgen van een stijgende kapitaalmarktrente op de rentelasten van de lange termijn financiering. De jaarlijkse aflossingen en renteherzieningen mogen samen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. De norm voor 2017 is € 15,5 miljoen. Het "werkelijke" renterisico betreft voor 2017 € 1,4 miljoen en blijft daarmee ruimschoots binnen de gestelde norm (zie ook de tabel renterisico langlopende schuld).

De omvang van de huidige leningenportefeuille bedraagt begin 2017 € 28,8 miljoen. Het gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningen is 4,61%.

Renterisico (langlopende schuld)			(bedragen x € 1.000)	
	2017	2018	2019	2020
Te betalen reguliere aflossingen	1.445	1.445	1.445	1.445
Renteherzieningen	-	-	-	-
Renterisico bestaande leningenportefeuille	1.445	1.445	1.445	1.445
Aflossingen nieuwe leningen	-	1.000	1.700	1.900
Renterisico leningenportefeuille (incl. nieuwe financiering)	1.445	2.445	3.145	3.345

Koersrisicobeheer

Vanwege het verplichte schatkistbankieren zijn er geen koersrisico's in het kader van treasurybeleid. Aandelen van nutsbedrijven zijn uit hoofde van de publieke taak aangetrokken en worden niet als risicovolle beleggingen beschouwd. Het betreft aandelen van de BNG, Twente Milieu, Cogas, Enexis, PBE, Crematorium, Twence, Wadinko en Vitens.

Kredietrisicobeheer

Het uitzetten van middelen in het kader van treasury is alleen nog toegestaan binnen de kaders van de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden.

Hierdoor doen zich hier geen (nieuwe) kredietrisico's voor.

Bij het verstrekken van leningen, garanties of borgstellingen uit hoofde van de publieke taak worden indien mogelijk zekerheden of garanties gesteld.

Via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) fungeert de gemeente als achtervang voor leningen die woningcorporaties hebben aangetrokken voor de financiering van hun activiteiten binnen de gemeente.

Kredietrisico uitgezette- en gegarandeerde leningen		(bedragen x € 1.000)	
	1 januari	31 december	%
Verstrekke leningen aan verenigingen en stichtingen	2.051	1.997	4,4%
Leningen aan financiële instellingen/verbonden partijen	2.716	2.423	5,3%
Hypotheek- en fietsprivéregeling	636	584	1,3%
Deelnemingen	1.491	1.491	3,3%
Gegarandeerde leningen (woningcorporatie/stichting)	7.000	6.579	14,5%
Gegarandeerde leningen WSW (achtervangfunctie)	32.246	32.246	71,2%
Totaal	46.070	45.250	100%

Gemeentefinanciering

De ontwikkeling van de financieringsbehoefte is bepalend voor de leningenportefeuille. Op basis van de informatie over de toekomstige geldstromen wordt inzicht verkregen in het verwachte kasverloop. Deze vormen de basis voor de financiële transacties.

Financieringsbehoefte

In de berekening van het rente-omslagpercentage, ten behoeve van de interne doorberekening van de

rentekosten, wordt de boekwaarde van de investeringen per 1 januari 2017 volledig opgenomen. In werkelijkheid geldt voor met name majeure investeringen een vertraging in de realisatie en moment van financiering.

Voor een beter inzicht in het verloop van de investeringen en de daarmee gemoeide financieringsbehoefte wordt een meerjarige investeringsplanning opgesteld.

Liquiditeitenplanning (bedragen x € 1.000)				
	2017	2018	2019	2020
Kasstroom uit operationele activiteiten	1.950	1.800	1.800	1.800
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-5.950	-4.300	-4.400	-3.000
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-1.000	-1.000	-100	-100
Mutaties in liquide middelen	-5.000	-3.500	-2.700	-1.300
Financiering				
Beschikbare liquide middelen	-	-	-	-
Rekening courant/kort geld	5.000	1.000	-	-
Langlopende geldleningen	-	2.500	2.700	1.300

Rente

Naast de ontwikkeling van de omvang van de financieringsbehoefte is de renteontwikkeling een belangrijke factor.

De Europese Centrale Bank zal een ruim monetair beleid blijven voeren. Het opkoopprogramma door de ECB van staatsobligaties is eind vorig jaar verlengd tot maart 2017. Resultaat hiervan zijn historisch lage rentetarieven.

De rente van een langlopende lening (10-jaars) zal in 2017 naar verwachting uitkomen tussen de 0% en 0,5%. Het rentepercentage voor een kortlopende financiering (3-maands euribor) zal naar verwachting iets onder de 0% uitkomen.

De eventueel te ontvangen rentevergoedingen (schatkistbankieren) blijft op 0%.

In de begroting wordt voor de financieringsbehoefte rekening gehouden met een rentepercentage van 2,5% voor lang geld en 1,5% voor kort geld. Voor de interne doorberekening van de netto rentekosten naar de investeringen hanteert de gemeente een omslagpercentage. Voor 2017 is dit berekend op 3,01%.

De bancaire verwachtingen tonen onder invloed van een lichte economische groei in 2017 (1,7%) geen spectaculaire stijging of daling in de rentetarieven.

Renteresultaat

De rente die aan de taakvelden wordt doorbelast, wordt toegerekend op basis van een omslagrente. De basis hiervoor is de boekwaarde van de activa die bij de taakvelden hoort.

De tabel op de volgende pagina geeft een nader inzicht in de totstandkoming van het renteresultaat.

Renteresultaat op taakveld Treasury				(bedragen x € 1.000)	
		2017	2018	2019	2020
Externe rentelasten over de korte en lange financiering		1.664.861	1.746.836	1.729.130	1.710.908
Externe rentebaten verstrekte leningen	-/-	-121.923	-111.831	-101.681	-80.048
Saldo rentelasten en rentebaten		1.542.938	1.635.005	1.627.449	1.630.860
De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	-131.435	-135.301	-139.198	-143.124
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/-				
De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (projectfinanciering) die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	+	28.930	27.229	25.471	23.655
Saldo toe te rekenen externe rente		1.440.433	1.526.933	1.513.723	1.511.391
Rente over eigen vermogen					
- Algemene reserve		185.989	158.686	156.686	156.686
- Bestemingsreserves		458.119	423.237	412.616	399.756
- Afschrijvingsreserves		1.504.952	1.487.673	1.428.242	1.368.812
Rente over voorzieningen		91.100	96.339	108.322	119.774
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		3.680.592	3.692.868	3.619.589	3.556.418
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/-	-3.674.737	-3.702.458	-3.652.749	-3.601.250
Renteresultaat op het taakveld treasury		5.855	-9.591	-33.160	-44.832

Paragraaf 5: Bedrijfsvoering

Organisatie

Er is in 2016 nagedacht over de wijziging van de organisatiestructuur. Uitgangspunt hierbij was om de bestaande teams en structuur zo veel mogelijk in tact te laten. Met ingang van 1 januari 2017 wordt de structuur van de gemeentelijke organisatie enigszins gewijzigd. De reden hiervoor is het vertrek van het team Buiten naar de nieuwe organisatie Gildebor. Daarnaast was het team Toegang tijdelijk binnen de afdeling Ontwikkeling gepositioneerd en moest dit nog een definitieve plek krijgen. Verder zijn de rollen, taken en verantwoordelijkheden van de afdelingsmanagers en de teamcoördinatoren geactualiseerd.

Naast de structuur is de cultuur van een organisatie misschien nog wel belangrijker. In 2016 is geconstateerd dat met name op het gebied van verbinding zoeken en duidelijkere (organisatie)doelen stellen verbetering gewenst is. Met het duidelijker formuleren van onze doelen, zowel op team- als organisatieniveau, gaan we in 2017 verder aan de slag. Elk team levert een bijdrage aan het realiseren

van de organisatiedoelen en geeft aan hoe het bijdraagt aan de veranderingen in de samenleving en de veranderde arbeidsverhoudingen.

Beleidsindicatoren

Met ingang van dit jaar is het verplicht een aantal beleidsindicatoren in de programmabegroting op te nemen. Voor het onderdeel bedrijfsvoering zijn de volgende beleidsindicatoren van toepassing:

- Formatie
- Bezetting
- Apparaatskosten
- Externe inhuur
- Overhead

De systematiek van beleidsindicatoren wordt het komende jaar nader beschouwd (zie hiervoor de bijlage). Op dit moment wordt daarom volstaan met de volgende toelichting.

“Formatie”: de omvang van de formatie is in de afgelopen jaren verminderd in het kader van meerdere financiële taakstellingen. In de raadsinformatie van mei 2015 is de raad hier specifiek over geïnformeerd. Conclusie was dat sinds 2010 € 2,1 miljoen euro op formatie is bezuinigd. Daarnaast is de formatie toegenomen door de vorming van het team Toegang in het kader van de nieuwe taken in het sociaal domein. Ook is, onder

meer als uitvloeisel van de Kadernota 2017, ruimte geboden om een aantal personele knelpunten op te lossen.

“Inhuur” blijft een instrument dat in specifieke omstandigheden voor tijdelijke klussen (denk bijv. aan een asbestcoach) functioneel kan zijn. Het behouden van een vorm van een flexibele schil zien wij als een wenselijke ontwikkeling om flexibel op nieuwe ontwikkelingen in te kunnen blijven spelen.

Strategisch HRD-beleid

In 2016 is het strategisch HRD-beleid ontwikkeld. HRD staat voor human relations development en richt zich op de ontwikkeling van de medewerkers in onze organisatie. Het HRD-beleid sluit aan bij de organisatieontwikkeling waarin flexibiliteit, persoonlijk leiderschap, eigenaarschap, vertrouwen en zelforganiserend vermogen centraal staan. Een belangrijk item is het behouden en ontwikkelen van digitale vaardigheden, maar ook de groei naar tijd- en plaats onafhankelijk werken. Daarnaast zijn vergrijzing en verjonging belangrijke actiepunten in het HRD-beleid.

Samenwerking

Onze gemeente werkt samen met andere gemeenten in het Shared Services Netwerk Twente (SSNT) op

het gebied van personeel (Twentse kracht, waaronder de interne arbeidsmarkt, de Twentse School), juridische zaken, ICT en basisregistraties. In de Regio Twente wordt samengewerkt om de sociaal economische structuur van Twente te verbeteren. In radenbijeenkomsten van de veertien Twentse gemeenten (Twenteraad) vindt overleg plaats over een mogelijke nieuwe regionale investeringsagenda, in vervolg op de Agenda van Twente die in 2008 is gestart en per 1 januari 2018 ten einde loopt.

Het Twentebedrijf biedt plaats voor samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering. Over de vorm en inhoud van het Twentebedrijf vinden gesprekken plaats.

Op 1 januari 2018 zal er sprake zijn van een fysieke RUD (Regionale Uitvoeringsdienst). Zie verder programma 2.

Informatieveiligheid

Hof van Twente heeft zich eraan geconformeerd om in 2017-2018 te voldoen aan de eisen van de Baseline Informatieveiligheid Gemeenten (BIG). Hierin staan meer dan 300 normen over de volgende 4 subthema's van informatieveiligheid:

- *Beschikbaarheid*: waarborgen dat informatie en informatiesystemen op het juiste moment op de juiste plaats beschikbaar zijn voor de gebruikers ervan.
- *Integriteit*: de correctheid, tijdigheid, volledigheid en controleerbaarheid van de informatie en informatieverwerking waarborgen.
- *Vertrouwelijkheid*: waarborgen dat onbevoegden geen toegang hebben tot informatie die niet voor hen bedoeld is.
- *Controleerbaarheid*: waarborgen dat er een mogelijkheid is om te kunnen vaststellen of er wordt voldaan aan de eisen.

Met een grote verscheidenheid aan maatregelen werken we aan het borgen van deze belangrijke waarden. Maatregelen lopen uiteen van ICT-technische voorzieningen tot bewustwording, houding en gedrag.

De werkgroep Suwinet, de zelfevaluatie van de Basisregistratie personen, de DIGID audit en de uitvoering van de Wet bescherming persoonsgegevens (recent uitgebreid met de Wet datalekken) zijn hiervan concrete voorbeelden. In 2017 informeren wij de raad over de verdere voortgang en acties.

Integriteit

Het gemeentelijke integriteitsbeleid is vastgelegd in de Nota Integriteit. Hieruit komen de gedragscodes voor ambtelijke integriteit en bestuurlijke integriteit voort. Bij de vaststelling van het Organisatiebesluit 2015 zijn deze gedragscodes opnieuw vastgelegd. Incidenten in den lande tonen telkens weer aan dat het van belang is het onderwerp integriteit blijvend op de agenda te plaatsen. In het kader van het jaarlijkse accountantsonderzoek is integriteit, en de vraag of er signalen zijn van eventuele fraude, daarom een vast agendapunt.

Om medewerkers en bestuurders bewust te maken en te houden van het belang van integriteit, krijgt het onderwerp in 2017 opnieuw aandacht via de Hofacademie. Het vormt periodiek een onderwerp van gesprek in werkoverleg en jaargesprekken. Bestaande praktijk is dat nieuwe medewerkers een ambtseed of –belofte af dienen te leggen. In 2017 vragen wij dat ook aan de overige medewerkers.

In situaties van conflicten of integriteitsschendingen kunnen medewerkers of bestuurders zich wenden tot een van de gemeentelijke vertrouwenspersonen (2

interne, 1 externe). De gemeente kent daarnaast ook een klokkenluidersregeling.

Inkoop- en aanbesteding

In het kader van de inwerkingtreding van de nieuwe (hernieuwde) Aanbestedingswet is het vanaf april 2016 verplicht om alle Europese aanbestedingen digitaal uit te voeren. Nederland heeft de invoering hiervan uitgesteld tot 1 juli 2017. Alle 14 Twentse gemeenten, de Veiligheidsregio Twente, alsmede de Regio en Twence hebben hiervoor een overeenkomst met Negometrix afgesloten. Op deze manier kan er ervaring worden opgedaan en hebben de ondernemers bij alle aanbestedingen in Twente te maken met hetzelfde systeem.

Intern zal met name de in 2016 gestarte invoering/verbetering van het contractbeheer en -management aandacht krijgen.

Huisvesting

Met ingang van 1 juli 2013 is de derde verdieping in de vleugel boven de bibliotheek tot en met 2023 verhuurd aan het RIEC (Regionaal Informatie- en Expertise Centrum). De Twentse School, die sinds 2014 ook een ruimte in het gebouw huurde, heeft het contract beëindigd. Het energiebedrijf Zuiver (3 werkplekken) heeft haar intrek genomen in een

kamer op de 1e verdieping. Ook is de Stadsbank met 2 werkplekken in het gebouw gevestigd. Vanaf 1 januari 2016 heeft Arcadis bovendien haar intrek genomen in de vrijstaande vleugel op de tweede verdieping, boven de bibliotheek. Arcadis heeft een huurcontract voor 2,5 jaar. Met de inhuizing van Arcadis, het Riec en de plaatsing van team Toegang in het gemeentehuis zijn alle taakstellingen op het gebouw gerealiseerd en is er geen verhuurbare ruimte meer beschikbaar.

Informatiemanagement

De eerste implementatie van de nieuwe documentgenerator (Xential) heeft plaatsgevonden. De ambitie is om de organisatie zo volledig mogelijk digitaal te laten werken.

Met de activiteiten uit het informatieplan is een begin gemaakt (versterken helpdesk/technisch beheer, verbeteren governance). Voor veel van de in dat plan beschreven ambities was echter geen ruimte binnen de bestaande budgetten. Daarom zijn aanvullende financiële middelen voor ICT beschikbaar gesteld via de Kadernota 2017. De realisatie van het informatieplan is in de tweede helft van 2016 ter hand is genomen en zal in 2017 verder uitgewerkt worden. Hieronder valt o.a. verbetering van functioneel en

technisch beheer en verdergaande digitalisering van bedrijfsvoering en dienstverlening.

Rekenkamercommissie

Eind 2015 heeft de Rekenkamercommissie haar adviesbrief over het gemeentelijk subsidiebeleid uitgebracht. De commissie heeft hierin een aantal aanbevelingen opgenomen. Bij raadsbrief van 29 maart 2016 heeft het college aangegeven dat deze aanbevelingen bij de aanstaande herijking van het beleidskader Welzijn worden betrokken.

De werkwijze van de Rekenkamercommissie heeft medio 2016 een wijziging ondergaan. De administratief-secretariële ondersteuning vindt niet langer vanuit de organisatie maar door de griffie plaats. De leden van de commissie gaan vervolgens zelf meer bijdragen aan onderzoeken en interviews. In combinatie met het inhuren van externe onderzoekscapaciteit gaat de Rekenkamercommissie naar minimaal 2 adviezen per jaar en een of twee brieven.

Na overleg met de raadsfracties heeft de Rekenkamercommissie een tweetal onderwerpen geformuleerd voor nader onderzoek. Het eerste onderzoek gaat over de keukentafelgesprekken

(Wmo) en hoe deze verlopen. Het tweede onderzoek gaat over het Samenwerkingsverband Samen 14 en de controle en sturingsmogelijkheden die Hof van Twente daarbij heeft.

Doelmatigheidsonderzoek

Conform de in 2016 door de raad vastgestelde onderzoeksverordening wordt door ons jaarlijks een doeltreffendheids- en doelmatigheidsonderzoek uitgevoerd. Wij zullen daarbij in 2017 aansluiten bij de beleidsagenda die uit dit programma voortkomt. Mogelijk maken wij hierbij een verbinding met de evaluatie van de Pilot rondom welstandstoetsing, die in programma 3 is aangekondigd.

Rechtmatigheid

Eind 2015 heeft de Europese aanbesteding van de accountantsdiensten 2016-2019 plaatsgevonden. Deloitte heeft voor Hof van Twente de economisch meest voordelige inschrijving gedaan en zal vanaf boekjaar 2016 de jaarrekeningcontrole op zich nemen. De komende jaren zal er veel aandacht zijn voor de controle in het sociale domein, aangezien we over boekjaar 2015 een accountantsverklaring met beperking hebben gekregen, wat een gevolg is van de onzekerheden binnen het sociale domein.

Paragraaf 6: Verbonden partijen

Algemeen

Deze paragraaf verschaft inzicht in de beleidsmatige en financiële betrokkenheid van de gemeente bij verbonden partijen.

Voor de uitvoering van een aantal taken heeft de gemeente Hof van Twente zich verbonden met andere partijen. Daarbij kent de regionale samenwerking verschillende varianten. Zowel de veranderingen in 2016 van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen en de transities op het gebied van jeugd, zorg en werk alsook de ontwikkelingen bij de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD). Onder de naam Gildebor zal met ingang van 2017 een nieuwe gezamenlijke uitvoeringsorganisatie van Hengelo, SWB en Hof van Twente worden gewerkt aan het onderhoud van de openbare ruimte. Gildebor biedt bovendien arbeid en leerwerkplaatsen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Wat wordt verstaan onder verbonden partijen?

Tot verbonden partijen worden volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) die partijen gerekend, waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht.

Onder financieel belang verstaat het BBV dat de gemeente aan een verbonden partij middelen ter beschikking heeft gesteld, die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij of waarvoor aansprakelijkheid van de gemeente bestaat als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Over het algemeen gaat het bij verbonden partijen om bedrijven waar de gemeente aandelen in heeft, zogenaamde NV's, BV's en gemeenschappelijke regelingen zoals de Regio Twente en de Veiligheidsregio.

Het beleid van overheden is over het algemeen niet gericht op het hebben van deelnemingen omdat beleggen nu eenmaal geen publieke taak is. Hof van Twente heeft, net als andere overheden, een aantal deelnemingen in bezit. Deze zijn vooral vanuit het

verleden ingegeven door het feit dat private partijen bepaalde publieke belangen niet of onvoldoende konden waarborgen. Instellingen waar de gemeente door een subsidierelatie uitvoering van beleid tracht te bereiken, behoren in dit kader niet tot de verbonden partijen. Vormen van samenwerking die niet in rechtspersonen zijn ondergebracht behoren eveneens niet tot verbonden partijen. Uiteraard blijft de gemeente de beleidsmatige en financiële verantwoordelijkheden houden ten aanzien van deze partijen, direct dan wel indirect. In paragraaf 2 wordt gekeken naar de risico's en het (benodigde) weerstandsvermogen van de verbonden partijen.

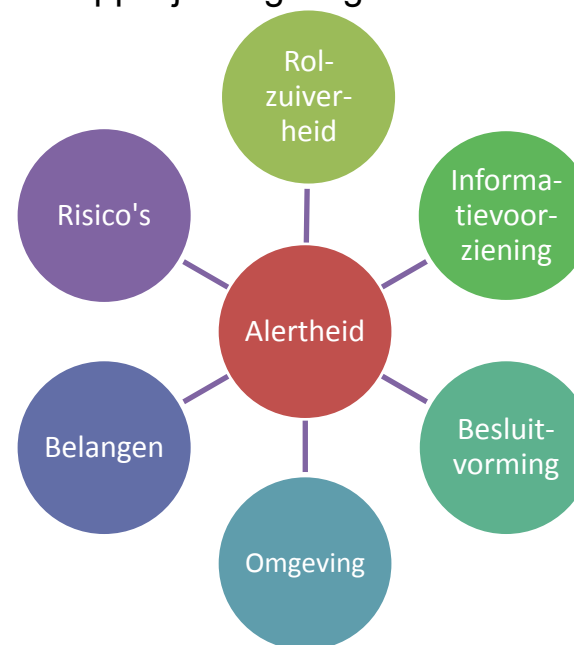
Grip op intergemeentelijke samenwerking

Op 24 november 2015 is een actuele Nota verbonden partijen vastgesteld. Daarbij is inzicht gegeven in het beleid, structuur, sturing en grip op de verbonden partijen vanuit het college en de raad en hun afgevaardigde bestuursleden.

Diverse factoren zijn van invloed op de sturing en de mate van betrokkenheid (zie naaststaande figuur).

Om te komen tot een bestendige Planning & Control-cyclus en goede sturing op beleid vindt vanuit de 14

Twentse gemeenten afstemming plaats om te komen tot jaarlijkse afspraken over begrotingsrichtlijnen met de gemeenschappelijke regelingen.

Ontwikkelingen verbonden partijen

Per verbonden partij wordt hierna kort het doel, de bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen (nieuwe BBV) en voor zover van toepassing relevante ontwikkelingen beschreven.

Daarna is op grond van het nieuwe BBV een tabel opgenomen met de (minimale) financiële gegevens.

Deels op basis van vastgestelde gegevens, deels op basis van (afgegeven) indicaties.
Hierin is ook de risico-indeling vanuit de actualisatie van de Nota verbonden partijen opgenomen.

Gemeenschappelijke regelingen

Regio Twente

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

Regio Twente voert voor en met de Twentse gemeenten taken uit op het gebied van gezondheid, economie, belangenbehartiging, zorg en jeugdhulp en recreatie voorzieningen.

Ontwikkelingen

Met de decentralisatie van rijkstaken naar gemeenten op het gebied van zorg heeft de Regio Twente een rol in de 'Organisatie voor Zorg en Jeugdhulp Twente' (OZJT).

Veiligheidsregio Twente

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

In de Veiligheidsregio Twente (VRT) werken de brandweer, geneeskundige hulpverlening (GHOR), de politie en de 14 Twentse gemeenten samen aan

een veilig Twente. De VRT zet zich in voor effectieve voorbereiding op en bestrijding van crises en rampen (wettelijke verplichting).

Euregio

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

De grensoverschrijdende gemeentelijke samenwerking die plaatsvindt in Euregio-verband kent belangrijke toeristische en economische pijlers. De Euregio houdt zich bezig met belangenbehartiging en samenwerking op sociaal-cultureel gebied, advisering met betrekking tot grensoverschrijdend werknemersverkeer, het versterken van de economische structuur via Interreg-fondsen en voorts met intergemeentelijke samenwerking in de meest brede zin van het woord.

SWB

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

Het ontwikkelen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt tot waardevolle medewerkers. De SWB voert voor de gemeente Hof van Twente de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw) en is de uitvoerende organisatie als het gaat om re-integratietrajecten.

Onder de naam Gildebor zal met ingang van 2017 een nieuwe gezamenlijke uitvoeringsorganisatie van Hengelo, SWB en Hof van Twente worden gewerkt aan het onderhoud van de openbare ruimte. Gildebor biedt bovendien arbeid en leerwerkplaatsen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Ontwikkelingen

Vanaf 2017 zal onder nieuwe gezamenlijke uitvoeringsorganisatie van Hengelo, SWB en Hof van Twente worden gewerkt aan het onderhoud van de openbare ruimte.

Stadsbank Oost Nederland

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

De bank is een kredietbank en heeft tot doel om vanuit bedrijfseconomische en maatschappelijke optiek een verantwoord pakket van (financiële) dienstverlening aan te bieden aan mensen die financiële problemen ondervinden. Het gaat hier om deelnemen aan kredietverlening, budgetbeheer, schuldhulpverlening en bij bewindsvoering schuldsanering.

Crematoria Twente

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

Het in stand houden en exploiteren van de crematoria in de regio. De deelname wordt beschouwd als een publieke taak bij een brede invulling van de Wet lijkbezorging.

Ontwikkelingen

In het strategisch meerjarenplan wordt uitgegaan van een betere spreiding van de crematievoorzieningen, renovatie van de bestaande voorzieningen in Almelo en Enschede en verbetering van de dienstverlening. De betere spreiding moet gerealiseerd worden door het realiseren van een locatie in Oldenzaal en Borne.

Twentebedrijf

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

Het Twentebedrijf is opgericht om mogelijke samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering en uitvoering, op basis van *coalition of the willing*, vorm te kunnen geven.

Aandeelhouderschappen

Twence

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

Terugwinning van grondstoffen en energie uit afval door duurzame en betaalbare verwerking van afval en bevordering van de samenwerking op het gebied van innovatief afvalbeleid (circulaire economie). In het concept Strategisch beleidsplan 2016-2019 is de focus meer gelegd op de bijdrage aan de circulaire economie en aan duurzame oplossingen.

Ontwikkelingen

In 2017 zal verdere invulling worden gegeven aan de investeringsplannen in duurzaamheid, zoals zonnepanelen en mestvergisting. Eind 2016 is voorzien dat het tarieven en dividendbeleid voor de periode 2018 tot en met 2022 zal worden vastgesteld.

Twente Milieu

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

Twente Milieu is actief op het gebied van afvalinzameling, om uitvoering te geven aan de wettelijke zorgplicht van de deelnemende gemeenten

en het beheer van de openbare ruimte voor de gemeenten Almelo, Enschede, Hengelo, Hof van Twente, Losser, Oldenzaal en Borne. Bij het inzamelen van afval richt Twente Milieu zich op hergebruik van grondstoffen.

Ontwikkelingen

De gemeenten bepalen afzonderlijk het beleid met betrekking tot gescheiden inzameling en verwerking van afvalstoffen. Twente Milieu voert het beleid uit. Het concept van de strategie 2016-2019 is in 2015 toegelicht aan de gemeenteraden en in mei 2016 vastgesteld. Aan de vier opgenomen speerpunten, zijnde: vergroten partnerschap met gemeenten en inwoners, optimalisatie kernactiviteiten, focus op kennis en innovatie, gezonde ontwikkeling, zal samen met de regionale partners in de komende periode concreet invulling worden gegeven:

Cogas

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

Het beheer, onderhouden en verbeteren, van infrastructuur in Oost-Nederland voor gas en elektriciteit en stadsverwarming, glasvezel voor kabel- en telecommunicatie en duurzame energie.

Ontwikkelingen

Cogas wil de prominente rol binnen diverse samenwerkingen voortzetten. Dit zal onder meer moeten resulteren in verdere stappen naar een biogasnetwerk in Twente en ondersteuning van de Energie Coöperatie Hof van Twente.

In september 2016 is de strategie voor de periode 2017-2022 gepresenteerd in een radenbijeenkomst. In 2016 vindt de verdere uitrol van de voorzieningen voor het glasvezelnetwerk in het buitengebied door Cogas plaats.

Vitens

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

Op een duurzame basis een uitstekende kwaliteit drinkwater leveren met een excellente dienstverlening (leveringszekerheid).

BNG Bank

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. De BNG biedt financiële diensten op maat

zoals kredietverlening, betalingsverkeer, advisering, elektronisch bankieren en beleggen.

Gemeente Hof van Twente neemt deel om toegang te behouden tot geld- en kapitaalmarkt (financiële markten). Daarom is BNG Bank onze huisbankier.

Ontwikkelingen

Mede naar aanleiding van de financiële crisis is de regelgeving voor financiële instellingen (onder andere Basel III) aangepast waarbij de vermogenspositie van banken moet worden verbeterd.

De lage rentetarieven hebben een dempend effect op het resultaat en de dividenduitkering.

Wadinko

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

Wadinko is een participatiemaatschappij, die vooral in Overijssel actief is. Het voornaamste doel is bevordering van de regionale werkgelegenheid.

Ontwikkelingen

In 2015 is besloten om de activiteiten te continueren op basis van het huidige beleid. De maximale instapgrens voor het aangaan van een participatie wordt verhoogd van € 3 miljoen naar € 5 miljoen. Het huidige dividendbeleid wordt gecontinueerd tot 2021.

De eerstvolgende periodieke evaluatie van het beleid wordt in 2021 uitgevoerd. Daarnaast is tot doel gesteld voor 2020 om bij de Wadinko participaties 5.000 mensen aan het werk te hebben en een rendement te halen van 4% op eigen vermogen. In de beeldvormende raadsbijeenkomst begin februari 2016 is door Wadinko toegelicht wat zij kan betekenen voor bedrijven door het inbrengen van kennis en kapitaal.

Ontwikkelingsmaatschappij Zenkeldamshoek

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

Het industrieterrein Zenkeldamshoek in Goor wordt in het kader van een publiekrechtelijke samenwerkingsovereenkomst ontwikkeld door de gemeente en BNG Gebiedsontwikkeling. De verdere ontwikkeling geschiedt vanuit de samenwerkingsovereenkomst Ontwikkelingsmaatschappij Zenkeldamshoek (OMZ) en een eind 2013 daaraan toegevoegde Allonge. De gemeente is voor 20% risicodragend in deze participatie. De zeggenschap is gelijkelijk verdeeld.

Ontwikkelingen

In 2016 is zicht op een aantal grotere verkopen. Bij de herziene grondexploitatie 2014 was geen rekening

gehouden met verkopen in 2015.

De herziene grondexploitatie van 2016 voorziet in een negatief resultaat van ca. € 362.000.

Mocht de exploitatie op het eind van de exploitatieperiode met dit resultaat sluiten dan komt een bedrag van € 132.000 voor rekening van de gemeente.

Het risicoprofiel per 30 juni 2016 is lager dan per 1 januari 2016 doordat een vordering van de gemeente op OMZ van € 200.000 inmiddels is betaald. De verwachting is dat het risicoprofiel afneemt indien nog meer verkopen worden gerealiseerd. De risico's worden meegenomen bij de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit (paragraaf 2). Deze is gebaseerd op de herziene grondexploitatie van 2016.

Jaarlijks ontvangt de gemeente een garantstellingsprovisie als vergoeding voor de gemeentelijke garantstelling. Over 2015 en 2016 komt deze uit op circa € 38.000. Deze vergoeding wordt toegevoegd aan de reserve garantstellingsprovisie lening Zenkeldamshoek. Verwacht wordt dat de reserve garantstellingsprovisie eind 2016 uitkomt op circa € 100.000.

Enexis

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

Enexis beheert het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland.

Ontwikkelingen

Enexis heeft de voormalige aandeelhouders EDON een aanbod gedaan om de achtergestelde geldlening af te lossen. Eind 2016 zal de lening worden afgelost inclusief drie jaar rente. Dit is meegenomen bij de 1^e berap 2016.

Provincies willen zich uit laten betalen in aandelen. Dat biedt andere aandeelhouders de mogelijkheid hun aandelen, of een deel daarvan, te verkopen. Eind mei heeft de gemeenteraad aangegeven niet van die mogelijkheid gebruik te maken en de aandelen in Enexis aan te houden.

In het voorjaar van 2017 zal het strategisch plan 2017 aan de aandeelhouders worden voorgelegd.

Overige deelnemingen naar aanleiding van verkoop Essent

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

De vennootschappen PBE, Vordering Enexis, Verkoop Vennootschap, CBL Vennootschap, Extra Zekerheid Vennootschap, Claim Staat Vennootschap zijn opgericht bij de verkoop van Essent in 2008 ter afwikkeling van leningen, garanties, vrijwaring en juridische claims. In 2014 is daar de afwikkeling van de verplichtingen bij de verkoop van Attero aan toegevoegd.

Ontwikkelingen

In 2016 zal een verdere afwikkeling plaatsvinden en vrijvallen ten gunste van de aandeelhouders. Voor Hof van Twente circa € 250.000. Conform het ingezette beleid zal dit worden toegevoegd aan de reserve majeure projecten.

Energiecoöperatie Zuiver Hof van Twente

Doel en bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen

Deze coöperatie is tripartite samengesteld: Gemeente, Energiecoöperatie Hof van Twente Coöperatie U.A. (ECHT) en Stichting Platform Ondernemersverenigingen Hof van Twente.

De coöperatie heeft als doel een energieneutraal Hof van Twente in het jaar 2035 en beoogt dat te bereiken door doelmatig energiegebruik en energiebesparing, de lokale levering en productie van duurzame energie en verspreiding van kennis over duurzaamheid.

Ontwikkelingen

De coöperatie tracht haar doel te bereiken door het oprichten van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid: Zuiver Hof van Twente BV in het bijzonder; en in het algemeen het oprichten van andere rechtspersonen en door het gezamenlijk verwerven van voldoende financiële middelen voor investeringen in en het realiseren van productielocaties in de gemeente Hof van Twente. De coöperatieleden zijn aandeelhouders en leveren

het bestuur, dat ook optreedt als toezichthouder op de onder de coöperatie hangende Zuiver Hof van Twente BV.

Uitvoerend is de programmamanager Duurzaamheid van de gemeente Hof van Twente.

De werkzaamheden van de BV worden onder andere gefinancierd met een in 2016 door de gemeente verstrekte achtergestelde geldlening van € 100.000. Een en ander op basis van een door de raad op 10 mei genomen leningbesluit.

Financiële gegevens verbonden partijen

Verbonden partij	Indeling risico	Aandeel Hof van Twente	Eigen vermogen 31-12-2015	Eigen vermogen 31-12-2016	Eigen vermogen 31-12-2017	Vreemd vermogen 31-12-2015	Vreemd vermogen 31-12-2016	Vreemd vermogen 31-12-2017	Resultaat 2015	Resultaat 2016	Resultaat 2017	Dividend / Bijdrage (-) 2015	Dividend / Bijdrage (-) 2016	Dividend / Bijdrage (-) 2017
------------------	-----------------	------------------------	---------------------------	---------------------------	---------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------	----------------	----------------	------------------------------	------------------------------	------------------------------

Gemeenschappelijke regelingen														
Regio Twente	Hoog	5,59%	5,2 mln	4,5 mln	4,5 mln	14,4 mln	20,0 mln	20,0 mln	269.000	-	-	- 1,3 mln	- 1,5 mln	- 1,6 mln
Veiligheidsregio Twente	Hoog	5,59%	600.000	54.000	54.000	52,6 mln	53,4 mln	53,4 mln	-	-	-	- 2,4 mln	- 2,3 mln	- 2,5 mln
Euregio (e.V.)	Laag	0,76%	1,2 mln	1,1 mln	1,1 mln	0,7 mln	-	-	-11.648	30.992	38.495	-8.804	-10.126	-10.150
SWB	Gemiddeld/ Hoog	33,33%	5,7 mln	5,1 mln	4,5 mln	3,9 mln	-	-	-482.000	-220.000	-454.000	-53.000	-53.000	-53.000
Stadsbank Oost Nederland	Gemiddeld	4,55%	1,9 mln	1,9 mln	1,9 mln	17,9 mln	18 mln	18 mln	18.800	-	-	-242.242	-240.170	-238.272
Crematoria Twente	Laag	5,00%	1,6 mln	1,6 mln	1,6 mln	6.000	-	-	-	-	16.250	-	-	18.750
Twentebedrijf	Laag/ Gemiddeld	5,59%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-25.000	-50.000

Aandeelhouderschappen														
Twence	Gemiddeld	4,64%	125 mln	126 mln	-	172,6 mln	174 mln	-	9,5 mln	9 mln	9 mln	135.731	129.196	130.000
Twente Milieu	Gemiddeld	8,25%	8,5 mln	-	-	15,9 mln	-	-	376.000	100.000	100.000	50.000	-	-
Cogas	Gemiddeld	13,15%	181,1 mln	-	-	77,5 mln	-	-	8,0 mln	12 mln	12 mln	1.338.000	1.338.000	1.338.000
Vitens	Laag/ Gemiddeld	1,16%	471,7 mln	441,3 mln	466,1 mln	1243 mln	1292,8 mln	1289,6 mln	55,4 mln	31,5 mln	29,1 mln	194.135	255.511	145.434
BNG Bank	Laag/ Gemiddeld	0,28%	4.177 mln	-	-	145.328 mln	-	-	235 mln	-	-	89.676	160.472	-
Wadinko	Laag	6,00%	65,3 mln	66,4 mln	67,6 mln	-	-	-	6,0 mln	2,4 mln	2,4 mln	72.000	72.000	72.000
Ontwikkelings- maatschappij Zenkeldamshoek BV	Hoog	20%/ 50%	31.000	31.000	31.000	9.000	9.000	9.000	2.000	-	-	-	-	-
Ontwikkelings- maatschappij Zenkeldamshoek CV	Hoog	20%/ 50%	4,4 mln	5 mln	5,2 mln	10 mln	9,1 mln	8,3 mln	-503.000	196.000	-	-	-	-

Verbonden partij	Indeling risico	Aandeel Hof van Twente	Eigen vermogen 31-12-2015	Eigen vermogen 31-12-2016	Eigen vermogen 31-12-2017	Vreemd vermogen 31-12-2015	Vreemd vermogen 31-12-2016	Vreemd vermogen 31-12-2017	Resultaat 2015	Resultaat 2016	Resultaat 2017	Dividend / Bijdrage (-) 2015	Dividend / Bijdrage (-) 2016	Dividend / Bijdrage (-) 2017
------------------	--------------------	------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	---------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	------------------------------------	------------------------------------	------------------------------------

Aandeelhouderschappen														
Enexis	Laag/ Gemiddeld	0,28%	3.608 mln	3.700 mln	-	3.472 mln	2.900 mln	-	223,1 mln	200 mln	-	372.902	313.092	-
PBE	Laag	0,28%	1,6 mln	-	-	100.000	-	-	-20.000	-20.000	-	-	-	-
Vordering Enexis	Laag	0,28%	45.000	25.000	-	860 mln	355 mln	-	-20.000	-20.000	-	-	-	-
Verkoop Vennootschap	Laag	0,28%	370 mln	-	-	65 mln	-	-	10 mln	-	-	970.000	-	-
CBL Vennootschap	Laag	0,28%	9 mln	-	-	100.000	-	-	-800.000	-	-	-	-	-
Extra Zekerheid Vennootschap	Laag	0,28%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Claim Staat Vennootschap	Laag	0,28%	-40.000	-90.000	-	80.000	130.000	-	-50.000	-50.000	-	-	-	-
Coöperatie Zuiver Hof van Twente	Gemiddeld	33,33%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* Het eigen en vreemd vermogen ultimo 2016 en 2017 is gebaseerd op het verwachte vermogen. Dit geldt ook voor het resultaat in 2016 en 2017.

* Dividend betreft de uitkering over het jaar waarin het resultaat is uitgekeerd.

Paragraaf 7: Grondbeleid

Beleid

Uitgangspunt vormt de in 2015 vastgestelde Nota Grondbeleid. Het uitgangspunt is hierbij dat de gemeente, uitgezonderd de ontwikkeling van eigen gronden, een faciliterende rol inneemt. Indien de gemeentelijke regie zeer gewenst is, kan de gemeente een actieve rol innemen en gebruik maken van een budget voor strategische verwerving.

Strategische verwerving

Jaarlijks wordt bij de vaststelling van de begroting door de raad een raamkrediet (€ 1,0 miljoen) voor strategische verwerving van gronden beschikbaar gesteld, bedoeld om slagvaardig te kunnen handelen. Dit budget kan slechts worden aangewend voor reguliere verwervingen, waarvoor reeds een exploitatieopzet door de gemeenteraad is vastgesteld of voor anticiperende verwervingen die passen binnen door de gemeenteraad vastgestelde kaders, zoals structuurvisie of masterplan.

Particuliere Plannen

Uiteraard kent deze gemeente ook particuliere plannen. Het betreft hierbij veelal binnenstedelijke

herontwikkelingsgebieden. Op basis van ruimtelijke uitgangspunten is de gemeente veelal bereid om een overeenkomst te sluiten over de herontwikkeling van een dergelijke locatie. Daarbij is het uitgangspunt dat de kosten gedragen worden door de ontwikkelende partij. De gemeente heeft de mogelijkheid om te kiezen voor de meest optimale vorm van kosten-verhaal voor gerealiseerde openbare voorzieningen, bijvoorbeeld via het exploitatieplan.

Grondprijzen

Ten aanzien van de grondprijzen heeft de gemeenteraad in april 2015 ingestemd met een tijdelijke verlaging van de grondprijzen met €10 per m² tot 31 december 2016. De grondprijzen in de Hof van Twente bevinden zich aan de onderkant van de regionale bandbreedte. De grondprijzen zijn daarvoor sinds 2012 niet aangepast. Vanaf 2017 gelden weer de grondprijzen van voor de tijdelijke verlaging. Voor 2017 gelden de onderstaande grondprijzen (excl BTW).

	<i>Hoekwoning/Rijen:</i>	<i>2^1kapwon.:</i>	<i>Vrij:</i>
:: Goor	€ 200	€ 205	€ 225
:: Hengevelde	€ 200	€ 205	€ 225
:: Diepenheim	€ 200	€ 205	€ 225
:: Bentelo	€ 200	€ 205	€ 225
:: Markelo	€ 215	€ 220	€ 240
:: Delden	€ 225	€ 230	€ 250

De termijnen tussen aankoopovereenkomst en notariële overdracht worden teruggebracht van 16 maanden naar 12 maanden. Tevens is de mogelijkheid van uitgifte van grond in erfpacht in 2015 ingevoerd.

Voor reststroken worden de volgende ongewijzigde prijzen gehanteerd (exclusief overdrachtsbelasting):

- Lage grondprijs € 56 per m²
- Hoge grondprijs € 96 per m².

Bij grondprijzen voor bedrijventerreinen wordt vooralsnog de grondprijs voor Zenkeldamshoek gehanteerd die een bandbreedte heeft van:

- € 95 tot € 130 per m².

Weerstandsvermogen (zie ook paragraaf 2)

Het noodzakelijk weerstandsvermogen voor het

opvangen van risico's binnen de grondexploitaties is binnen de reserve grondexploitatie ruim afgedekt. De ratio tussen het aanwezige weerstandsvermogen en het noodzakelijk weerstandsvermogen is 1,1 en bevindt zich daarmee binnen de daarvoor geformuleerde marge van 1,0 tot 1,4. Vanuit het risicoprofiel is aangegeven dat voor de gronden in exploitatie eigenlijk alle risico's door de jaarlijkse herziening van de grondexploitaties actueel zijn en benoemd in de vastgestelde grondexploitaties. Voor de gronden niet in exploitatie moeten de risico's apart beoordeeld worden vanuit de benoemde systematiek. Dit gebeurt elk jaar in de jaarrekening en in de perspectiefnota grondexploitaties. Daarbij wordt het benodigde weerstandsvermogen berekend en afgezet tegen de omvang van de reserve grondexploitatie.

Winstneming grondexploitaties

Gerealiseerde winsten worden toegevoegd aan de reserve grondexploitatie. Indien voor een plan geen sluitende begroting is, wordt ten laste van de reserve grondexploitatie een voorziening getroffen ter grootte van het exploitatietekort. Daarnaast kan ook onder voorwaarden tussentijds winst worden genomen. Resultaten van winstgevende complexen worden dan genomen op basis van "percentage of completion" vanaf het moment dat 50% van het complex is

verkocht.

Bij de jaarlijkse vaststelling van de Perspectiefnota wordt een noodzakelijke omvang bepaald van de reserve grondexploitatie en vindt zo nodig uitkering naar de algemene dienst plaats. In principe is uitkering aan de orde als de weerstandsratio boven de 1,4 uitkomt.

Zie voor een gedetailleerd overzicht van de financiële stand van zaken, de verwachtingen en de in ontwikkeling zijnde complexen de Perspectiefnota grondexploitaties 2016. In het bijlagenboek bij de begroting 2017 is ook een samenvattend overzicht opgenomen met de stand van zaken van alle grondexploitaties.

Invoering Vennootschapsbelasting 2016

Vanaf 1 januari 2016 is de invoering van de vennootschapsbelasting voor overheidsbedrijven een belangrijke wijziging die veel gevolgen heeft voor met name de opzet van en administratie rond grondexploitaties.

Eerste berekeningen wijzen uit dat onze gemeente over haar grondexploitaties circa € 320.000 vennootschapsbelasting moet afdragen. Dat is per gemiddeld per jaar circa € 30.000. Deze bedragen kunnen ten gevolge van een ander verloop van de

grondexploitaties dan nu geraamd uiteraard nog veranderen. Ook over onze deelneming in Ontwikkelingsmaatschappij Zenkeldamshoek zijn we mogelijk een bedrag in de orde van € 60.000 aan vennootschapsbelasting verschuldigd. Over nieuw in exploitatie te nemen gronden zijn we relatief meer vennootschapsbelasting kwijt omdat de winsten vanaf het begin belast worden, terwijl dat bij lopende exploitaties pas over de vanaf 2016 te realiseren fiscale winsten het geval is. Overigens is er nog bijzonder veel onzeker over de uitvoering van de vennootschapsbelastingplicht door gemeentelijke grondbedrijven en zal jurisprudentie op een aantal punten nog duidelijkheid moeten scheppen.

BBV- verslaggeving regels rondom grondexploitaties

Voor een goede uitvoering van deze nieuwe belastingplicht heeft de commissie Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in maart 2016 een Notitie Grondexploitaties opgesteld. In deze Notitie Grondexploitaties worden richtlijnen gegeven over de afbakening van grondexploitaties en aan de grondexploitaties toe te rekenen kosten.

Hieronder een samenvatting van de wijzigingen die per 1-1-2016 gelden en daarmee van invloed zijn op

de begroting en de grondexploitaties van deze gemeente.

Bouwgronden in Exploitatie (BIE)

1. Het startpunt van Bouwgrond in exploitatie is het raadsbesluit met de vaststelling van het grondexploitatiecomplex. Vanaf dat moment kunnen kosten worden geactiveerd en bijgeschreven op de voorraadpositie op de balans (zie ook punt 5 strategische gronden).
2. Richttermijn van duur grondexploitatie wordt 10 jaar en hier kan alleen goed gemotiveerd van worden afgeweken.
3. Bij kostentoe rekening wordt het verplicht aan te sluiten op de kostenverhaalsmogelijkheden benoemd in de Wet ruimtelijke ordening.
4. De toegestane rente die wordt toegerekend aan grondexploitaties moet worden gebaseerd op daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen en wordt bepaald als het gewogen gemiddelde van de totale leningenportefeuille van de gemeente naar verhouding vreemd vermogen / totaal vermogen indien niet is gekozen voor projectfinanciering.
5. De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde ten behoeve van een verliesvoorziening van

negatieve grondexploitaties is gelijk aan het maximale streefpercentage van de Europese Centrale Bank (2%).

6. Overgangsbepaling: De voorgenomen wijzingen per 1 januari 2016 hebben geen effect op de waardering van de grondexploitaties en vermogenspositie van de gemeente ultimo 2015.
7. De presentatie van de te verwachten resultaten in de paragraaf grondbeleid dient te gebeuren tegen de nominale waarde.
8. Het treffen van een afboeking of een voorziening gebeurt bij een geprognosticeerd verlies direct ter grootte van het volledige verlies.
9. Definitie Bouwgrond in exploitatie (BIE) is als volgt opgenomen in BBV: Gronden die zich in het transformatieproces bevinden waarbij in bezit zijnde grond en (eventueel) aanwezige opstallen worden omgevormd naar bouwrijpe grond, met als oogmerk (opnieuw) te worden bebouwd.

Strategische gronden

1. Afschaffing van de categorie NIEGG (niet in exploitatie genomen gronden) in het BBV Zolang de gronden niet gekwalificeerd worden als BIE staan ze op de balans onder de materiële vaste activa (MVA) als strategische gronden.

2. Toerekenen van rente en andere kosten is niet langer toegestaan voor gronden die (nog) niet in exploitatie zijn genomen.
3. Strategische gronden worden gewaardeerd op basis van verkrijgingsprijs of duurzaam lagere marktwaarde (onder huidige bestemming). Dit is conform de bestaande waarderingsgrondslagen voor gronden en terreinen onder de MVA.
4. Overgangsbepaling: huidige NIEGG's worden zonder afwaardering omgezet naar de boekwaarde per 1 januari 2016. Uiterlijk 31 december 2019 moet een toets plaatsvinden op de marktwaarde van de gronden tegen de dan geldende bestemming.
5. Het activeren van voorbereidingskosten voor grondexploitatie als kosten van onderzoek en ontwikkeling onder de immateriële vaste activa is toegestaan onder de volgende voorwaarden: De kosten moeten passen binnen kostenlijst van het Bro en mogen maximaal 5 jaar geactiveerd blijven en de plannen waarvoor de voorbereidingskosten worden gemaakt moeten bestuurlijke instemming hebben, blijkend uit een raadsbesluit (zie ook punt 1 Bouwgronden in Exploitatie).
6. Onder de Materiële Vaste Activa worden de categorieën strategische gronden en Overige gronden en terreinen opgenomen. Strategische

gronden worden gedefinieerd als gronden zonder vaste bestemming die (nog) geen onderdeel zijn van een transformatieproces. Overige gronden en terreinen worden gedefinieerd als gronden met een vaste bestemming die geen onderdeel zijn van een transformatieproces.

Gevolgen nieuwe BBV voor Hof van Twente

De herziening van BBV-verslaggevingsregels vanaf 1 januari 2016 heeft de volgende gevolgen voor de grondexploitatie in deze gemeente:

De rentelasten van de complexen die over zijn gegaan naar de Materiële Vaste Activa kunnen niet langer toegevoegd worden aan de boekwaarde van de complexen, maar komen als last ten laste van de exploitatiebegroting.

Dit levert een jaarlijkse last op van € 153.000. Bij de begroting 2016 was reeds rekening gehouden met een bedrag van € 136.000. Hiermee wordt bij de begroting 2017 en de meerjarenraming 2018 t/m 2020 rekening gehouden.

Voor de Bouwgronden in exploitatie geldt dat niet langer de omslagrente (3,5% in 2015) mag worden toegerekend maar de rente over het totale vreemd vermogen van de gemeente naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen die voor 2016 uitkomt op 1,6%.

Op basis van de huidige boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie levert dit een nadeel op van ca. € 155.000 en hiermee wordt bij de begroting 2017 en de meerjarenraming 2018 t/m 2020 rekening gehouden.

Door de lagere rentelasten worden de risico's van de grondexploitaties beduidend lager.

Voor de Bouwgronden in Exploitatie geldt dat de maximale duur van de grondexploitatie een richttermijn kent van 10 jaar. Voor langer durende exploitaties dienen aanvullende beheersmaatregelen worden genomen.

Het complex de Marke III kent een looptijd van 13 jaar en daarvoor moet een aanvullende maatregel worden genomen. Om de risico's voor dit complex te beperken is ervoor gekozen om voor fase 2 niet te rekenen met een indexering van de opbrengst.

Doelstellingen 2017

- In 2017 worden de plannen de Esch 3 in Markelo en Bentelo buiten naar verwachting in exploitatie genomen.
- Bij het doelgroepenbeleid is afgesproken dat er tussen gemeente en de woningbouwcorporaties prestatieafspraken worden gemaakt. Voor dit onderwerp wordt verwezen naar Programma 3;

- Bij nieuwe ontwikkelingen wordt per exploitatiegebied een afweging gemaakt tussen actief en faciliterend grondbeleid.
- In 2017 zal de uitgifte van kavels plaatsvinden voor woningbouw en bedrijfsterreinen, zie Programma 3
- De financiële consequenties van de invoering van de vennootschapsbelasting zullen vanaf 2017 bij de eerste belastingaangifte voor VPB nadrukkelijker in beeld komen.

Bijlage: Overzicht beleidsindicatoren

Algemeen

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is gewijzigd. Deze wijzigingen komen voort uit het BBV-vernieuwingstraject van de commissie-Depla.

In het herziene BBV wordt voorgeschreven dat gemeenten een basisset van beleidsindicatoren opnemen in de begroting bij de programma's. Doel hiervan is de begrotingen inzichtelijker te maken voor raadsleden die niet met financiën zijn belast en een betere onderlinge vergelijkbaarheid van de gemeentebegrotingen mogelijk te maken.

Dit jaar zijn de hiervoor bedoelde verplichte beleidsindicatoren voor het eerst opgenomen in de programmabegroting.

In de tabel op de volgende pagina wordt een samenvatting gegeven van deze indicatoren.

Tekstueel wordt, voor zover relevant, in de teksten van de programma's of paragrafen nader ingegaan op de beleidsindicatoren.

Hierbij wordt opgemerkt dat niet alle beleidsindicatoren even relevant zijn voor onze gemeente. De indicatoren zijn, met uitzondering van de indicatoren die betrekking hebben op de bedrijfsvoering, afkomstig van externe instanties. Dat is ook de reden dat de periode waarop de indicator betrekking heeft, varieert van 2012 tot 2016.

Gelet op het voorgaande en het gegeven dat de indicatoren voor het eerst in de begroting worden opgenomen, verbinden wij aan deze beleidsindicatoren op dit moment nog geen harde conclusies.

Het jaar 2017 zullen wij benutten om te onderzoeken hoe wij in de toekomst met deze systematiek willen omgaan.

Uiteraard zullen wij de gemeenteraad daarbij betrekken.

Tabel Beleidsindicatoren

					Gemeente 2016	Nederland
Nr.	Indicator	Programma of paragraaf	eenheid	periode	Hof van Twente	Nederland
1	Formatie	Paragraaf 5	Fte per 1.000 inwoners	2017	7,37	-
2	Bezetting	Paragraaf 5	Fte per 1.000 inwoners	2017	7,63	-
3	Apparaatskosten	Paragraaf 5	Kosten per inwoner	2017	€ 576,63	-
4	Externe inhuur	Paragraaf 5	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2017	9,6%	-
5	Overhead	Overzicht 3	% van totale lasten	2017	13.6%	-
6	Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	Paragraaf 1	euro	2016	775	643
7	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Paragraaf 1	euro	2016	824	716
8	Gemiddelde WOZ-waarde woningen	Paragraaf 1	dzd euro	2015	224	206
9	Nieuw gebouwde woningen	Programma 3	aantal per 1.000 woningen	2013	5,5	6,6
10	Omvang huishoudelijk restafval	Programma 4	kg	2014	207	205
11	Hernieuwbare elektriciteit	Programma 4	%	2013	7,9	?
12	Winkeldiefstallen	Programma 2	aantal per 1.000 inwoners	2015	0,7	2,4
13	Geweldsmisdrijven	Programma 2	aantal per 1.000 inwoners	2015	2,4	5,4
14	Diefstallen uit woning	Programma 2	aantal per 1.000 inwoners	2015	2,6	3,9
15	Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)	Programma 2	aantal per 1.000 inwoners	2015	4,4	6,1
16	Verwijzingen Halt	Programma 2	per 10.000 inw.	2014	184,3	139,7
17	Harde kern jongeren	Programma 2	per 10.000 inw.	2014	0,8	1,3
18	Jongeren met een delict voor rechter	Programma 2	% 12 t/m 21 jarigen		-	-
19	Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	Programma 4	%	2014	15	7
20	Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	Programma 4	%	2014	9	10
21	Demografische druk	Programma 3	%	2016	65,9	53

22	Niet-sporters	Programma 5	%	2014	49,2	49,9
23	Banen	Programma 3	per 1.000 inw 15-64jr	2015	704,7	721,7
24	Vestigingen (van bedrijven)	Programma 3	per 1.000 inw 15-64jr	2015	144,3	122,4
25	Netto arbeidsparticipatie	Programma 3	%	2015	67	65,4
26	Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	Programma 3	index	2013	125	100
27	Functiemenging	Programma 3	%	2015	49,8	51,3
28	Personen met een bijstandsuitkering	Programma 5	per 10.000 inw 18jr eo	2015	187,1	398,7
29	Lopende re-integratievoorzieningen	Programma 5	per 10.000 inw 15-65jr	2015	257,1	249,8
30	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	Programma 5	per 10.000 inw	2015	?	569
31	Kinderen in uitkeringsgezin	Programma 5	%	2012	2,91	5,66
32	Achterstandsleerlingen	Programma 5	%	2012	3,65	11,61
33	Werkloze jongeren	Programma 5	%	2012	0,75	1,21
34	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	Programma 5	%	2012	2,7	3,2
35	Absoluut verzuim	Programma 5	per 1.000 leerlingen	2014	0	5
36	Relatief verzuim	Programma 5	per 1.000 leerlingen	2014	28	60
37	Jongeren met jeugdhulp	Programma 5	% van alle jongeren tot 18 jaar	2015	6	7,7
38	Jongeren met jeugdbescherming	Programma 5	%	2015	0,8	1,1
39	Jongeren met jeugdreclassering	Programma 5	%	2015	0,2	0,4

Toelichting op tabel beleidsindicatoren

Nr.	Indicator	Programma of paragraaf	Bron	Toelichting
Nr.	Indicator	Paragraaf 5	Gemeente	Fte per 1.000 inwoners
1	Formatie	Paragraaf 5	Gemeente	Fte per 1.000 inwoners
2	Bezetting	Paragraaf 5	Gemeente	Kosten per inwoner
3	Apparaatskosten	Paragraaf 5	Gemeente	
4	Externe inhuur	Paragraaf 5	Gemeente	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen
5	Overhead	Overzicht 3	Gemeente	% van totale lasten
6	Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	Paragraaf 1	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
7	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	Paragraaf 1	COELO, Groningen	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoonshuishouden betaalt aan woonlasten.
8	Gemiddelde WOZ-waarde woningen	Programma 3	CBS - Statistiek Waarde Onroerende Zaken	De gemiddelde WOZ waarde van woningen.
9	Nieuw gebouwde woningen	Programma 4	ABF - Systeem Woningvoorraad	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen.
10	Omvang huishoudelijk restafval	Programma 4	CBS - Statistiek Huishoudelijk afval	De hoeveelheid restafval per bewoner per jaar (kg)
11	Hernieuwbare elektriciteit	Programma 2	RWS Leefomgeving	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa.
12	Winkeldiefstallen	Programma 2	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.

13	Geweldsmisdrijven	Programma 2	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal geweldsmisdrijven, per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
14	Diefstallen uit woning	Programma 2	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
15	Vernieling en beschadiging (in de openbare ruimte)	Programma 2	CBS - Geregistreeerde criminaliteit & Diefstallen	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners.
16	Verwijzingen Halt	Programma 2	Bureau Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar.
17	Harde kern jongeren	Programma 2	Korps Landelijke Politiediensten (KLPD)	% 12 t/m 21 jarigen
18	Jongeren met een delict voor rechter	Programma 4	Verwey Jonker Instituut-Kinderen in Tel	Het aantal hardekern jongeren, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar.
19	Ziekenhuisopname nav verkeersongeval met een motorvoertuig	Programma 4	VeiligheidNL	als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
20	Ziekenhuisopname nav vervoersongeval met een fietser	Programma 3	VeiligheidNL	als aandeel van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen.
21	Demografische druk	Programma 5	CBS - Bevolkingsstatistiek	De som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar.
22	Niet-sporters	Programma 3	RIVM - Zorgatlas	Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners.
23	Banen	Programma 3	LISA	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
24	Vestigingen (van bedrijven)	Programma 3	LISA	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.

25	Netto arbeidsparticipatie	Programma 3	CBS - Arbeidsdeelname	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking.
26	Bruto gemeentelijk product (verwacht/gemeten)	Programma 3	Atlas voor Gemeenten	Bruto gemeentelijk product (BGP) is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt ge
27	Functiemenging	Programma 5	LISA	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
28	Personen met een bijstandsuitkering	Programma 5	CBS - Participatie Wet	Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 10.000 inwoners.
29	Lopende re-integratievoorzieningen	Programma 5	CBS - Participatie Wet	Het aantal lopende re-integratievoorzieningen, per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar
30	Wmo-cliënten met een maatwerkarrangement	Programma 5	CBS - Monitor Sociaal Domein WMO	Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo. Voor de Wmo gegevens geldt dat het referentiegemiddelde gebaseerd is op 137 deelnemende gemeenten.
31	Kinderen in uitkeringsgezin	Programma 5	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.

32	Achterstandsleerlingen	Programma 5	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	Het percentage leerlingen (4-12 jaar) in het primair onderwijs dat kans heeft op een leerachterstand.
33	Werkloze jongeren	Programma 5	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel	Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar).
34	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO) %	Programma 5	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
35	Absoluut verzuim	Programma 5	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.
36	Relatief verzuim	Programma 5	DUO - Dienst Uitvoering Onderwijs	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen.
37	Jongeren met jeugdhulp	Programma 5	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzicht van alle jongeren tot 18 jaar.
38	Jongeren met jeugdbescherming	Programma 5	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
39	Jongeren met jeugdreclassering	Programma 5	CBS - Beleidsinformatie Jeugd	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).